

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

21 - 27 iulie 1999
(Anul XXXII)

29

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

IN MEMORIAM

LIVIU PETRESCU

(pag. 12-13)

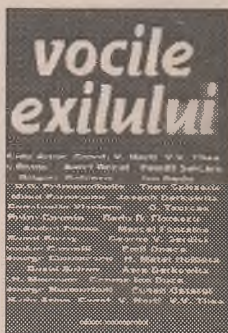
Dialog inedit

Mircea Eliade - Ovidiu Cotruș

(pag. 14-15)

**Delatiunea -
hobby
sau
drog?**

(pag. 10-11)

Exilul politic românesc

(pag. 9)

Premiul Heinrich Böll
1999

(pag. 21)

**Lumi
pe
sfîrșite**

(pag. 20)

**O NOUĂ
DINASTIE,
DACĂ E
CAZUL!**

(pag. 2)

O simplă amintire

DISPARIȚIA prematură a lui Liviu Petrescu, la cîțiva ani doar după aceea a loanei M. Petrescu, soția lui, mi-a adus aminte de o înfîlnire, veche de aproape două decenii, pe care o uitasem cu desăvîrșire. Pe Ioana n-am revăzut-o de atunci, niciodată. Pe Liviu, da, o singură dată, de curînd, la Cluj, cînd a participat, alături de Ion Pop, la lansarea uneia din cărțile mele. În rest, peste raporturile noastre a stat o lungă tăcere. Nu ne-am înfîlnit, nu ne-am scris. Ne-am comentat reciproc cărțile și afîi. Între soții Petrescu și mine nu era ceea ce se numește o prietenie. Prietenii fac ce fac și sînt împreună din cînd în cînd. Poate, o prietenie literară. Cu siguranță, o admirație pe care îndrăznesc s-o cred reciprocă, manifestată prin cronicile la cărți pe care ni le-am consacrat unii altora.

Între București și Cluj sînt cinci sute de kilometri. Am fost la Cluj adesea, de prin 1958, cînd am călcat prima oară în orașul lui Blaga, cu prilejul unui simpozion studentesc. N-aveam cum să știu pe atunci de Ioana și Liviu, elevi încă, nu știu la ce liceu, nu știu dacă măcar clujean. Ulterior, desigur, la Cluj ori la București, drumurile ni s-au încrucișat. Nu foarte des. Nu ne căutam în mod special, nici la București, cînd venea unul dintre ei, nici la Cluj, cînd mă duceam eu. Unica noastră înfîlnire adevărată s-a produs la Los Angeles, în mai 1982, la multe mii de kilometri depărtare și de Clujul lor, și de Bucureștiul meu.

Mă aflam cu o bursă de cîteva săptămîni în SUA, obținută printr-un straniu concurs de împrejurări pe care am să-l relatez cîndva. Îmi alegeam singur locurile, orașele și instituțiile pe care doream să le vizitez. Între acestea, am ales și UCLA din Los Angeles. Împlinirea făcea să fie acolo, la un lectorat, Ioana, care-l trăsesese după ea și pe Liviu. Se instalaseră de mai bine de jumătate de an, cînd i-am anunțat că trec pe la ei. Veneam de la Boston prin New York și San Francisco. Îmi petrecusem deja zile bune în universitățile americane, cum ar fi Columbia, Boston College sau Berkeley, dar nici una nu mă impresionase ca imensa UCLA. Poate Columbia, pe care însă mi-o prezentase în trecere și neoficial, ca să zic așa, Eliza Ghil. La celelalte, mă înfîlnisem cu profesori și studenți, luasem parte la seminarii, work-shopuri sau alte manifestări. Liviu și Ioana s-au oferit să mă piloteze în UCLA.

Am petrecut trei zile împreună. Grație lor, am văzut mai multe decît oriunde înainte. Știau ce merită cu deosebire cunoscut. Chiar și cînd, luați cu treburile lor, mă abandonau pentru cîteva ore, aveau grijă s-o facă într-un loc util. Așa am vizitat muzeul de instrumente muzicale populare al Universității, unul din cele mai mari din lume și posedînd exponate din toată lumea.

Amuzant era că, afîi de competenți în incinta universitară, Ioana și Liviu erau complet dezorientați în afara ei. Los Angeles este un oraș monstruos, e drept, pentru un european. Noțiunea noastră, probabil grecească, la origine, de polis, e dată peste cap de așezări precum Los Angeles sau Houston. Spre deosebire de mine, care am reușit cu chiu cu vai să înțeleg despre ce e vorba, Ioana și Liviu erau prizonierii campusului și nu se aventuraseră mai deloc în afara lui. Închiriasem o mașină (întra în facilitățile bursei mele), așa că le-am propus să facem, cum se spune, un tur. Cuvîntul este exagerat în cazul conurbației Los Angeles. Ți-ar trebui, cred, nu ore, ci zile, pentru a o ocoli prin punctele esențiale. Ne-am dus totuși în cartierul Bel Air, la Hollywood și nu mai știu unde. Și eu, și ei le vedeam prima oară. Mi-au mărturisit că le fusese teamă să iasă din campus. Traseele autobuzelor li se păreau la fel de complicate și de misterioase precum Calea Lactee. Erau convinși că n-ar mai fi găsit niciodată drumul de întoarcere și ar fi rătăcit în eternitate prin burta chitului american. Modul în care i-am condus și readus "acasă" (cred că s-au simțit mai acasă decît la Cluj, după odissea unei întregi zile, asemănătoare cu a lui Bloom prin Dublinul lui Joyce) i-a uimit. Toată seara nu mi-au vorbit decît despre asta. Și de unde, de fiecare dată cînd îi păraseam ca să mă duc la hotel, se arătau îngrijorați (ai să nimeriști? dacă te rătăcești?), în seara cu pricina, ultima de altfel, erau cu desăvîrșire calmi, siguri că voi ajunge la hotel.

Din infinitatea de moduri ale plasei care e viața noastră, iată, unul, care mi-a revenit în minte, ca o simplă amintire, cînd am aflat că nici Liviu Petrescu nu mai este. Fie-le, lui și Ioanei, țărîna ușoară!

CONTRAFORT

de *Mircea Mihailescu*

O NOUĂ DINASTIE, DACĂ E CAZUL!

DACĂ ai răbdarea să citești Constituția României, vei constata că puterile Președintelui nu sunt nici atât de mici cât pretind vremelnicii ocupanți ai înaltei funcții, nici atât de mari precât se profilează în activitatea de zi cu zi. Cu alte cuvinte, semi-prezidențialismul românesc e când un armăsar travestit, ca-n povestea lui Creangă, într-un cal răpăciugos, când un măgar ce se închipuie privighetoare. Partea tristă a lucrurilor e alta. N-ar fi nici o problemă dacă am ști împede ce vrea românul. Poate dorim un președinte tare (că doar suntem în patria lui Țepeș-Antonescu-Ceaușescu, nu?), sau poate unul slab. Buba e că, la croiala actuală, instituția prezidențială încurajează abuzurile. Abuzuri în plus, dar și abuzuri în minus. Cu alte cuvinte, ea lasă loc inițiativei personale - ceea ce e foarte rău. O asemenea instituție, mai ales într-o țară ca a noastră, unde mistica șefului face ravagii, ar trebui descrisă și delimitată până în cele mai mici detalii.

Aș merge mai departe și aș spune că România nici măcar n-ar avea nevoie de președinte. În condițiile noastre, jucând ambigue roluri de mediere, reprezentare și... execuție (vezi Articolul 88!), președintele poate foarte ușor să vireze spre dictatură, după cum, la fel de ușor, se poate retrage total din viața politică a țării. Dacă am avea răbdarea să analizăm ce ne-a adus, din 1990 încoace, președinția, am descoperi un toptan de motive să ne îngrozim. Rând pe rând, ea a fost la originea crimelor din 1990 și 1991, a patronat corupția și a manevrat politic, și-a aservit serviciile secrete și, bineînțeles, a făcut un permanent trafic de influență. Firul roșu a continuat să zbârnăie cu aceeași eficiență și cu aceeași nerușinare. Doar o instituție în care exista bine înrădăcinată tradiția ilegalității putea să-și lege, printr-un reprezentant al său, precum Trușulescu, numele de una din cele mai murdare afaceri ale României post-ceaușiste - Țigareta II (despre care, în paranteză fie vorba, continuă să se tacă apăsător. Felul în care au fost date verdictele poate convinge doar niște idioți că în România s-a făcut dreptate). Numai într-o asemenea instituție încrengăturile de fii, nepoți și alte rude pot face legea.

Rezultă cu claritate, cel puțin pentru mine, că într-o țară balcanizată precum România o instituție a privilegiului absolut (pentru că președintele deține, pe lângă alte avantaje, și imunitate!) nu-și are rostul. Cu atât mai mult când văd cine roiește în jurul grăslăniilor funcții. Despre Ion Iliescu am scris prea de multe ori pentru a mai avea rost să revin. La fel și despre actualul președinte. La fel și despre Vadim Tudor. N-am avut încă prilejul să mă refer la un nou ivit pe lista catindaților: Teodor Meleșcanu.

Onctuos, de-o politețe profesională bine mimată, fără bălbele de limbaj obișnuite la clasa politică de azi, apariția d-lui Meleșcanu pe lista favoriților are de ce să mire. Pe mine, cel puțin, mă uluiește apariția succes al acestui personaj pentru că nu țin minte ca el să fi rostit măcar o frază memorabilă. N-am auzit (dar poate n-am fost suficient de atent!) nici o idee valabilă articulată de fostul protejat al lui Iliescu și nici nu știu cum un diplomat de pe vremea lui Ceaușescu ar putea face față provocărilor unei lumi în care nu mai funcționează cutumele înțepenite ale socialismului multilateral dezvoltat.

Tare mi-e teamă că propulsarea d-lui Meleșcanu e parte a unei vaste operațiuni de care nu sunt străine vechi forțe care fă-

ceau legea pe vremea ceaușismului. După știința mea, dl. Meleșcanu nu a negat nicio dată legăturile cu Securitatea (de care a fost acuzat în mai multe rânduri, ca toți diplomații lui Ceaușescu, de altfel!). Or, acesta e un punct extrem de vulnerabil pentru cineva care aspiră cu atâta energie să ocupe înaltul fotoliu prezidențial. Nu e suficient să dai bine (în costum de ski, în trening, în smoking) cu diverse ocazii mai mult sau mai puțin mondene pentru a fi calificat să salvezi țara din prăpastie. După cum nu e destul să te asiguri de neutralitatea - dacă nu chiar de simpatia - unor influenți intelectuali din străinătate pentru a face să ți se uite trecutul destul de misterios, ca să nu spun mai mult.

În plus, dl. Meleșcanu are, ca să zic așa, o grea moștenire de familie: nimeni alta decât d-na Felicia Meleșcanu. Personaj profund compromis în cea mai neagră perioadă a Televiziunii Române, d-na Meleșcanu beneficiază de insurmontabilul handicap de a semăna, fizic, uluitor - se spune - cu... Elena Ceaușescu. Intuind că activitatea frenetică pro-Iliescu a soției dăunează carierei politice ascendente, dl. Meleșcanu a purces la o intensă activitate de reformare a consoartei. Spălarea completă a rufelor de familie e imposibilă, pentru că, din nefericire, diversivunile d-nei Meleșcanu și complicitatea cu câțiva din marii manipulatori de la televiziunea iliesciană sunt păstrate de memoria implacabilă a benzilor video!

Dacă instituția ca atare ne-a adus numai belele, iar ocupanții ei de până acum s-au compromis lamentabil (fatalmente, trebuie să-l asociez duo-ului post-decembrist pe... întâiul stător prezidențial, nea Pingelică!), mă întreb: de ce nu renunțăm la ea? De ce nu optăm, ca-n Statele Unite, pentru o soluție care să facă din omul cel mai important din stat responsabil efectiv pentru mersul treburilor societății? Sau, dacă ne e atât de dragă ideea de reprezentare simbolică, de ce nu mergem până la capăt? Adică să-l rechemăm pe Rege? Oricâte dezamăgiri mi-ar fi produs în ultimii ani Regele Mihai (penibila mezialianță a prințesei Margareta cu un actoras de mână a treia sau a patra mi-a clătinat serios încrederea în Casa Regală a României, iar acceptarea de către Rege și Regină, după 1996, de a face, într-un rușinos anonim, în compania unor personaje nu întotdeauna onorabile, vizite în țară aproape mă obligă să reconsider admirația față de un mare personaj istoric), așadar, oricât de dezamăgit aș fi de prestația Regelui, îl consider în continuare infinit superior șlehtei de insatibili profitori ce n-au alt țel decât îmbuibarea lor și a mafiiilor din care fac parte.

A sosit, cred, momentul să ne gândim cu toată seriozitatea la necesitatea unor schimbări majore. Văzând lipsa de jenă cu care dl. Constantinescu acceptă să i se creeze avantaje pe viață, mă îngrozesc gândindu-mă ce va urma după plecarea lui, dacă lupii hămesiți ai lui Ion Iliescu se vor trezi din nou în fața bucatelor. Ascensiunea acestor hrăpăreți nerușinați trebuie oprită cu orice preț. Cred, mai mult ca oricând, în lozinca - paradoxală, dar explicabilă prin lipsa de caracter a ex-regaliștilor țărăniști și a alesului lor, Emil Constantinescu - "Monarhia salvează România!" Ca pe vremea dezastrului de la mijlocul veacului trecut, România compromisă de românii etern incapabili să se cârmuiască poate fi salvată de un tânăr prinț occidental. Nu neapărat - din nefericire! - de unul din dinastia Hohenzollern!

POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

ROUA pe care o plângeți nici nu se va împuțina, nici nu se va usca. Ea se face cuvânt uimit, smerit întrebând *Ingerul ei cum n-o păzea, sufletul ei cum nu se-mpotriva?* În răstimp, s-ar fi putut zămislă și naște prunc nou din aburul ei cețos-luminos, din aură tânără aură și mai tânără. Lângă lumina pe care i-o aprindeți mereu, textul dvs. e plin și după o sută de zile, și după nouă luni, iată, de aceeași blândete amestecată cu dor infinit. Dar, întreb, în neștire, când se va reedita *Mângâios*? Dintre cele alese din cartea Irinei Andone, transcriu și eu, aici, între cerul și pământul acestei rubrici, spre pomenire pioasă, câteva poezii. "De la ospățul cu-al zilei trup vin/ cu buzele roșii de vin/ cu cerul senin la picioare/ cu ambele pânțele clare." Va să fac ceva, cu cel sur, nefecund/ pe care îl port la vedere/ cel ce m-așteaptă rotund/ se clatină, oblic, în vânt". (*Femeie*): "Hai să plecăm acuma în mai către deal inverzit/ cu vâscul pe frunte/ Uite iarba dracului, descântătoare/ tătăduiește de fiare/ Hai să plecăm acuma în mai/ cu țepoasa cunună de vâsc în furtuna de sare/ Lasă-ți și casa, haiducește-om pomi către coasa.../ Acuma în mai, iarba dracului, mărăgună/ iarba de lună, lăptuci/ Unde te duci? tata strigă." Într-o vale aleasă, cu rosmarin și năsalie/ cu iarba de lună/ cu foi de mure, anume.../ De pe străie scaieții la vale-mi se scurg/ ca din pântecul mumii un prunc" (*Vâsc I*); "Și mă-ntreb c-o retorică goală, senină/ cum de n-am mai murit/într-un vis de-o culoare real de divină.../ Și inima mea, graur în ciresul copt/ se-nvârte în cercuri, în opt/ de bolta încet se crăpa/ și ieșea, înceată, cu umerii teferi, prin ea." (*Limba română*); "Îmi iau niște zile să tac/ Să se deschidă în pieptu-mi o zară/ Cu niște cărări de-a calare/ În cea mai de sus depărtare/ Spre-a ochiului meu scăpărare/ În grija alui de mă are/ În grija alui de mă are/ 'N-a lumii de tot scăpărare/ Ș-a soarelui stors din spinare" (*De ducă*). Roua pe care o plângem nu se va împuțina, nici nu se va usca. (*Gabriela Mocănasu*, Iași) ● Nu este vina noastră că viața ni se compune dintr-un șir de locuri comune. Emoția, uneori harul și talentul puternic, disperarea care ne stinge elanul și ni-l aprinde din nou, toate acestea ne varsă ca într-o vamiță purificatoare sufletul, ne îndeamnă să scriem, ne ordonează cuvintele, ne eliberează de noi înșine către starea unei împliniri aburoase, care și aceasta este un loc comun. Un loc comun ca o explozie în singurătate, cu statut misterios în efecte, în ecouri, în rânile care nu se văd din afară. Încerc să înțeleg cu puterile mele cum au fost scrise versurile: "Privește-mă încă o dată/ Cu apusuri de soare/ Cu lumina curată/ De după ploaie." Deasupra noastră vor roți/ Stoluri de păsări țipătoare/ Dar noi, în înșine zburând, vom fi/ Departe, într-o altă zară". Sau: "Flacăra umanării agoniza/ Sub lacrimi de ceară/ Pe pereți umbra noastră tremura/ Îmbrățișată, pentru ultima oară." La margini de seară/ Un cântec de dor se stinge/ În neagra noapte de-afară -/ Și noapte și-n noi se făcea". Inzestrarea dvs. literară, cu numai aplecarea palidă spre lirism, secretă texte cuminiți a căror intensitate netransparentă se răsfrânge în spațiul strict al vieții autorului. Din afară, totul pare sărac, și este sărac, modest, fie și din straniu, în fond, motiv, că așa, la același nivel, s-a mai scris, că poezia dvs. nu va avea cum să intre într-o mare cursă între egali, dură și, fatalmente, fără glorie. Ce poate spera un poet, chiar cu scuza de a se găsi la începuturi, nepriceput, îmbătat de sine, ignorând sinucigaș fenomenul poetic vast valoros, în care intră naiv, cu ochii închiși parca, murmurând: "O, ce zi frumoasă/ Și la cer albastră/ Pajiști verzi cu pomi în floare/ Și parfumul lor, pe-o boare." O, ce bucurie/ Zboară păpădie/ soarele - o-nbrățișare -/ Și un zâmbet mare". Sigur, veți spune, e ca un colind pur. Dar în clipa în care ai trufia să și semnezi un astfel de colind, din text va curge multă cenușă caldă deasupra numelui. (*Radu Ursu*, München) ● Ați primit răspunsuri diverse, dintre care spuneți că o bună parte vă încurajau în încercarea de a publica. Nu mă laud cu o memorie atât de strășnică încât să spun fără umbră de îndoială că m-aș număra, cândva dialogând cu dvs., printre cei care nu se decid între a vă da speranțe și a vi le tempera. N-ați scris mult, n-ați scris ușor - iată o mărturisire ce-l poate călăuzi pe cititorul cu ochii aproape uscați trecând peste stepele multor manuscrise repetat zadarnice. S-ar putea să fie o simplă coincidență de nume? S-ar putea! Pentru un contact, de antrenare în bună voință, ce nu știu de ce îl simt ca în reluare, poemul *Ecoul Inger* din care am mai citat cândva?: "îndură/ strigă din primăvară/ umflat de iarba crudă/ vântul ca un cerb// oasele ți-au crescut/ ca o scară/ până la cer/ ți-ai desfăcut aripile/ și ele au îmbrăcat/ tot aerul nerespirat/ încă// îndură/ ecouale inger/ acest trup ce ți s-a copt ca un lan/ mușcat de maci/ pretutindeni/ ori bobul/ ce se afundă-n zări/ plesnind apoi/ sec/ precum inima păsării/ ce și-a văzut/ ca și tine/ umbra zborului/ abia târându-se". Acest poem este excepțional în comparație cu *Val*, de pildă, ori *Lava*, ori *Pendul*, care mi se par greoaie, poate tocmai pentru că elaborându-le îndelung le-ai răcit peste măsură, le-ai devitalizat. Cu unele cuvinte care ar putea să cadă din text, ori să le găsiți similarele fericite, poemul *Acasă e oriunde!* este dintre cele pe care se poate pune preț, și eu îl pun cu emoție. Din el transcriu aici ultimele lui șapte versuri: "Aerul vibrează ca un brad retezat/ în fundul plămânului meu alungit ca un fluier/ Nu tremur, ci ard. Mă rezem de poarta/ de piatră a caselor tale albe. Tată, auzi/ greieri cu coasele lor de fum imi sar pe limbă/ și mă-mping să joc în jos țărâna.../ Tată, aici, pe pământ, acasă, oriunde?". Și, parcă în ecou, din elegia-pastel fără titlu, câteva versuri: "Soarele alb se leagănă/ în bulele de aer/ ale peștilor/ ce dorm etern/ în adâncul lacului/ lacrimă verde// Așa cum privirea ta/ arde lumânări ușoare/ de peste câteva veri/ de sub câteva toamne/ ori pierdută/ după primăvara fecioară/ furată de un cerb zburător..." Este și nu este gata volumul cu care vă pregătiți pentru ieșirea în lume. V-aș propune să încercați epura, cuvintele de care poemul se poate lipsi, dacă nu i le scoateți dvs. din carne ca pe niște ghimpi, cine s-o facă? Eu numai vă semnalez că adesea este cazul, spre ușurare (*Ioan Gabriel Coman*, 35 ani, Ploiești).

România literară

Editata de:

- **Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii**

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireșcu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. postal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Elena Raicu (contabil), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro; bic.romlit.ro
http://www.sfos.ro/news/romlit
http://www.kappa.ro/news/romlit

SELECȚIA INVERSĂ

POATE că dezvaluirea cea mai crudă și mai dureroasă a "post-ceaușismului" este faptul că, decenii de-a rândul, *prostia* a dominat - într-un fel sau altul - scena autohtonă. Vina o poartă, indiscutabil, selecția defectuoasă, dictatorială, a cadrelor, exercitată, în virtutea "luptei de clasă", a hegemoniei proletariatului, precum și decimării - deliberate și "teoretizate" - a elitelor societății românești. Un uriaș val distrugător, de sânge și nedreptate, a izbit frontal țărurile, aducând la suprafața domniei unei categorii de inși certați nu numai cu morala, ci și cu minima agerime a minții. Sita prin care s-au cernut, altădată, generațiile (majoritar rurale) urbanizate pe îndelete, în deplin acord cu aptitudinile și înclinațiile naturale, dobândite-cultivate prin studiu, muncă, pasiune și devotament real față de țară, față de colectivitate, sita aceasta a cernut scrupulos și atent calitățile oamenilor, aducându-i, de regulă, în prim-planul existenței social-politice, pe cei cu adevărat merituosi, înzestrați, harnici și ereditari inteligenți. Arboarele genealogice al multor personalități trecute stă - și astăzi - mărturie inatacabilă a faptului că "talpa țării" a constituit, decenii și decenii la rând, sursa promovării cetățenilor de excepție, a aristocrației artei și culturii, a meritocrației științifice. Dar vai! apoi, pe creasta valului amintit și reprobabil au săltat o sumedenie de specimene sărace cu duhul, sclavi ai neroziei native, nătingi drapați în ideologii străine, gata oricând să se bucure de amărăciunea celor valoroși, înțelepți, cultivați.

Prin '49-'50 eram redactor la o revistă săptăminală pentru copii. La un moment dat puteam fi "eliberați din funcție", deoarece se luase măsura "întăririi compoziției sociale" a redacției. Printre nou-veniți se număra și un tinerel ofilit, suplu, tăcut, căruia i se încredinșase sarcina de a întocmi un repertoriu telefonic "la zi", al colaboratorilor. Ei bine, dumnealui - bravul proletar venit anume pentru a da un brinci miciei-burgezii, se apucase să-l includă în repertoriul telefonic și pe Eminescu, și culmea, la litera *M*, la Mihai, nici măcar la *E*, la Eminescu... Aflind că poetul e mort, combatantul nostru din cultură nu s-a formalizat, a tras o linie groasă peste nume și și-a văzut de treburi. Atît.

Același guguman se va fi gîndit, pe semne, că dă... lovitura cea mare dacă, într-o ședință de analiză a numărului

apărut, va ataca, vehement și principial foarte, faptul că tocmai apăruse într-un text o asemenea greșală gravă: "Este indispensabil să învățăm din operele generalisimului I.V.Stalin".

- Eu protestez și cer sancționarea celui vinovat: cum să pui numele scump al tovarășului Stalin alături de cuvîntul "indispensabil"?

Cei de față au tresărit, s-au îmbujorat, nici n-au rîs, nici n-au suris, articolul (a nu se uita: pentru copii pînă la 9 ani!) era opera redactorului-șef, o femeie isteată și versatilă, gravidă - la data aceea - și căreia, tocmai, în ședință, secretara de partid, tot constănțeană, îi împletea de zor niște botoșei pentru viitorul plod. Albinosul s-a ales cu o muștruluială, iar șefa și-a bombat pieptul amplu, ca să i se vadă mai bine broșa de aur înfățișându-i, din profil, pe Lenin și pe Stalin. Ar mai fi de spus că același personaj, plecînd definitiv în Occident, în pofida studiilor ei precare, incomplete, va funcționa drept cadru universitar, uitînd și de "indispensabilii" lui Stalin, și de broșa bicefală de aur curat, bun și la treburi murdare.

Printre colegii de redacție se afla și o mai vîrstnică "tovarășă", pasămite ilegalistă, căci era sora unui "erou al clasei muncitoare", omorît în timpul anchetei (defenestrat sau sinucigaș?). Persoană scundă, firavă, se căsătorise cu un universitar arivist care, în fapt, juca rolul de "comisar politic" pe lîngă un reputat șef de catedră ("sociolog, psiholog, estetician, eseist, critic literar și memorialist"), de care profesorul se temea, știindu-l ceea ce era. Eu tocmai reproducusem în revistă o povestioară de-a lui Emil Gârleanu, pînă atunci nepublicată după 23 august. Și iat-o pe doamna-tovarășă *B.* rugându-mă:

- Dă-mi și mie adresa autorului, poate că-mi scrie și mie o bucată la fel de frumoasă (Gârleanu era plecat întru cele veșnice încă din anul 1914)...

Coincidența a potrivit în așa fel lucrurile încît și această fostă colegă de redacției să emigreze, cu familia, în Occident. Din zvon public știu că s-ar fi sinucis, aruncîndu-se pe fereastră, în gol, pare-se la Zürich. Defenestrarea - o obsesie funestă?

ORICUM, "cadriștii" erau croiți după un tipar anume. De zevzeci ce erau se îmbulzeau *la funcție*, ca oile la strungă. Frați buni, de sânge, cu "activiștii". Am cunoscut un asemenea "cadrist", socotit atît de prețios pentru partid, în-

cît, îmbolnăvindu-se de inimă, fusese trimis la Capetown pe banii statului, ca să fie operat de cord și salvat. Era în perioada în care se cereau completări la autobiografie, în fond un răspuns cît mai detaliat la o singură întrebare scurtă:

- Ai avut legături cu mișcarea legionară?

Pășitul, adică un redactor roșcovan, pistruiat și cu nas acvilin, plus un dosar gros, pe măsura originii sale etnice, mi-a relatat mai tîrziu cum decursesese întrevederea:

- Nu, n-am avut.

De zece ori îl întrebasese unul și același lucru, de zece ori îi răspunsese la fel, cu convingere și amuzat în taină. Pînă la urmă, exasperat, insul chestionat schimbă brusc placa:

- Mi-au plăcut cîntecele legionare.

- Asta-i! Simțeam eu... sârșise "cadristul" de pe scaun. Hai, ia foaia asta de hîrtie și explică de ce ți-au plăcut cîntecele legionare.

Negrescu (parcă așa îl chema pe Schwartz) se conformase ordinului primit, grăbindu-se să adauge, caligrafic, că... *n-am cîntat niciodată cîntece legionare, deși mi-au plăcut cum sună...* Dosarul cel gros zăcea pe biroul "cadristului", inutil, iar el se străduia să prindă "completarea" între coperte, bucuros nevoie mare. De "cap pătrat" ce era avea să ajungă "verificator" la C.C... lucra direct cu Cabinetul 2... tăia și spînzura la figurat, căci la propriu nu-l lăsa inima slabă... Purta un nume frumos, de voievod, și acumulasese, odată cu anii, destul țesut adipos, altminteri contraindicat cardiacilor. Pesemne, dacă mai trăiește, nici pînă astăzi n-ar pricepe de ce-i plăceau cîntecele legionare aluia roșcovan și pistruiat care zburase din redacție. Stupiditatea este captușeala prostiei. Iar prostia n-are leac. Cu arătătorul la tîmplă stai și te gîndești:

- Cine ne-a condus înainte de decembrie '89?

- Dar cine ne-a condus și după decembrie '89?

- Și acum cine vrea să ne conducă din nou?

DOAMNE FERESTE!

ISE spunea - pe furiș - "Plutașul de pe Dimbovița", deoarece fusese, mai spre tinerețe, plutaș pe Bistrița. Un plutaș ajuns Președinte al Televiziunii Române. Dumnealui - zice-se - îi ceruse realizatorului unui reportaj dintr-o "vizită de lucru", să-i *scoată* pălăria din cap unui

personaj sus-pus care mergea la pas lîngă "mărețul conducător". Același inteligent factor de decizie și îndrumare îl somase pe un alt regizor "să oprească ninsoarea" din cadru, fiindcă altminteri nu se mai vîd cum trebuie utilajele care lucrează la dezapezire... Un munte de om cu o grămăjoară de minte! Oricum, pretinde Boileau, un prost găsește întotdeauna unul mai prost care să-l admire. Firește, cu excepțiile de rigoare. Ce te faci, însă, atunci cînd intră în joc și noțiuni științifice consacrate, din sfera eredității, așa cum ar fi cromozomii, genele etc.? Ei bine, prin '48-'49, *ereditatea* reprezenta un teren minat, interzis, o Sahară imperialistă care slujea - amintiri-vă! - "luptei de clasă", urmărind să inoculeze lumii morbul superiorității cărturărăști, ideea existenței unei elite a fiecărui popor în parte. Profesorul nostru de la catedra din amfiteatrul studentesc susținea, pur și simplu, că nu există ereditate, omîtîndu-l cu desăvîrșire pe T.H. Morgan (Premiul Nobel), substituit prin modestul hibridizator I.V. Miciurin, precum și cu alții de aceeași pseudovaloare academică. În finalul expunerii, în punctul în care planul de predare conținea, obligatoriu, "politizarea lecției", cel de pe podium s-a apucat să combată vehement genetica de peste Ocean, deoarece - aici e aici! - nu urmărea altceva decît să oblige omenirea a bate pasul pe loc, să sugereze și să demonstreze că - exagerîndu-se rolul eredității - proletarii vor rămîne proletari, iar burghezia va profita, pentru descendenții ei care aspiră la prim-planul existenței. *Profu!* ne-a întrebat dacă sint... nelămuriri, iar eu am ridicat mîna:

- Dacă ereditatea nu se justifică, aș dori să mi se explice cum de semăn eu, nu exclusiv fizionomic, cu părințele meu? Prin ce "mecanism" anume se produce asemănarea? Am priceput, dar n-am înțeles...

Omul de la catedră și-a strîns hîrtiile și le-a strecurat în servietă, surizînd ambiguu:

- A învăța înseamnă a te îndoi...

Și, binevoitor, se aplecă în fața întregului amfiteatru. Aplauze. Mai mult ce pot spune? Un adevăr: cine numără cîte furnici are vara dovedește, cu prisosință, pînă unde poate ajunge prostia omenească.

Mihai Stoian

UN MARE SCRITOR SOLITAR

Cărțile n-aduc fericirea

El mai valoroși prozatori apăruti după 1989 sunt Mircea Cărtărescu și Dan Stanca. Primul, cunoscut dinainte ca poet, a făcut senzație cu romanul *Orbitor*. Al doilea, practic un necunoscut, ar fi putut și el să facă senzație – dar n-a făcut, pentru că nu i s-a dat suficientă atenție – cu opt romane: *Vântul sau țipătul altuia*, *Aripile arhanghelului Mihail*, *Apocalips amânat*, *Ultima biserică*, *Muntele viu*, *Ritualul nopții*, *Ultimul om* și *Morminte străvezii*. Despre Mircea Cărtărescu se vorbește – pe bună dreptate – ca despre un posibil candidat la Premiul Nobel. Despre Dan Stanca n-ar scrie nimeni că merită acest premiu – deși candidatura lui ar fi la fel de îndreptățită – decât riscând să stârneasă zâmbete ironice.

Carte este explicația acestei diferențe de tratament?

Mircea Cărtărescu face parte dintr-un sindicat al succesului, care este “generația optzecistă” – cea mai bine organizată din generațiile înregistrate de istoria literaturii române. Dan Stanca este un solitar, înclinat adeseori să vorbească sarcastic despre propriul său scris. Mircea Cărtărescu a adoptat un program estetic la modă, erijându-se și în teoretician al lui: postmodernismul. Dan Stanca se află într-un flagrant dezacord cu moda: el scrie o proză deopotrivă realistă și fantastică, extatică și satirică, obsedat de reziduurile ortodoxismului dintr-o societate desacralizată grotesc. În sfârșit, Mircea Cărtărescu este fundamental un apolitic, care îi privește pe oameni cu o curiozitate rece, dusă până la cruzime și își folosește întreaga energie pentru a-și administra cât mai bine talentul, în timp ce Dan Stanca, prea puțin impresionat de înzestrarea sa, se lasă răvășit de tragedia țării în care s-a născut.

Pentru Dan Stanca, opera literară nu reprezintă o salvare. Cu sau fără cărți proprii, de soarta cărora de altfel se dezinteresează, el rămâne esențial un nefericit. Scrisul este, din punctul lui de vedere, un automatism al supraviețuirii, ca zbaterea inutilă a cuiva rănit de moarte. Îl practică patetic, cu o deplină angajare existențială, dar și cu sentimentul zădărnicii.

Povestea vieții unei femei

El mai recent roman al lui Dan Stanca, *Morminte străvezii*, cuprinde în prima sa parte povestea vieții unei femei, spusă de ea însăși. Este vorba de Ruxandra Albescu, o specialistă în istoria artei, stabilită în Canada, împreună cu soțul și fiica ei. Scriind la persoana întâi, în numele acestui personaj, romancierul face dovada capacității de a înțelege psihologia feminină, la fel de bine cum numai Augustin Buzura o mai înțelege

în literatura noastră contemporană.

Ruxandra nu este deloc o admiratoare a propriului ei soț, Cristian, un om șters, fără fantezie, care pentru 40 000 de dolari pe an lucrează în fiecare zi, “până seara târziu, aplecat în fața unui computer, atingând tastele claviaturii cu buricele aproape insensibilizate ale degetelor”. Femeia are nostalgia iubitului ei dinaintea căsătoriei, Horia Cantacuzino, un intelectual strălucit, descendent al ilustrei familii care a dat de-a lungul istoriei și domnitori ai țării Românești. Ea îl privește însă și pe acesta cu luciditate, știind de pildă că el a apărut pe lume ca urmare a căsătoriei unui Ilie Cantacuzino cu o servitoare – mezelianță din categoria nenumeratelor mezelianțe promovate de regimul comunist pentru compromiterea familiilor boierești.

Cristian este un fiu de țăran, care nu s-a adaptat la stilul de viață din Canada, ci doar s-a resemnat să trăiască departe de țara lui. Cu un dispreț duios, Ruxandra povestește cum își exprimă el uneori, stângaci, deznădejdea: “din când în când, în serile noastre lungi de singurătate, după ce am obosit să ne tot jucăm cu Raluca, privindu-ne unul pe altul ca niște camarazi vechi, ce-și cunosc defectele, slăbiciunile, durerile, în fața geamurilor întunecate pe care scânteiază miile de puncte luminoase ale metropolei canadiene, devine apăsător de sincer și, coborând fruntea, apucându-mă de mâini, strângându-le și lăsându-și fața în ele ca să nu-l vad, icnește, geme, vrea să-mi spună aproape fără cuvinte că îi e dor de casă, de rândurile de vinete și roșii pe care le uda după ce vâra furtunul de cauciuc de la pompa electrică în două țevi metalice puse cap la cap pentru a acoperi astfel toată suprafața grădinii”.

Horia are un echilibru psihic precar, fiind capabil, deopotrivă, de momente de măreție, dar și de prăbușiri morale înspăimântătoare. Tocmai acest pericolos mod de a trăi o atrage pe femeie, care mai și simte nevoia de a se devota cuiva, refuzând tiparul feminității fragile și dornice de ocrotire. Rămăs în România, Horia o obsedează încă pe Ruxandra. Ea și-l evocă adeseori, însetată – în lumea aseptica în care s-a instalat – de intensitatea trăirilor lui: “nu pot să uit imaginea cuvintelor ce tășneau ca niște stropi de sânge și așchii de dinți rușiți din gura sa deschisă ca o cavernă a unui viitor imprezvizibil”.

Citatul este ilustrativ și pentru expresivitatea mereu dată la maximum a frazelor lui Dan Stanca. Prozatorul nu scrie niciodată ca să scrie. El urmărește să-i provoace pe cititori și, uneori, exasperat de absența oricărei reacții, să provoace – s-ar spune – cerul însuși.

Cristian și Ruxandra sunt vizitați la un moment dat de profesorul Balan, un faimos medic, aflat la prima lui vizită în Canada. Spre deosebire de nostalgicul Cristian și de fremătătoarea

Ruxandra (care nici ea nu se simte bine în Canada, chiar dacă din alte motive), profesorul se adaptează aici imediat. Realist, cinic, adept al unei vieți confortabile, el critică sever creștinismul în varianta românească, șocându-le pe gazde. În mod special îi stigmatizează pe conducătorii bisericii ortodoxe: “știți, voi, copii ce specimene au fost ierarhii ăștia, striviți sub vestimentele lor grele, orientale. Amețiți de mirosul de tămâie, călcau greoi și fără simțire pământul gingaș al patriei, spunând că-l apără, când în realitate erau primii care-l trădau ca să-și umple mai bine burta.”

Tot profesorul Balan este cel care introduce în roman o a doua istorie, aceea a împreunării unei schizofrenice, Elisabeta Smeianu, cu o icoană a lui Iisus Hristos.

Erupția de fantastic

DATA cu istorisirea profesorului, în roman erupe fantasticul. Un fantastic de o zguduitoare evidență, invenție a lui Dan Stanca. Elisabeta este descrisă la început ca o femeie care, în loc de sânge menstrual, elimină o stranie materie neagră și nu procrează: “avea impresia că tot pântecul era o gură de iad unde demonii mișună și nu se pot hrăni decât cu spermatozoizii care, argintii și inocenți, cădeau repede pradă lăcomiei lor”. Un tânăr și rapace medic ginecolog, Viorel Untaru, o remarcă și, împotriva naturii lui, se simte fascinat de ea. Dornic să o vindece, o duce la Putna, la un bătrân preot, Sofronie. În biserică, are loc scena împreunării intempestive a bolnavei cu icoana Mântuitorului. Scena este falsă, dar descrierea metamorfozării icoanei în urma acestui sacrilegiu atrage atenția prin forța imaginației plastice a autorului: “Vopseaua se umezise și crăpase, deformând întregul desen, creându-i lui Iisus o imagine grotescă, aproape buhăită și buboasă, ca a unui om care suferă de o boală de piele, un fel de acnee rebelă din care cauză se scarpină încontinuu, făcând o rană din obraji săi. (...) Cu toate acestea, aspectul nu era atât de dizgrațios cum ar fi părut la prima vedere, ci mai degrăbă lăsa impresia că icoana ar fi înviat cumva, atinsă de aripa însuflețirii și ieșind din imobilismul ei estetic.”

Viziunile de acest fel se succed în cascadă. După ce medicul ginecolog pune la cale, din plăcerea diabolică de a manevra oameni, căsătoria dintre Elisabeta și Horia (episod și el fals, scris parcă de un emul al lui Nicolae Breban, ceea ce Dan Stanca nu este), urmașul Cantacuzinilor decede ca persoană socială, dar cunoaște și un fel de resurrecție spirituală, având revelații uimitoare. Printre altele, crescându-i ochi pe tot corpul, inclusiv pe tălpile picioarelor, el “vede” tot ce se întâmplă în morminte (de aici și titlul romanului, *Morminte străvezii*). Cititorul acceptă toată această aglomerare de fantastic,

Dan Stanca, *Morminte străvezii*, roman, București, Ed. Albatros, 1999, 266 pag.

considerând-o deopotrivă un delir al personajului și o satiră funambulescă a autorului la adresa caricaturalelor vestigii de credință din România postdecembristă.

Apoteoza satirei

DAN STANCA merge cu îndrăzneala artistică foarte departe, imaginându-și că în România s-a inaugurat controversata Catedrală a Mântuirii Neamului. El nu face obiecția, meschina, că un asemenea edificiu monumental costă prea mult, ci se întreabă – epic – cum ar putea fi mântuit un “neam” care nu mai știe să folosească ocazia mântuirii. Preoții care au în grija catedrala constată că au dispărut cheile de la porțile ei, iar muncitorii care vin să forțeze intrările descoperă că intrări de fapt nu mai există, întrucât zidul a devenit între timp zid pe toată suprafața lui.

Toată această comedie a catedralei impracticabile, comedie care începe cu inaugurarea oficială a sfântului lăcaș (în prezența oficialităților, a mulțimii etc.) și sfârșește cu dărâmarea lui, cu ajutorul buldozerelor, ca pe timpul lui Ceaușescu, este de un haz nebun și provoacă, totodată, o tristețe sfâșietoare. Numai Dan Stanca, dintre prozatorii români de azi, poate declanșa asemenea furtuni estetice în sufletul bietului cititor.

Surpriza este și mai mare, în finalul romanului, când profesorul Balan le oferă gazdelor sale din Canada versiunea “reală” (prozaică) a întâmplării cu catedrala:

“- Ce v-am spus, fraților, când am plecat! Ortodoxia asta a noastră ne joacă numai feste. N-ați aflat știrea? A fost pe Internet. Căsați, uituci, neisprăviți, cum suntem, ce credeți că s-a întâmplat? Arhiepiscopia, Patriarhia, mai știu eu toate așezămintele astea, au pierdut cheia de la Catedrala Neamului. N-a mai putut nimeni să intre acolo câteva zile. S-a ratat și slujba de duminică. Dandana mare! Noroc că au găsit-o până la urmă! Dar știți unde? Într-un morman de gunoaie și resturi menajere pe malul lacului Pantelimon. Dracu’ știe cum a ajuns acolo...”

Ca o sonerie stridentă, de ceas deșteptător, această replică finală ne trezește până și din simulacru de trăiri metafizice pe care romancierul ni le propusese batjocoritor. Scepticismul său este total, fără remediu.

Retragere și expansiune

CRONICĂ
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

1. FIGURA lirică a lui Mircea Măluț e una a *retragerii*: “să ai reflexul retragerii/ să iubești marginea/ să nu mai aștepti” (*ecouri fierbinți*). Cele trei versuri, aparent disparate, prezintă o coerență speculativă, care dezvoltă conceptul de noi indicat drept factor generator al acestei producții. Întrucât retragerea, devenită reflex secund (ținând de a doua natură, spirituală), duce la cultul marginii, necesară delimitării personalității auctoriale, a constituirii și conservării de sine a unui limbaj. Iar așteptarea nu e oare suspendată prin chiar asumarea existenței de-limitate, inclusiv a celei închinată poeziei? Retractiv prin sensibilitate, ca și prin necesitățile stilistice ale creației, poetul se retrage strategic în propria ființă, aidoma unui melc, a unei țestoase. Nu e o “cedare de teren”, ci o manevră a identificării defensive, o regăsire în intimitatea eului creator, amenințat de intruziunile Celuilalt, ca și de rumoarea, de carnalitatea excesivă, de toate aspectele contingentului cărora li se supune eul empiric: “dacă ei sînt cei care aduc/ otrava în pocale de aur// acum nu mă simt sârbătoarea/ nimănui/ aidoma celui ce ieșea în plină/ noapte sub lună/ arăta cu degetul golul și cînta// precis era un cîntec din spatele/ portativului// zgomote de aur striga/ marele imperiu își retrage tentaculele/ și ar trebui să se retragă și carnea/ și doar singe pre singe călcînd” (*sînge pre singe călcînd*). Marginea devine obsedantă ca un factor vital al afirmării de sine a poetului. Pornind de la zeroul nonexpresivității, eul specific al acestuia aspiră spre margine ca spre o ideală auto-definiție: “pentru început pot să-ți spun/ în cunoștință de cauză/ că în fapt/ numărătoarea începe cu zero// că în memorie cineva/ mă tot poartă afară/ că ține morțiș/ să mă prezinte marginii” (*prefață*). Riscul marginii e de-a nu fi desăvîrșit trasată ori de-a fi “zdrăntuită” în lupta cu ceea ce rămîne dincolo, asemenea unui drapel glorios: “azi continuînd dialogul/ cu marginile le-am spus/ nu pot fi decît zdrăntuite?” (*întreb pînă unde*). Dar odată acceptată, această graniță a ființei estetice se relevă a fi o captivitate, deci o sursă de suferințe. Melosul ei însoțește “scufundarea”, catastrofa existențială care se află în spatele oricărei strădării estetice: “acum ei pregătesc o colivie pentru/ lacrima zeului/ acum ei pregătesc o celulă în afunduri/ pentru un sunet muzical/ căruia i-au amputat diezul// la o scurtă privire/ un zgomotos divorț al luminii/ la o scurtă privire/ măsurătorii întinericului au renunțat// inutil să-ncerci să-ndupleci o gheară/ imposibil să te opui unei delte de lacrimi/resturile rămîn acestui dirijor cu lentile ușoare/ de pe subțirimea portativului/ să dirijeze el scufundarea” (*aruncînd o scurtă privire*). Pandantul temporal al marginii e tîrziu, adică simțămîntul nefăcutului în substanță, al nonepicului înlocuit de viziunea apocaliptică (statică precum orice viziune) sau măcar de cinismul utopiei. Delimitării în spațiu îi corespunde una în durată, precum o rană metafizică a artistului ce-și nutrește închipuirea din vermină: “tocmai acum cînd cimitirele/ se apropie în liniște/ unele de altele// tocmai acum cînd/ nu se mai pot scrie epopei/ (în taină fie spus noi exersăm la/ apocalipse)// tocmai acum cînd utopiile își fac/ o penibilă concurență// tocmai acum aparî tu și ne spui lucrul acesta/ și e atît de tîrziu/ că precis am uitat” (*tocmai acum*).

1. Mircea Măluț: *exilul lacrimii*, Ed. Clusium, f.a. 64 pag., preț nementionat.
2. Adriana Barna: *Manual de supra-viețuire*, Ed. Albatros, 1998, 128 pag., preț 2650 lei.

Formația de matematician a lui Mircea Măluț transpare, desigur, în acest interes pentru de-limitare. Situația-limită a “spiritului de geometrie”, în raport cu “spiritul de finețe”, o reprezintă năzuința de-a geometriză și ceea ce nu se poate supune măsurii (e aci o melancolie a Formei absolute, intangibile, care sporește lirismul, nefiind extranee, ci implică substanței acestuia). Idealitatea interzisă plînge, leacul său fiind însă, pentru a spune așa, de natură homeopatică, adică o accentuare a “secetoasei” abstractizări: “atunci îți vine să crezi că și/ cercul varșă pe ascuns/ lacrimi/ și îți zici/ nu ar strica puțină secetă/ prin trădare” (*puțină secetă prin trădare*). Înțelegînd, totuși, puterea ireductibilă a informului, poetul îi compătimește pe tehnicienii exclusiviști: “în unghiul retragerii în veșminte albe/ încercînd încercînd/ așa am căzut de partea tăișului// o parte a mîinii încă trăia/ era soare și interjecțiile lor/ jucînd șah în depărtare se lăsau moi/ pe trupurile noastre// groaznice diviziuni mi-a fost dat/ să mă liniștesc/ aici lingă rădăcini// cine să fi scris numele tău/ tocmai aici și nici nu te miri/ uite tocmai am terminat cîntecul prăpastiei// eu sînt de partea cenușii le-am zis/ fără false zăpezi/ și nu încercați ei pot singuri să plîngă/ deasupra uneltelor// și-am adus o tablă neagră/ să se scrie pe ea esențialul/ doar știți că pe table negre se scrie esențialul” (*în unghiul retragerii în veșminte albe*). Incapabil a disciplina incomensurabilul, spontanul, inefabilul, nu-i rămîne decît satisfacția mirificelor constatări în lumea dată, în care se amestecă blestemul și celebrarea, limpezimea sacră și confuzia durerii, sub semnul unei aventuri congruente cu devenirea însăși: “sigur că blestemului degeaba/ îi amputăm brațele/ sigur că păsării asteia/ nu i se poate infunda pe gură/ cîntecul mult aplaudat// azi mă gîndesc la drumurile alăturate/ ale limpedelui/ azi mă gîndesc la sfîșenia/ rînilor ce curg sub un alt cer// există însă bucuria croșetării capcanelor/ există însă o anume veselie/ a lanțului și ac/ pentru metodele subtile ale așteptării” (*și altfel decît o sârbătoare a fugii*). Geometrul dezabuzat se purifică întru umilitate: “numai ca două lacrimi ale trupului/ îți pot privi sinii/ femeie a mea/ numai ca două lacrimi ale trupului” (*ibidem*). Sau: “dacă vrei sincer recunosc/ lacrimile tăiate în două sînt ale mele” (*prefață*). Sau: “înghit salutul condescendent al acestui/ cerșetor o viață/ furtună între doi nervi ai lui/ Dumnezeu” (*întreb pînă unde*).

Din ruinele geometriei se compune un peisaj de deriziuni, care semnifică, paradoxal, forma reală a acestei poezii, “perfectiunea” sa în răspăr cu cea ideală. Apărînd tulburat de neputință, de renunțare, de deziluzie, universul prin care sîntem invitați a pași e un revers al Edenului, nu însă un Infern, căci pedeapsa nu este explicită, ci difuză într-un mediu de eclipse, de goluri, de umbre, de riduri, într-un climat care ar justifica ideea augustiniană că Răul n-are o existență ontologică, fiind doar o absență a Binelui: “o mare eclipsă e această naștere/ a zis și în golurile dintre urlete/ nu va putea ridica/ niciodată catarg// cu plînsul încet al unei somnambule/ s-a ivit în lume/ în ziua în care cartea stătea/ răvășită pe cîmp// un rînd ciudat scuiat/ de un zid nevăzut/ într-o conjunctură bolnavă a astrelor// o mare eclipsă e această naștere a zis/ și nu putem vorbi de o sârbătoare a ancorei// un mărunțș scăpat de palma cerșetoare/ a unui zeu mititel// traiectoria umbrită a degetului/ tremurător al aceluiași/ linie frîntă obosită un rid pe spinarea/ fierbinte

a unui nisip mișcător// o mare eclipsă e această naștere/ și nimic nu o va putea ocoli” (*nu putem vorbi de o sârbătoare a ancorei*). Ce s-ar putea geometriză în acest mediu de suferințe lince, deschise spre infinit, în care verticalitatea se rodează, în care orizontul e ocupat de singura imagine purtătoare de tîlc, cea vag ezoterică a Martorului? Geometria suportă confruntarea cu misterul inform al concretului: “uneori doar semințele vecului/ uneori da povestea încet/ despre intimitatea lanțurilor/ ronțăia încet obraznică verticalitate/ a unor lucruri// e ceva inexplicabil în șirul cerșetorilor/ astora ce dau rest înapoi/ m-au intimidat întotdeauna// ninge încet printre mîinile mele două/ îmi amintesc/ intrase printre noi/ ne mînjise cu singe/ ne fixase cu ochii lui albi/ ne aruncase tremurînd florile/ și eram convins că e martorul” (*ninge încet printre mîinile mele două*). Termenii de referință sînt invizibilul, orbirea, rana, somnul, vinovăția, încărcăți cu o sarcină transcendentă. Rațiunea lucidă se retrage în favoarea uneia magice. Severității formelor li se substituie o priveliște laxă, polimorfă și tînguitoare, stării de veghe fi ia locul somnia, agent al discursului pythiatic: “cosînd rîni pe fața nevăzută a lucrurilor/ vinat de cuvinte triste/ el cu dărimăturile lui cu evadări/ vesele orbiri// surisul lui/ o rană între ochi și inestul oglindii/ în spatele perdelei de carne/ punînd diezi la urechile lucrurilor/ primind inserarea lanțurilor// căutînd clipa cînd cuvintele tresar în somn/ vinovate de ceva de dincolo” (*cosînd rîni pe fața nevăzută a lucrurilor*). Ce-a mai rămas, prin urmare, din poziția matematicianului? Nimic altceva decît postura tehnică ce convine poeziei moderne, adică strictețea și densitatea formulării, în sensul în care pentru un Karl Krolow portocalele și lămiile devin “algebra fructelor coapte”, iar un Gottfried Benn declara “sînt prismatice, lucrez cu sticlă”. Continuînd, într-un fel, neoexpresionismul liricii românești din anii ‘60-’70, Mircea Măluț supune carnația lui nu o dată flască, zemuînd de prea multe vorbe, unui teasc cerebral, spre a realiza concentrate, “pîlule” metaforice: “o surzenie tînră în inima focului/ biciul drumului înapoi// o firimitură trează în plin întineric/ un altar în hohot” (*dintr-un balcon al memoriei*). Sau: “dar astăzi doar despre marșul cîrjelor să vorbim” (*despre marșul cîrjelor să vorbim*). Sau: “cine să cîntărească seceta cumplită/ a liniei drepte/ cine să cîntărească lacrima vărsată pe ascuns/ de o rădăcină// ce poate visa un cuțit/ într-o casă cu pereții vătuiți de spaimă” (*restul din rest*). Salvatoare i se înfațîșează, la un moment dat, geometria cristică a crucii: “am văzut crucea născîndu-se/ fără dureri/ ca un fruct// e timpul să vă spun/ l-am văzut pe cel care merge/ cu mormîntul în spate// e timpul să mă albesc undeva/ oriunde/ în tăcere/ singur” (*e timpul*).

2. DACĂ Mircea Măluț își situa poezia sub egida retractivității, postură preponderent intelectuală, presupunînd un filtru al rigorii, concitadina sa (ambii poeți locuiesc în orașul Bistrița), Adriana Barna, este, dimpotrivă, o expansivă ce se pierde în mirajul materiei, pe care încearcă a o capta nediferențiat. Limbajul d-sale cuprinde cu generozitate un conglomerat de conexiuni și intensități, structurile inteligibile dizolvîndu-se într-un clocot emoțional. Protuberanțele imaginarului ies din tipare, într-o satisfacție a existenței ce aspiră la un exhaustiv al comunicării, aparent în afara

oricărui scrupule teoretice, a oricărui limite de program. Poeta e insuflată de o ebrietate a totalității. Adresîndu-se “departelui”, îl postulează nu ca pe un reper al neîmplinirii, ci ca pe un cochec prilej al proiectării unui prezent debordînd de vitalitate metaforică: “Tu, departele meu/ mă ții captivă/ ca pe o floare între file/ sub statuia de bronz/ mi te plîngi/ ca e grea libertatea/ de-a fi înălbit culorile toate/ că pînă și singele/ la ora aceasta posacă/ e roz;/ visele toate adorm/ învoite/ dinspre ceasul cînd/ gerul devine carnal// Departele meu/ înghițit de calești/ topite pe străzile calde/ pe care nu merg/ toarnă tu înapoi/ în ciutura vărsătorului/ apa cu gust amarui/ eu mă preling din sertar/ și de pe perete/ din poza decupată din ziar” (*Departele meu*). Miturile sînt, pentru a spune astfel, visceralizate, li se acordă o corporalitate familiară: “ai dreptul să desfizi calul troian./ ulei de măsline curge prin venele lui,/ știu că poți să refuzi/ povestea unui biet cal/ curcubeul pe hainele tale/ pătează orgoliul muntelui la orizont” (*Dialog*). În sinul materiei suverane sînt acceptate tot soiul de relații, de la cele pur analogice pînă la cele de ordin simbolic: “Ca un prag pus anume să fie călcat/ stă frînghierul dormind/ la rădăcina stejarului./ ca însuși semnul odihnei/ din care nu mai iese nicicînd/ și primește drept firească inimă/ un cărăbuș de piatră// Ca un prag pus anume/ stă el dormind/ ca însuși semnul odihnei/ cu drept firească inimă/ un cărăbuș de piatră// Ca un prag/ stă./ ca semnul odihnei/ cu inima/ un cărăbuș de piatră” (*Fotografie ce se voalează cu timpul*). O senzorialitate intensă îi stă la îndemînă autoarei precum un idiom de care se poate folosi necurmat, cu articulațiile tonificate de dicteul suprarealist: “Broscoii din nori duhnesc a păcat și se descaltă-n spume peste/ pita pămîntului caldă// Tîritoare lipidice încearcă simțirea asfaltului duse de forțe giratorii/ mîinate de sfîntul cu nume bețiv ținut în carantină pînă acum// Dansul lor înscriind volute neprevăzute, circumferințe lunare./ cu o cerneală invizibilă scriu litere necunoscute, oculte, că nu/ mai găsesc intrarea în locuințele lor din dedesubturi// Rîme călceate, facsimil ud, de nu mai știu pe unde să îți pui/ piciorul” (*Banala*). Fantazării i se aplică grila exclusivă a bucuriei solare de a trăi. Succesiunea versurilor nu reprezintă decît un șir de mici explozii ale contactelor insolite dintre cuvinte, ce oglindesc contactele insolite dintre lucruri, adică prospețimea trăirii care-și fabulează condiția. În venele textului, singele fierbe zgomotos. Așa cum spunea Hugo Friedrich despre un mare poet francez, aici metafora nu e doar o simplă figură de comparație, ci un mijloc de-a crea o identitate: “Gîndul și trupul tău de lup îmblînzit/ mersul și pragul pe care-l calci/ miroso a ciuperci mari, albe/ adunate pe o vergea în pădure/ și copacii te găsesc de-al lor/ pietrele de rîu fată ouă porumbe/ șarpele uscat pritoșit între două falii de lut/ iese copt din noi/ către o dublă realitate./ mișună căldura în pămînt ceresc/ focul spulberă cetina tînră/ într-un balet cocostîrc însetat./ straietele verii se despoaie odată/ se anină de soare precurăndu-se nouă/ mormăie în cazane/ licoarea îmbătată umezește cocleala/ singele torențial într-o fierbere/ explodînd” (*Unu*). Remarcabila producție biruitoare-vărată, toridă și nesătulă de imanență, a Adrianei Barna ne convinge cum pînă “și obiectele se volatilizează”, dimpreună cu limitele lor abstractizante, aidoma unui “fruct crescut în deșert/ din mila setei și a uscăciunii”.

Lecțiile ficțiunii virtuale

ÎN PREZENT lector de literatură engleză la Facultatea de Litere din Baia Mare, Adrian Oțoiu s-a făcut cunoscut mai întâi ca poet, sub pseudonimul Adrian Sehelbe, gravitând discret în jurul Cenacului de Luni. Debutează editorial abia în 1996 cu un roman-revelație: *Coaja lucrurilor sau Dansind cu jupuita*, care îl impune spectaculos în prima linie valorică și în avangarda "virtualistă" a prozei românești postmoderne. După acest apocalips rabelaisian și rizomatic al textualității față de computerele (premiat alături de ASPRO), participă cu un capitol - *The Seven POEs* - la romanul experimental colectiv "Naked Went the Novelist, Salzburg Seminar, Austria 1998, pentru ca în al doilea volum al său să abordeze frontal experimentul *cyberpunk*. Dar să vedem mai bine despre ce este vorba. Pornind de la titlul bilingv *Chei fierbinți pentru ferestre moi/ Hot Keys for Soft Windows* cu al său subtitlu "didactic" *Carte de calculatoare pentru spirite literare* este derulată, pas cu pas, o ingenioasă pedagogie de programare și seducție a "spiritelor literare" autohtone (presupus novice în ale ciberneticii...) simulându-se - pe suport de hirtie - traseul accesării cărții pe un ecran de calculator. O carte a cărei macrostructură este un *User's Manual* al relațiilor dintre computer și literatură, dintre *hard-ul* de concepție și *soft-ul* de utilizare, miza fiind implicarea cititorului în jocurile ficțiunii virtuale. Verticala mediană a cuprinsului, în care elementele iconice ilustrează comenziile traduse, de cealaltă parte a ei, ca titluri de capitole: e transpusă ca *head* al oglinzii paginilor, în care fiecare capitol/fișier îi corespunde o "ferastră deschisă" spre labirintul industriei de vise, programatorul având grijă să introducă, la dreapta comenzii plasate în debutul fiecărui capitol, explicația ei în română.

Adrian Oțoiu e un profesionist, dar și un hedonist al metaficțiunii; IQ-ul artistic foarte ridicat, hedonismul picant al scriiturii, aerul de prospețime amuzantă, tandrețea ușor cinică (à la Kurt Vonnegut) și naturalețea alternării registrelor imprimă prozelor sale un "high touch" de o calitate puțin obișnuită. Se pricepe de minune să atragă cititorii - fie ei "spirite literare" sau profani care nu se pricep decât (cel mult) la calculatoare -, în capcanele ironice ale unor scenarii pasionante, scăpând de vervă imaginativă, iar efectele speciale - realmente, inepuizabile - valorifică la maximum spectacolul multicolor al vieții de zi cu zi din tinăra noastră societate de consum. Știe, de asemenea, să infuzeze căldura umană subtilă a accesoriilor intelectuale învăluindu-le abil în haină "paraliterară", jonglind cu ele pe mai multe paliere de semnificație sau drenându-le cu lejeră virtuozitate în jocuri semantice și lexicale de un haz irezistibil (specialitatea casei). Nu lipsită de filc mi se pare, în acest sens, alegerea discursurilor de escortă de pe coperta a patra - extrase ultralaudative despre *Coaja lucrurilor...*, ca la *best seller*-urile occidentale. Toate aparțin unor critici foarte tineri și insistă asupra "plăcerii lecturii" pe care autorul o "restituie" preafrastrăilor cititorii...

Mai curând decât un volum de proze scurte, *Chei fierbinți...* e un roman de tip *puzzle*, cu caracter autoreferențial și hipertextual,

Hard-ul computeristic integrează *soft-ul* capitolelor într-o rețea de vase comunicante ce vin de oriunde și pot duce oriunde: "Computerele te învață că un lucru nu e niciodată terminat. La fel și cartea aceasta, care se termină acolo unde s-au isprăvit paginile. Ea va fi urmată în curând de un al doilea volum. Unele texte încep aici și se termină în volumul II. Altele încep acolo și se termină aici. Altele nu se termină deloc." Textele se organizează în jurul cite unui *clou* și intră în numeroase conexiuni unele cu celelalte sau cu supra-tema cărții (adaptarea pragmatică la mediu a scriitorului în era multimedia). În general, ele comunică printr-unul sau mai multe personaje ori printr-un mister - bunăoară, cel al unei firme producătoare de pufuleți ucigași, rămasă nedescoperită de Oficiul pentru Protecția Consumatorului... Dispunerea lor urmează o secvențialitate neliniară (sau o dezordine parțială), în care câteva fire epice se intersectează, din când în când, venind dinspre trecut, prezent sau viitor. Primul și, poate, cel mai semnificativ dintre ele îl are ca protagonist pe tânărul Gabriel Podina-Tohan. Poet sărac și "nevoindabil", autor al unei cărți obscure expediate într-o recenzie de opt rinduri din Art Panorama de criticul Vlad Mireanu, acesta se află în căutarea unui *job* care să-i asigure o existență prosperă și recunoașterea statutului profesional de scriitor. Înainte de a descoperi la rubrica de mică publicitate a unor reviste canadiene oferta salvatoare (povestiri după rețete *junk food*), patronul firmei de calculatoare *Elephtery* din orașul Straja (onomastica are, după cum se vede, partitura ei...) îi oferă posibilitatea de a scrie, contra cost, "portrete scurte, la obiect, inspirate de oameni reali" din localitate. Ideea unui asemenea experiment hiperrealist, netrucat, va fi refuzată la... import ca periculoasă pentru liniștea comunității. Un călugăr le atrage atenția unor patroni aflați de față că literele de pe geamul firmei sînt scrise, diavolește, invers și nu pot fi citite din afară spre înăuntru iar patronii, numiți după prenumele automobilelor personale, safrane, Leganza și Silverado, îl alungă, enervat de prezicerile sale apocaliptice, liniștindu-se totuși la gândul că eroarea atrage, prin originalitatea ei, clienții (*Open/Deschidere*). În virtutea acestui scenariu biblic pe dos, cartea devine, într-adevăr, o galerie de "portrete". Realul e invadat de virtual: o angajată "drăcoasă" a *Elephtery* se îndrăgostește navigând prin Internet, în *Draculalând*, de imaginea din anii '60 a unui ofiter american, dar situl dispare inexplicabil la apariția lui Podina (*Portraits/Portrete*), un alt angajat are halucinații erotice în cabina de vot, derutat

de "comunismul rusesc" al siglei inverse de pe stampilă - TATOV (*Options/ Opțiuni*), procesul de închiriere al unei case ce ascunde într-o cameră secretă o bătrână ne-bună deusează în plin roman dickensian (*Embed/ O seară la teatru, Move/ Jurassic Pork*), un parton înzestrat de mic cu darul pre-viziunii refuză să-și prevadă sfârșitul într-un accident de croazieră pe un riu din Germania - caricatură burlescă a "Titanicului" (*Preview/ Pre-viziune*), iar ex-poetul Vlad Mireanu, eșuat în critică, rescrie parodic toate piesele lui Shakespeare în urma dialogurilor cu o imagine a acestuia apărută din senin pe ecranul computerului personal, apoi luptă cu armate de viruși în timp ce bătrînul Will, care îl programează prin instrucțiuni cifrate din spatele ecranului, se metamorfozează, treptat, într-o vampă (*Tip of the Day/ Shakespeare și computerele*). Și așa mai departe, ca într-o variantă parodică locală a serialului "Zona Crepusculară". Cauza intervenției "paranormale" și, adeseori, nedorite a fantasmelor în real (efecte derizorii ale apocalipsei virtuale) este, de fiecare dată, iluzia referențială, trecerea personajelor fie și pentru o clipă, dincolo de ecranul protector al Machinei. Însă după douăsprezece texte excelente, încercind, auto-ironic, să evite o morală pretențioasă sau o "răsucire vioaie pe poante", auctorele cedează inițiativa unui *cuplu* de personaje (un "meditator" și eleva sa refractară oricărui metodologiei didactice), care încheie cam demonstrativ și sentențios cartea: "«Și atunci când se vor termina orele astea (...) atunci ce va fi?» "Tot ce a fost înainte." "Adică...?" "Nimic."». (*Save/ Salvează*)

Adrian Oțoiu ne-a oferit o încântătoare lecție de proză, mai atractivă decât un joc pe computer și la fel de captivantă ca un bun film S.F. milenarist pe matrită postmodernă.

Paul Cernat

Optimus civis la bătrânețe

OFĂȚETĂ mai puțin știută a operei lui Cicero se dezvăluie în lucrarea sa *Cato Maior sau Despre bătrânețe*, aflată acum la îndemâna cititorilor prin inițiativa editurii Pol Plus.

În pragul "vârstei a treia" cum se spune azi, sau în plină senectute, cum considerau latinii, la 63 de ani, cu un an înaintea morții, Cicero își depășește bătrânețea scriind despre ea. Acesta este mesajul cel mai puternic al cărții: funcția terapeutică a scrisului; a scrie despre o criză (câci ce altceva era până la urmă bătrânețea pentru hiper-activul Cicero?) înseamnă a o depăși.

În atmosferă platoniciană, mai multe personaje discută despre bătrânețe: venerabilul Cato Maior ajuns la vârsta de 84 de ani și tinerii săi admiratori, Scipio și Laelius. Dezbaterile se desfășoară pe puncte, cu argumente și comentarii. Reduși la tăcere tocmai din cauza admirației lor, cei doi tineri rămân însă strict decorativi în fața impunătorului Cato. Dialogul se transformă într-un monolog, în care nu opiniile și argumentele contează, ci modelul propus: un *optimus civis* plin de experiență, care, mai mult decât să convingă, intimidează.

Cicero tâlmăcește și răstoarnă, prin gura lui Cato, patru inconveniente principale ale bătrâneții, dar chiar și aici oratorul este memorabil mai ales atunci când exemplifică și se propune ca mo-

Cicero, *Cato cel Bătrân sau Despre Bătrânețe*, traducere, note și postfață de Iliș Câmpeanu, Editura Pol Plus, 1998, 92 pag., 9900 lei.

del indirect. Astfel, dacă bătrânețea se spune că te ține departe de viața activă, în schimb ea poate determina prin înțelepciune înseși acțiunile celorlalți: "eu declar cu mult înaintea război Cartaginei". Dacă slăbește forța, totuși "adunarea senatului nu este lipsită de puterile mele, nici tribunii din for, nici prietenii, nici clienții, nici oaspeții". Tot astfel, dacă bătrânețea este lipsită de plăceri, "trebuie să aducem mari mulțumiri bătrâneții, ca uneia care face să nu ne placă ceea ce se cuvine să nu placă". În fine, apropierea morții este și ea privită cu liniște pentru că: "ori trebuie să fie cu totul neluată în seamă, dacă aduce completa pieire a sufletului, ori, dimpotrivă, să fie dorită, dacă ea îl duce acolo unde va avea o existență veșnică".

Alegerea personajului istoric - venerabilul Cato Maior -, preambulul plin de familiaritate în care Cicero dialoghează cu prietenul său Atticus, anecdota și autoironia presărate cu grijă, frazarea uneori amplă și impunătoare, toate acestea trădează armătura sofisticată a oratorului. Chiar dacă *optimus civis* nu mai înseamnă astăzi strict *bonus agicola, strenuissimus miles și peritus dicerdi*, câte ceva din toate acestea rezistă, și mai ales avem nevoie de mesajul celui ce "nu s-a născut degeaba" și care "pleacă din viață ca de la o casă de oaspeți".

Luminița Marcu

Da, scriu poezii

ÎNTRE cărțile de poezie ale lui Adrian Alui Gheorghe, șapte la număr, *Complicitate* (Editura Libra, 1998) ocupă o poziție specială, este poate chiar placa turnantă a liricii sale pentru că, iată, el părasește - fără păreri de rău, cum se vede - registrul "textualist", specific generației din care face parte, recuperând - și aici, Laurențiu Ulici are încă o dată dreptate - "vitalitatea de odinioară": de la citirea ironică a lumii, de la textuarea realului cu încercarea de a descoperi "poeticitatea" unei realități cenușii, informe și de la preocuparea aproape obsedantă de a releva corporalitatea textului, Adrian Alui Gheorghe se întoarce spre *formele și sentimentul* tragicului. El își construiește cartea pe cîțiva pivoți - seria de șase poeme intitulate *Complicitate* - și dirijează lectura spre sensul amintit prin sectionarea volumului: în prima parte, *O piesă ratată dintr-o colecție*, este vorba mai ales despre setea și, deopotrivă, frica aproape atavică de formă (pentru că aceasta oriunde s-ar afla, exprimă mereu dimensiunea tragică), iar partea a doua, *O dramă la vînațoare*, e a elegiei, a sen-

timentului, a feeling-ului cu totul special pe care îl dau vecinătatea și, mai cu seamă, asumarea dimensiunii tragice. Aceasta se descoperă în cel puțin patru ipostaze: în sentimentul religios, unde forma e "proiectul lui Dumnezeu" (casa, ființa, viața, moartea), în relația teatrală a insului cu lumea și cu sine, unde forma e intimitatea pulverizată, în tensiunea raportului dintre timp și vreme, dintre "pipăirea infinitului" și rana deschisă a duratei ce i s-a dat, în sfîrșit, în scrierea poeziei înseși, cu iluzia străbaterii unei pustietăți "în care fiecare pas e o întemeiere". Într-o atmosferă adesea camavalească, de piață publică, surpat în succesiunea halucinantă a duratelor ("Ce năpraznic îi crește barba copilului bătrîn/ îi iese din obraji ca iarba printr-un mormint/ primăvara un mormint proaspăt un obraz/ de lut în care rădăcinile sorb ridurile"), interogînd lumea și "adevărurile" ei, manifestîndu-se ca un eretic, ca un Meister Eckhart, poetul scrie despre "ziua de azi" ca și cum ar fi "prima zi de după moarte", pentru că - nu-i așa? - "timpul lăsat trecerii noastre prin lume e/ prea scurt ca să-l irosim cu altceva decît/ cu noi înșine".

Adrian Alui Gheorghe are o nesfîrșită sete și, totodată, o cumplită spaimă de *forma* poemului - cea mai subtilă modalitate de a-și irosi durată trecerii prin lume cu el însuși -, singurul mod de a (supra)viețui: mesajul e foarte clar în *Da, scriu poezii*: "Te uiți la mine, da, scriu poezii/ fără să fii un mutilat de război/ (al războiului reze?) sau măcar astmatic/ scriu poezii noaptea îmi sprijin degetul de/ frunte precum profeții precum contopiștii/ de la curțile faraonilor precum sinucigașii/ care își scriu mesajele un fel de proces verbal/ prin care dau în primire lumea asta alterată/ gretoasă desigur/ pînă la urmă e o plăcere egoistă lucrul minilor/ e deosebit de abstract - dar trece luna/ eu spun că e o momeală a morții/ și foarte mulți îmi spun că moartea i-a strigat/ pe urmele lor intime (de ce numai noaptea/ luna ca și inima sînt roșii roșii)/ te uiți la mine, da, scriu poezii, de fapt suflu/ în urechea cuvintelor ca în trompete/ vî scot din minți ca și cum v-aș scoate/ din case sinteti sinistralii raiului/ dar de unde s-o știți/ dă, fără să fii mutilat de război sau măcar/ astmatic continui să scriu poezie, poți să/ înțelegi?": e aici rana deschisă a poeziei, singura care poate salva de la mutilare și e "păiața", August Prostul, histriionul în toată dimensiunea lor tragică: glazura e risul-plînsul, figura, nervii: miezul e tragicul. Apoi, în *O dramă la vînațoare*, sentimentul, cîntecul, elegia, toată suferința dureros de dulce de a se ascunde sau de a se minți sau, pur și simplu, de a viețui în bucla de timp care i s-a (pre)destinat: "Dragostea noastră cea de toate zilele dă-ne-o/ și astăzi și nu ne ierta rătăcirea/ amîndoi ascunși în bucla aceasta de timp/ mințindu-ne: nu ora a fost nu clipa ci doar frica/ un animal mic cuibărit sub inimă, nici nu ai timp/ să-ți apropii buzele de carne/ ca sărutul și-ncepe să putrezească/ (plouă cu gratii subțiri/ lumea-i închisă afară/ vorbește în șoaptă/ la cel mai mic semn va navală înăuntru)/ aș vrea să-ți spun: ești frumoasă/ ca o fereastră închisă/ cînd ești cu mine eventuala absență mi se pare/ o posibilitate despre care putem discuta/ fără patimă fără istorie" (*Ca o fereastră închisă*). Adrian Alui Gheorghe e un poet adevărat, unul dintre cei mai buni pe care îi avem astăzi.

Ioan Holban

Adrian Oțoiu, *Chei fierbinți pentru ferestre moi*, Editura Paralela 45, 1998, 124 pag., 11500 lei

Băiețași sau bărbăței

ALFABETUL
DOMNILOR

de
Ioana
Pârvulescu

COPIII cei mai izbutiți în literatura română sînt băieții, atît în varianta bună, cît și în cea rea. Deși, în buchetul îmbobocit al fetelor se află personaje atrăgătoare (toate fetele cu zburători au un anume farmec), tabăra băieților e mai variată și mai surprinzătoare. Tile al lui Arghezi din *Ochii Maicii Domnului*, micul domn Goe și Niculăița Minciună, băiatul hoinar din *După melci*, Cătălin din *Luceafărul* și, mai ales, înconfundabilul băiat din *Întîmplări în irealitatea imediată* de Blecher sînt personaje mari, în ciuda vârstei.

Violenii de băieți răi

ETICHETĂ pentru „băiat rău”, Goe nu este decît un Mitică, un Costică, un monșer, în copilărie. Între categoria „Goe” și categoria „Mitică-monșer” este, încă de la început, o ciudată diferență retorică: prima obligă la apelativul *Domnul*, a doua la familiaritate (*Domnul* e exclus). Prima e a băieților răi, a doua a bărbatilor buni (cu ghilimelele de rigoare). Goe are 3 mame (nu numai mamița, ci și mam’ mare și Tanti Mița îi oferă refugiu sub aripa maternă), de unde întreta lui putere, întreitul respect care i se acordă, Mitică are nevastă, soacră și prieteni de pahar, de unde nuanța de familiaritate vag disprețuitoare pe care o inspiră. În lumea lui Caragiale femeia își adoră numai copilul și amantul, (cu un plus de respect pentru copil), iar pe bărbat îl suportă de dragul conveniențelor. Goe e portretul bărbatului ideal dintr-o lume de mamițe care mai mult se răsfăță decît răsfățat: e voluntar și sigur pe el - un viitor Tipătescu; e obraznic - un viitor Cățavencu; e „deștept” și „citit” - un viitor Rică Venturiano; știe să reziste femeii sau să-i cedeze, după caz - un viitor Nae Girimea etc. Are deja cîte ceva din violența viitorilor Dumitrache, Trahanache, Dandanache (fiecare sufix e, la Caragiale, semnul unei categorii: -ache sînt șmecherii, păcăliții păcălitori).

Este curios că Eminescu, cel care ironizează în *Povestea teiului* clișeuul păcatului iubirii „făr’de lege”, îl impune, totuși, tocmai în *Luceafărul*. În prima secvență în care apare, Cătălin este prezentat fără simpatie. Luceafărul călătorește sacrificial și, „în vremea asta”, Catalin, sedentarul, profită de apropierea lui întîmplătoare de fata de împărat. În cele trei strofe în care este descris din perspectiva unui ochi străin, nici un cuvînt nu e inocent, toate au

valoare peiorativă: viclean, copil de casă și paj (servul), *băiat din flori*, de pripas, îndrăzneț cu ochii (așadar *numai* cu ochii care-i trădează gândurile ascunse). Acușele implicite în acest portret țin de războiul singelui, una din teme clasice favorite: singele albastriu, ales nu trebuie amestecat cu singele bastard.

Abia în scena inițierii amoroase Eminescu redevine romantic, acordîndu-i copilului nelegitim calități ce-l transformă și pe el într-un ales: e un iubit mult știutor (pare să aibă cu totul altă vîrstă acum decît un copil de casă), are tandre precauții față de neliniștile trușesti și rănile sufletești ale fetei, folosește ceremonios sinecdoca sărutului iubirii depline: „Și ca să-ți fie pe deplin / Iubirea cunoscută / Cînd sărutîndu-te mă-nclin, / Tu iarăși mă sărută”. Copilul din flori și-a pierdut toată malignitatea și a devenit bărbat, bărbatul în stare să vindece o fată, fie ea și „din rude mari”, de boala luceferilor.

Băiatul din flori, în floare

COPIII născuți din iubire „nevrednică” sînt meniți, în literatura fidelă regulilor societății, mănăstirii. Blanca din *Povestea teiului* află de la tatăl ei că, încă din leagăn, Domnul îi va fi singurul mire, dar refuză să accepte soarta hotărîtă de oameni. Goldmund din romanul lui Hesse este adus din același motiv la mănăstirea de călugări de la Maria-bronn, de un tată rigid. Povestea lui este arhetipală și are trei etape. În copilărie este educat să-și uite mama „păcătoasă”, s-o alunge din suflet. Adolescența îi readuce în suflet chipul mamei (cu care seamănă și al lui), chip pe care îl va căuta în tot restul vieții în fiecare femeie iubită. Goldmund o regăsește abia în statuia Maicii Domnului, dintr-o mănăstire, și nu va mai distinge chipul mamei lui de Fecioară și de mama originară. Amestecul hieratic de iubită și Fecioară se regăsește și în sonetele eminesciene. Tot de Maica Domnului se îndrăgostește și Hans, cel crescut la călugări, din a cincea poveste a romanului *Adam și Eva* de Rebreanu, precum și Tile din romanul lui Arghezi. El se va călugări după ce regăsește ochii mamei pierdute în ochii icoanei.

În *Ochii Maicii Domnului* (1934), Arghezi întoarce pe dos convenția: nimeni nu-l obligă pe Tile (Vintilă Voinea) să se călugărească, el nu e crescut cu ideea că ar fi născut din iubire „ne-

legitimă”, dar e menit, totuși, de un destin imposibil de corectat, vieții monahale. Asemenea multor eroine interbelice și Sabina, mama lui Tile, consideră o căsătorie simbolică, oficiată după un ritual *sui generis* pe care numai cei doi îndrăgostiți îl știu, suficientă în fața lui Dumnezeu. (Nu întîmplător apare în scena cununiei din tren intertextualitatea cu *Cîntarea Cîntărilor*). Literatura dintre războaie impune o idee clară: iubirea e întotdeauna legitimă și, de multe ori *cea mai* legitimă este tocmai aceea pe care gura lumii o socotește nelegitimă. Băiatul Sabinei are o copilărie intens fericită, în ciuda faptului că nu-și cunoaște tatăl.

Tile este probabil personajul masculin cel mai tînăr din literatura română. Povestea lui începe „cam de pe la patru ani”, spune naratorul, dar de fapt scenele primei copilării a lui Vintilă țin de o vîrstă mult mai fragedă. Arghezi, scriitorul a cărui ascendență pe linie maternă e neclară și încă disputată și a cărui copilărie n-a fost deloc luminoasă, scrie „poemul” (cum își va subintitula ulterior romanul) cel mai convingător al dragostei filiale. Radăcinile puternice ale dragostei înlocuiesc cordonul ombilical cu tentacule nevazute, iar băiatul se formează și se deformează, ca un aluat moale, sub mîinile fierbinți ale mamei. Durerea exprimată onomatopeic (geamăt și stridente „dincolo de solfegiu”) nu e decît izvor de minunate consolări pe care copilul le caută instinctiv: „La dezbrăcarea pe pat și la examinarea cu de-amănuntul a tuturor mădulelor lui fermecătoare, ciocnite din cadere, hoțul, ca să fie încă o dată răsfățat și pipăit la încheieturi, tras de degetele picioarelor, sucit și răsucit, se plîngea de loviturile mai vechi, care mai fuseseră mîngiate și sărutate și din care mai rămîneau semnele, ca un abur gălbui. Transparența petalelor și fildesului îmbujorat, din care ființa lui fusese frămîntată, era suflată cu brumă, ca un idol de porțelan învelit cu zmalț. Măicuța vindeca numaidecît. Medicina sărutului încă nu dăduse greș. Semnul tămăduirii era risul fapturii lui, cutremurată de o bucurie care-l făcea să se strîngă și să se cocoloșească”. Baia zilnică și tot ritualul ei țin de o copilărie care nu lasă amintiri pe care să le poți rechemă, dar a căror urmă trebuie să fie gravată măcar în trup: „Măicuța îl lua atunci într-un cearșaf, îl tăvălea ca o cocă de cozonaci, îl făcea învîrtit și dezvîrtit, îl îngrămădea într-o perină, îl întindea, îl dădea tava și îl făcea scăpat, cînd fătul, nemaiputîndu-se ține de rîs, se da bătut, zicînd ‘Lasă-mă, mamă, că-mi vine pișuca’. Apoi începea gimnastica suedeză, prin răs-tignirea lui, cît era de scurt și de gros, în cele patru colțuri ale patului. Măicuța îi lua un picior, de vîrf de degetului mare, i-l ducea la speteaza umărului și i-l aducea la loc. Lua o mîna și o încrucișa de un picior, la locul oului genunchiului, cu oul cotului. Lua două picioare și i le întorcea peste cap...” Fragmentul, cu metaforele lui culinare (căci dragostea „mănîncă”, „înghite” trup și suflet deopotrivă) este de o enormă frumusețe, ca de altfel toate pasajele formării băiatului Sabinei. Cînd pierde acest Paradis, prelungit pînă la tinerețe,

Vintilă pierde totul. El și-a trăit viața de bărbat iubit înainte de a deveni bărbat. Spre deosebire de Goldmund nu va ști să caute chipul feminin originar în imperfecțiile lui copii care pot fi iubite.

În fața băieților, a copiilor literari, în personajul feminin se trezește cînd o mamiță, cînd o formidabilă Sabina. În fața mamelor și a mamițelor, în micul personaj masculin se trezește de obicei viitorul bărbat.

Cochilia cu dragoste

BĂIATUL din *După melci* este și el un ales, însemnat încă din copilărie, asemenea personajelor lui Hesse, Thomas Mann sau Arghezi. Într-o lume de oameni obișnuți, el iese în evidență, indiferent de termenul de comparație (atîția frați mai mari și atîția frați mai mici): „Nu-mai eu, răsad mai rău / Dintr-atîția (prin ce har ?) / Mă brodisem șui, hoinar.” Formularea este paradoxală căci aparentele defecte: *răsad rău, șui, hoinar* sînt datorate unui neștiut *har*. Este harul iubirii pe care băiatul îl are, dar îl ignoră: „Eram mult mai prost pe-atunci”. Descoperirea dragostei o va face în primăvară, cum o fac și bărbaiții din cărți, dar dragostea lui străbate toate anotimpurile de la primăvara presimțirilor și a simțurilor în alertă, pînă la înghețul de iarnă. Maitreyi a iubit în copilărie un copac, băiatul din balada lui Barbu iubește un melc, ceea ce nu-l împiedică să aibă o adevărată experiență inițiativă.

Gîndul dintîi își face loc din adîncurile conștiinței și iese la suprafață la fel de greu sau de ușor ca un melc din cochilie: „În ungher adînc, un gînd / Îmi șoptea că melcul blind / Din mormînt de foi, pe-aproape, / Cheamă omul să-l dezgroape...” După ce norocul îl ajută să găsească melcul căutat mai întîi cu gîndul, băiatul îl îmblînzește prin cuvinte. Cum este la prima dragoste, cuvintele sînt stîngace, dar sincere: „Lasă noaptea din găoace / Melc năfîng, și fă-te-ncoace, / Nu e bine să te-ascunzi / Subt păreții grei și scunzi; (...) Iarna leapadă cojoace / Și tu singur în găoace ! / Hai, ieși, / Din cornoasele cămeși...” (După ce totul se sfîrșește rău băiatul se acuză de vorbă prefăcută și glumă; nu trebuie crezut pe cuvînt. De fapt el descoperă altceva: că și vorba spusă cu bune intenții și bună credință poate să facă rău). În scenariul inițierii într-ale dragostei băiatul nu este scutit de nici o încercare, după ce cuvintele lui sînt ascultate: o spaimă străină, dar care-l face să fugă de lîngă abia descoperitul trup al melcului, apoi grija pentru el, întoarcerea, durerea cu lacrimi, conștiința vinei și descîntecul al cărui rost s-a schimbat (trebuie să potolească remușcările):

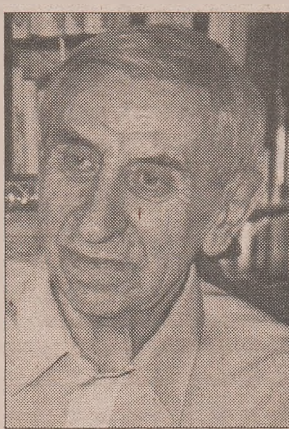
„- Vezi ?
ieșiși la un descîntec;
Iarna ți-a mușcat din pîntec...
Ai pornit spre lunci și crîng
Dar porniși cu cornul stîng,
Melc năfîng,
Melc năfîng.”
Melcul năfîng a fost chiar el. Dragostea se învață din experiențe năfînge.

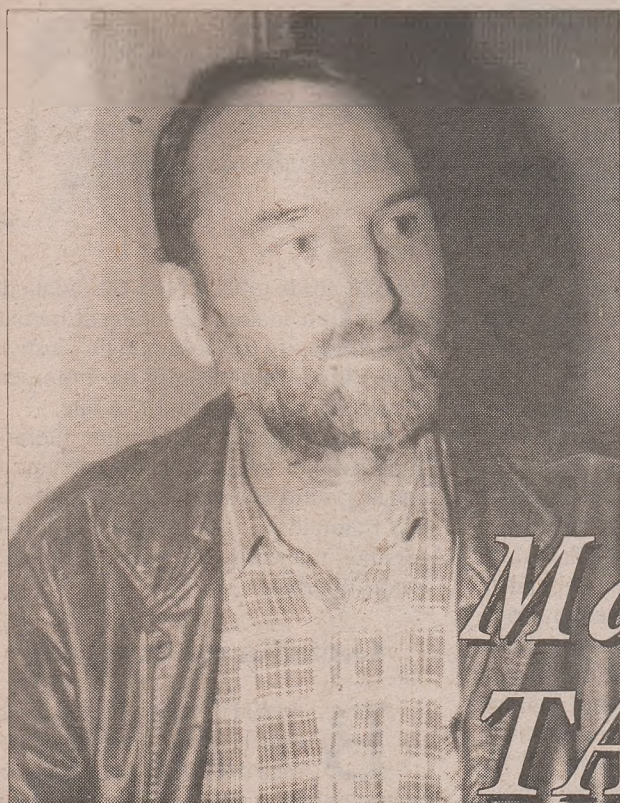

Ne-au părăsit simultan doi scriitori importanți din vechea generație:

Maria Banuș
și
Cornel Regman.

Dispariția lor indoliază literatura română. În numerele viitoare le vom evoca personalitatea și opera.

Marin TARANGUL

Privirea spre sine

Văzîndu-se că vede, ochiul pe sine
vrea să se privească și să afle dacă poate
ce este el ascuns sub pleoapa mai adîncă,
și rotitor de mișcă, spre sine se întoarce
spre înăuntru, ca să vadă ce este pus în
spate,

privind spre ceea ce este fără să fie încă
și fiind, ca și cum ar fi un fel de sînt,
ivit mai înainte de ivire
și trecînd spre o privire fără ochi
și neprimind lumină de la soare,
dar văzînd, fără să aibă văz,
întrezărînd, fără să aibă zare,
așa cum vîntul este vînt
mai înainte de-a fi aer
și cum nisipul e nisip
mai înainte de-a fi stîncă...

Întors acum în sine, întors spre neprivire,
privindu-se afund, în ceea ce este-n spate,
în acel loc orbit privindu-l pe nimic,
stă ochiul nemișcat, în față c-un nemișcat
nimic;

și află dintr-o dată, nemaivăzînd văzut,
că-n tot ce e văzut, nu e văzut nimic!

Cîteva clipe

Cu urechea sîngerîndă
alerga pe cîmp în neștire
și tresărea fără să vrea
din mijlocul trupului, de unde
o durere ascunsă îl făcea să tresară;
și brusc se oprea cîteva clipe
speriat de propria lui tresărire
intrată ca o mișcare străină în el;
și atunci, pentru cîteva clipe, sîngele
cădea la pămînt, picătură după picătură,
stropind pămîntul cu stropi de viață...

Ca oglinda

Mi-e sufletul ca oglinda
care nu are în față nimic,
ca și cum mi s-ar arăta
fără să mă facă să văd nimic
decît acest gol strălucitor,
ca oglinda, în care nu apare nimic
decît o nemișcare care așteaptă.

Oracol

Pasul ultimului pas,
mersul caută să-l
ajungă din urmă.

Nu există înapoi!
Floarea nu are
nimic
cu fundul cîrnii.

Totul răsare.
Floarea e ca floarea.
Nu există înapoi!

În mijloc

În mijloc,
vasul
tace
luminat
de singurătate.
Stropul de durere
se prelinge
pe peretele
în care stă întemnițat.
Privirea
se uită la
mîinile ieșite din
propriul ei corp
și le privește
pînă le face
nefolositoare.

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Sonetul de la Curtea de Argeș (1980)

Pentru L.M.

În Curtea de Argeș la vreme de ploaie
C-o bilă pe masă de fildes gălbuie
Și sufletu-n ținte destinu-n șiroaie
Oh claie de îngeri femeie ce nu e
Decît o mătășă îți scriu lin prin spații
Ci haru-i aiurea plecat de milenii
Adio zic astăzi amarnicei grații
A copilăriei plictisului lenii
Luxurei ușoare ca puful din perne
Mai pot să-i fiu scribul uzat de dulci vicii
Mi-e viața pierdută în ganguri eterne
Simt zimții grăbiți și vernil ai urzicii
Cum taie sub garduri furnica de vie
Cînd totul vai totul e-o grea bălărie.

Ca și cum

Trăiam
ca și cum
aș fi fost,
ca și cum
aș fi fost
cu adevărat,
ca și cum
aș fi fost cu mîini,
ochi și picioare,
ființă de carne
în stare să aibă
propriul ei corp
ca o încăpere
care se mișcă
singură și
are întîmplări
pe unde trece;
eram ca și cum
aș fi fost în viață,
cu viața mea proprie
trăindu-mă pe mine
ca pe cineva
cu adevărat născut
o singură dată.
Trăiam
ca și cum
aș fi fost,
fără să știu
că nu eram
decît ceea ce visam că sînt.

CRONICA
EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Exilul politic românesc

NU S-A scris încă un studiu (o carte) despre exilul politic românesc de după 1946-1947. Erau, se știe, câteva organisme aflate în rivalitate. Cea mai coagulată grupare politică românească din exil a fost aceea din jurul lui Al. Cretzianu, Gh. Niculescu-Buzești, Const. Vișoianu, Grigore Gafencu, care și-a făcut ascultat punctul de vedere la Conferința de pace de la Paris. Avea și fonduri, provenite, toate, din depozitul de bani trimis, prin 1944, de Mihai Antonescu pentru finanțarea unei posibile imigrații politice românești. Al. Cretzianu, ca funcționar la Externe și ambasador, a știut cifrul depozitului și, de prin 1946, l-a scos, folosindu-l. Când a ajuns în exil generalul N. Rădescu, Mihail Fărcășanu, Emil Ghilezan etc. nu au fost cooptați în organismul existent, ei creându-și un altul paralel iar fonduri au obținut de la N. Malaxa și N. Caranfil. Nu toți au acceptat să-l recunoască pe N. Rădescu drept șef al exilului românesc, având puncte de vedere deosebite și neagându-l, ca om, pe general. Rivalitățile au fost inevitabile. Apoi, în 1953, generalul Rădescu a murit și Const. Vișoianu a devenit președintele Comitetului Național Român. Exilul politic românesc (în care nu erau primiți legionarii) a fost activ. Avea publicații (inclusiv literare), acorda burse de studii, își făcea loc în presa din străinătate, publicând articole clarificatoare, rosteau cuvântări (ca, de pildă, Vișoianu în celebre universități americane) aparținând cauzei țării subjugate, pătrunseseră la posturi de radio ascultate și în țară (ca M. Fărcășanu la "Europa Liberă" încă de la înființare, sau Monica Lovinescu și Virgil Ierunca la "France Inter"), menținând trează conștiința publică. Datoria, deci, și-o făcea exilul românesc, dar măcinat fiind de rivalități intestinale, care numai bine nu-i făceau. Nu se poate vorbi, deci, în acest caz, de un centru de comandă și de acțiuni concertate de la un pupitru unanim ascultat. Dar așa risipit cum era, exilul românesc și-a făcut auzit glasul polifonic.

De curând, d-na Georgeta Filitti a făcut să apară, la Editura Enciclopedică, o ediție ce adună publicistică din exil. E vorba despre articole publicate în ziarul *Vocea libertății*, care a apărut, la Atena, între anii 1954-1968. Inițiativa apariției acestei publicații, în limba română, a aparținut publiciștilor greci Vasile Moussou și D.G. Petropuliadi, cu scopul de a fi o tribună a românilor și a grecilor plecați din România (unele articole apăreau în limba greacă). Norocul publicației a fost diplomatul Radu Scarlat Arion, ultimul ambasador al României antecomuniste la Atena și care, rechemat de la post la București, a refuzat să se înapoieze, alegând calea exilului. El, acest domn Arion, a prelu-

at veghea secțiunii române a *Vocei libertății*, conferindu-i audiență și chiar strălucire. Repede, exilul românesc a auzit de acea publicație ateniană și spre ea au început să aflueze condeie autorizate și cu audiență (V.V. Tilea, Gr. Gafencu, M. Fărcășanu, Const. Vișoianu, N. Caranfil, George Ciorănescu, Pamfil Șeicaru, Aurel Decei, Raoul Bossy, Asra Berkowitz, George I. Duca, N. Dianu etc.). Când le citești, în ordinea cronologică a apariției, aceste articole realizezi instantaneu preocupările, durerile, năzuințele exilului politic românesc care reprezenta, atunci, după unele aprecieri, vreo două milioane de persoane. Ca unii dintre aceștia, mai ales din a doua generație, s-au asimilat, prin metisaj, în locurile unde trăiau, e posibil și normal. Dar cei mai mulți și-au purtat, cu dirzenie și distincție, românitatea, militând pentru împlinirea idealurilor. O vreme, acești exilați politici mai speraseră, naivi, în intervenția anglo-americanilor în Europa de centru și de est pentru a pune capăt subjugației țărilor acestei părți de lume de robia sovietică. S-au convins repede că marile puteri occidentale (Anglia, SUA) au cedat, la conferințele tripartite începând încă din 1943 (Teheran), aceste țări influenței sovietice. În zadar credea Radu Arion, într-un articol din iunie 1954, că "voința fermă a Greciei a pus capăt, aici, expansiunii comunismului, expansiunii imperialismului bolșevic". În realitate, faptul se datorează - azi se știe - înțelegerii dintre Churchill-Stalin, din octombrie 1944, potrivit căreia pentru ca rușii să păstreze 90% influență asupra României, englezii vor avea 90% influență asupra Greciei. Totul, sub raport teritorial, s-a tratat și tranzacționat de către marile puteri după încheierea războiului. Semnificativ, în acest sens, e serialul lui Const. Nartî despre drama Cehoslovaciei, a cărei înrobire s-a încheiat, târziu, în 1948, prin asasinarea lui Jan Masaryk și a ministrului de Justiție Drtina, iar președintele Benes s-a exilat. Aranjamentele dintre marile puteri se aplicau, chiar dacă uneori cu întârziere, iar molohul numit URSS își înghițea victimele cedate ei. Dar și așa, nu trebuia renunțat la militantism politic activ. În septembrie 1954 avem de înregistrat, aici, avertismentul lucid al lui Radu Arion: "Să ia seama marile democrații cât mai este timp! Ele trebuie să se unească și să adopte fie o atitudine fermă, inflexibilă - cu orice risc și orice preț. Într-altfel, dezastrul e aproape, totul se năruie, sclavia nivelează oameni și țări. Ea se întinde pretutindeni. Cu atitudinea de frică și de dezunire - tot invocând pacea - Occidentul își pierde orice prestigiu". Dar în ciuda acestei tragedii a cesiunii teritoriale în Estul și Centrul Europei, Occidentul se angajează în tratative cu URSS pentru a obține ceea ce s-a numit în 1954-1955 "spiritul Genevei" - co-

existența pașnică, retezind grav speranțele exilului politic românesc. În octombrie 1955 V.V. Tilea atrăgea atenția într-o revistă engleză, de unde reproducea articolul aici: "Sunt cu toate acestea unele puncte pe care oamenii de stat din Vest nu trebuie să le uite. Dacă ei merg la Geneva cu ideea unui compromis, forțamente vor pierde în fața rușilor care dețin poziții atât de înaintate în Europa pe teritorii nerusești... În al treilea rând, trebuie admis că problema statelor satelit este strâns legată și mai importantă decât problema germană și fără o soluționare pașnică a acestei probleme prin alegeri libere, sub control internațional, în aceste țări pace adevărată nu va răsări în Europa... Vestul are de ales între 110 milioane de oameni anticomuniști care să fie lăsați sub o guvernare dictatorială și anticreștină și 10.000 de conducători, care cer sprijin Rusiei pentru a nu-și pierde puterea". Mai exista o speranță ca Anglia, prin Antony Eden, minsitrul de Externe, să insiste ca toate țările europene satelite Rusiei să fie incluse în preconizata zonă neutră a statelor demilitarizate. Cum se știe, s-a ratat și acest prilej și "spiritul Genevei" al coexistenței pașnice a mai spulberat o speranță, dovedită a fi o biată iluzie. Sau, altfel zicând, speranța s-a mai mutat o dată în viitor. Într-un viitor aproape imprezibil. Și n-au trecut decât doi ani, până a veni, răvășitoare, o a doua deziluzie. Occidentul a rămas impasibil la înăbușirea, de către sovietici, a revoluției din Ungaria. În loc să acționeze, i-a lăsat pe sovietici să pună capăt total răscoalei populare ungurești. Lașitate sau neputință?" "Ce învățăminte trebuie să tragem - scria N. Dianu în aprilie 1957 - din inacțiunea condamnată și dureroasă a Occidentului față de revoluția maghiară? Cei din țară, înșelați în așteptările și speranțele ce au avut atîta ani la rînd, nu au altceva de făcut decât să stea liniștiți. Testul ungar le indică imperios această atitudine, fiindcă orice acțiune de răzvrătire va fi de aici înainte și mai mult un pretext de prigonire din partea asupritorilor și, în aceste împrejurări, pier cei mai buni și substanța românească este diminuată". Cei din exil însă trebuie să-și continue militantismul, nelăsându-se copleșiți de resemnare. Și învățătura "experimentului" maghiar cu inacțiunea catastrofală a Occidentului (care nici măcar la ONU n-au ridicat vocea protestatară) a continuat să acapareze preocuparea conducătorilor exilului românesc, comentată fiind critic de V.V. Tilea, Radu Arion, N. Dianu, G.V. Serdici. Acesta din urmă observa, în noiembrie 1959, că "răscoala ungarilor din 1956 a dovedit lumii întregi unde se plasa lumea liberă, ce avem de așteptat și ce este în fața noastră!... Odată cu înăbușirea ei fu înăbușită și ultima noastră licărire de

vocile exilului

Radu Arion Const. V. Nartî V.V. Tilea
N. Dianu Aurel Decei Pamfil Șeicaru
Grigore Gafencu Ion Rațiu
D.G. Petropuliadis Tony Spitzer
Mihail Fărcășanu Joseph Berkowitz
Constantin Vișoianu C. Tsurcas
Petre Cosmin Radu R. Florescu
Andrei Păuna Marcel Fontaine
Raoul Bossy George V. Serdici
Nicolae Caranfil Emil Onana
George Ciorănescu H. Matei Holbete
David Safran Asra Berkowitz
B.M. Moussou George Ion Duca
George Hurmuziadi Eugen Catargi
Radu Arion Const. V. Nartî V.V. Tilea

«Editura Enciclopedică»

Vocile exilului. Ediție îngrijită de Georgeta Filitti. Editura Enciclopedică, 1998.

speranță." Și conchidea totuși: "Trebuie să nu pierdem speranța, nu trebuie să pierdem curajul și trebuie să continuăm lupta. Trebuie să strigăm peste tot suferințele și nedreptatea ce suferă zilnic națiunea noastră".

Știrile venite din țară erau neconținut difuzate și comentate. În ianuarie 1956 e menționată știrea tragică a morții lui Iuliu Maniu: "Maniu mort?! Nu se poate, nu e adevărat. Maniu este și rămîne viu în sufletele noastre. Speranțele și idealul său pentru neamul românesc - liber și unit - vor fi mereu scopul vieții noastre. Maniu nu moare!". Alte articole, reale contribuții științifice, comentează personalități din trecut politic românesc. Așa este serialul lui Nicolae Dianu despre rolul lui Nicolae Titulescu. Fost colaborator al lui Titulescu și ambasador al țării noastre la Moscova, semnatarul acestui substanțial serial relevă, cu fapte inedite, strădania pozitivă de a încheia o înțelegere cu URSS în legătură cu legitimitatea istorică a revenirii Basarabiei la patria mamă. Sigur că Titulescu era conștient de poltroneria sovietică. Dar însăși semnătura lor pe un astfel de tratat, fie și parțial, ar fi oferit României argumente valabile în viitor, ca acte de stare de fapt. Fie și acordul balcanic semnat în februarie 1934 și de către URSS, care ne garanta frontierele balcanice, indirect Rusia își dăduse conștientă asupra recunoașterii Basarabiei ca pământ românesc. Ce să mai spunem de strădaniile marelui diplomat de a semna, în 1936, principiile unui pact de asistență mutuală cu URSS, la care își dăduse acordul și regele? Sigur că, apoi, după pactul Molotov-Ribbentrop, URSS ar fi încălcat orice tratat cu România și ar fi ocupat Basarabia. Dar, se știe, România, la ultimatumul primit în iunie 1940, a evacuat teritoriul Basarabiei, nu l-a cedat. Serialul acesta al lui N. Dianu, patetic intitulat *Basarabia noastră*, este, repet, o valoroasă contribuție de istoriografie politică. Și mai sînt destule astfel de articole în această ediție.

D-na Georgeta Filitti ne propune o ediție bună despre un segment semnificativ al activității exilului politic românesc. De astă dată a renunțat la note, mulțumindu-se cu un studiu introductiv. Eseul d-lui Alexandru Paleologu, așezat în fruntea ediției, despre exil, emigrație și diaspora întregeste - cum să spun? - aparatul critic (minimal) al ediției.

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI PIAȚA UNIVE'SITĂȚI

SÎNT greu de înțeles toate resursele psihologice, diversitatea lor, care invită la delațiune. S-ar putea spune că fiecare delator în parte e un caz aparte, deși parametrii între care se produce delațiunea nu sînt neapărat prea deosebiți. Stîrpirea acestei activități - care pentru unii din practicanții ei pare un hobby, iar pentru alții deja un drog - este imposibilă. Nici măcar eforturile de a descuraja delațiunea nu au vreo șansă reală. Practic, cam ce i se poate opune? Dintre puținele mijloace aflate la îndemînă, cel mai simplu mi se pare a fi expunerea publică a delatorului și a delațiunii la care s-a pretat.

Am afirmat public, în cîteva rînduri, că Open Society/Societatea deschisă, inițiativa economistului filantrop George Soros, este una din cele mai importante și benefice idei ale acestui secol. Programele desfășurate în cadrul acestui proiect de anvergură mondială au contribuit în mod fundamental la schimbarea unor balanțe grav deteriorate de regimuri autoritare și dictaturi iresponsabile. E nevoie de perspectivă pe care o pot aduce doar cîteva decenii bune spre a înțelege, cu adevărat, cît de important a fost rolul jucat de această inițiativă. E nevoie să se ștergă micile, uneori întemeiatele, alteori meschinele nemulțumiri față de un program ori altul desfășurat de o fundație națională Soros, e nevoie de a vedea crescînd o societate altfel decît cele cu care aproape ne resemnăm, pentru a înțelege anvergura inițiativelor numite *Societatea deschisă*. Pînă atunci - ne place ori nu - sîntem obligați să vedem cum spirite certe cu bunul-simț încearcă să folosească în modul cel mai impropriu cu putință exact pîrghiile deschiderii. Unora li se pare că printr-o societate deschisă se înțelege dreptul de a spune - mai ales pe sub masă - orice despre oricine. Or, în fond, nu există nimic mai străin spiritului în care a fost lansat programul multidimensional al dlui George Soros.

Mai grav chiar, oameni certați cu bună-cuviință se comportă de o manieră ce indică faptul că pentru ei ideea de societate deschisă înseamnă o societate deschisă doar pentru unii, eventual numai pentru membrii unui singur grup etnic. Mărturisesc că nu cunosc o jignire mai profundă ce poate fi adusă spiritului ce a declanșat și continuă să susțină - moral și material - ideea societății deschise. Cu atît mai mult, găsesc de cuviință că, măcar din cînd în cînd, gesturile oamenilor ce pîngăresc valorile pentru care pledează inițiativa *Societății deschise* trebuie discutate. Nu atît pentru că ar putea avea darul de a descuraja total acțiuni necugetate, dar măcar spre a vedea, public, cum gîndesc și găsesc de cuviință să procedeze unii dintre noi.

La 23 aprilie a.c., domnișoara Denise Rosenthal, plecată de patru ani din România în Canada, unde își pregătește un doctorat în științe politice, la York University, adresează dlui George Soros și "organizatorilor programelor pentru Europa Răsăriteană de la Fundația Soros" o scrisoare. Dra Rosenthal informează că este nevoită să aducă la cunoștință adresanților scrisorii două cazuri care cer "directă dvs atenție pentru bunăstarea strategiilor Soros în România de azi". Mai adaugă dra Rosenthal că ceea ce trimite dlui Soros constituie fragmente din cercetări la fața locului pe care le-a prezentat recent în cadrul unor conferințe internaționale desfășurate în Statele Unite, comunicări oferite spre publicare unor reviste academice americane. Și adaugă dra Rosenthal: "Cu toate acestea, nu am menționat încă (în ele) implicarea Fundației Soros în realizarea acestor comunicări, atîta vreme cît nu sînt sigură dacă aveți cunoștință de aceste probleme. De asemenea, am dorit să vă protejiez, deoarece, așa cum am menționat mai sus, nu pot uita rolul dumneavoastră de binefăcător în Europa Răsăriteană de azi (eu însămi

am-am bucurat de achitarea costului biletului de avion de către dvs., cînd am părăsit România, în 1995, cu o bursă pe care am cîștigat-o pentru realizarea unei licențe universitare în Canada)."

Înainte de a vedea cum și de ce a dorit dra Denise Rosenthal să-i protejeze pe dl George Soros și pe conducătorii programelor Fundației Soros în Europa Răsăriteană, să spunem că bine a făcut neimplicînd organizația condusă de filantropul american în comunicările făcute în Statele Unite. Prima problemă pe care dra Rosenthal ține să o aducă la cunoștință dlui George Soros se află înglobată în genericul "Sînt cumva amfitrionii antisemitismului latent" din *România finanțată astăzi de Soros?* Răspunsul trei Rosenthal la această întrebare vine absolut, lipsit de orice îndoială: "Da." Este ușor de bănuț satisfacția dușmanilor dlui Soros (și slavă Domnului, ca orice om care a făcut și face mult bine, dl Soros are destui dușmani) în fața unor asemenea "comunicări științifice" prezentate fie în reviste americane, fie în cadrul unor conferințe internaționale desfășurate în Statele Unite. Pe ce se bazează concluziile trei doctorande Rosenthal? *România literară*, de pildă, este o revistă ce apare și cu sprijin financiar acordat de Fundația Soros - România. Or, informează dra Rosenthal, în această revistă dl Nicolae Manolescu semnează *Holocaust și Gulag*, la 11 martie 1998. Dl Manolescu ar fi nu doar "promotorul" unei dezbateri devenită Holocaust vs Gulag, ci ar pune chiar "sub semnul întrebării credibilitatea numărului victimelor evreiești ale Holocaustului."

Întrebarea pe care o pune dra Rosenthal dlui George Soros și responsabililor programelor Fundației Soros în Europa Răsăriteană este foarte limpede: "Întrebarea mea este: a cercetat Fundația Soros scrierile acestor intelectuali înainte de a decide asupra finanțării ziarelor și revistelor lor cum ar fi România literară? Așa cum oricare din referenții mei vă poate informa, a fi celebru în România nu înseamnă neapărat a avea un spirit democratic și, în lipsa unui sistem bazat pe merit, grupuri închise își promovează membrii în orice poziții. Ca evreică, am simțit multă durere în timp ce am făcut cercetări și am scris despre aceste lucruri văzînd că nu sîntem doar marginalizați, puși într-un colț al istoriei în România de astăzi și, finalmente, blestemați, dar că dvs., principalul filantrop al Europei Răsăritene de astăzi, finanțati asemenea publicații și programe - a se vedea de asemenea Școala de vară Soros unde Constantin Noica (intelectual legionar dintre cele două războaie, menționat și în a doua dezbateră aici) este tratat ca o celebritate în 1998, în România."

În afară de enormitatea că dl George Soros ar avea nevoie de confirmările referenților trei Rosenthal pentru a înțelege un lucru știut de toată lumea, că nu doar în România, ci oriunde în lume, a fi celebru nu înseamnă în mod automat să fii și un spirit democratic, să spunem că ar fi nevoie, înainte de a merge mai departe, să vedem cine sînt cei pe care dra Rosenthal îi numește "referenții mei", fiindcă îi pomeneste și la începutul scrisorii pentru a-și consolida credibilitatea. Scrie dra Rosenthal: "Trebuie să vă informez, cu mare tristețe, în legătură cu cele descoperite de mine, lucruri ce pot fi verificate cu oameni cu care ori am lucrat ori ale căror studii le-am analizat,

oameni ca..." Lăsînd la o parte, din motive de spațiu, funcțiile și titlurile celor numiți, iată pe cine invocă dra Rosenthal în sprijinul descoperirilor și concluziilor sale despre tot felul de atitudini reprobabile, antisemite și antidemocratice exprimate în publicații ca *22* și *România literară* - Leon Volovici, Vladimir Tismăneanu, Mihaela Miroiu, George (probabil Radu) Ioanid, Michael Shafir. Deși puține lucruri mai au darul să mă mire astăzi, cred, totuși, că ar trebui să aflăm chiar din partea "referenților" trei Rosenthal în ce măsură opiniile lor sînt absolut identice cu cele ale vigilenței doctorande, în ce măsură cunosc demersurile sale științifice, comunicările și studiile puse în circulație în Statele Unite, în ce context și între ce limite au avut loc schimbările de idei între Domniile lor și dra Denise Rosenthal. Ca întotdeauna, ceva mai multă lumină în asemenea chestiuni nu strică.

Cît privește revolta trei Denise Rosenthal, provocată de faptul că personalități precum Mihai Eminescu și Constantin Noica sînt privite ca niște celebrități (*lionized*) în publicații românești finanțate de Fundația Soros, în pofida unor poziții ideologice inacceptabile îmbrățișate de cei doi, e greu de presupus că lucrurile s-ar putea schimba. Nu știu cine și-ar asuma responsabilitatea să conteste statutul pe care și l-au cîștigat Eminescu și Noica. Corect ar fi fost să se afle de la dra Rosenthal dacă publicațiile și Școala de vară (e vorba, probabil de cea de la Tescani) puse de Domnia sa la stîlpul infamiei folosesc sprijinul financiar al Fundației Soros pentru a sprijini pozițiile ideologice reprobabile îmbrățișate cîndva de Eminescu sau Noica, de a le recomanda în vreun fel cititorilor sau cursanților de astăzi.

CEA de a doua chestiune arzătoare pe care dra Denise Rosenthal ține să o aducă la cunoștință dlui George Soros este prezența unor spirite așa-zis antidemocratice în componența Comitetului de conducere al Fundației Soros - România ("On the members in the Board of the Soros Foundation in Romania"). Persoana vizată este dl H.-R. Patapievici. De la bun început, iarăși spre a-și consolida credibilitatea în fața celor cărora le adresează denunțul, dra Rosenthal indică numele unor intelectuali cunoscuți, din România și din străinătate, cărora scrierile dlui H.-R. Patapievici le-ar fi atras atenția; se subînțelege, în mod neplăcut. Numele invocate de dra Denise Rosenthal sînt Mihaela Miroiu, Gabriel Andreescu, Renate Weber, Vladimir Tismăneanu, cărora li s-ar adăuga "și alte voci din presa românească."

Mai mult, dl George Soros este informat că dra Denise Rosenthal lucrează "...în prezent, împreună cu dr. Miroiu la analiza conținutului politic nedemocratic al unora din scrierile dlui Patapievici." Auzisem, în cîteva rînduri, că dna Mihaela Miroiu îl dă drept exemplu negativ studenților Domniei sale pe dl H.-R. Patapievici, atunci cînd discută cu aceștia chestiuni legate de valorile democrației și pericolele ce amenință asemenea valori. Mi-am spus că nu putea fi vorba decît de o bîrfă, ca atîtea altele, întrucît eram convins că dna Mihaela Miroiu a înțeles, totuși, că nu se mai poate juca - nici singură, nici cu noi - de-a Academia Ștefan Gheorghiu.

Revista *22* este denunțată drept un vehicol folosit de dl H.-R. Patapievici în procesul educării nedemocratice a populației României. Citez: "Așadar, vă rog să luați cunoștință de ceea ce constituie o inconsistență etică între ideile politice ale dlui Patapievici și calitatea sa de membru în Comitetul director al Fundației Soros - România. Așa cum am spus mai înainte, a fi celebru în România nu înseamnă neapărat a fi un spirit democratic, politica este confundată cu cultura, și declamațiile cu promulgarea politicilor. În absența revistelor dedicate științelor politice ori a altora, vederile unor intelectuali ca dl Patapievici (mai ales în *22*) ori acelea exprimate în legătură cu antisemitismul latent - opinii publicate frecvent de reviste finanțate de dvs. - formează cultura politică a românului mediu, lucru dovedit de cercetări recente la fața locului, și aceste vederi nu sînt deloc democratice."

Urmează o listă a multora din păcatele nedemocratice ale dlui H.-R. Patapievici. Dra Denise Rosenthal îl roagă pe dl George Soros "să ia notă" de aceste idei reprobabile: 1. Sprijinirea limitării votului doar la cetățenii educați, "așadar, excluderea a 80% din populația" țării; 2. Considerarea feminismului, "în mod fătîș", drept fascism, "atribut al unor femei-comisar și al unor lagăre de reeducare pentru bărbați"; 3. Convingerea că "negrii au pus stăpînire pe societate și pe viața universitară americană, atunci cînd au cerut să fie numiți afro-americani" și că "aceasta este o cerere nazist-comunistă; același lucru pentru femei, homosexuali și orice om care nu este alb, american alb vorbitor de engleză ori creștin"; 4. Că "minoritatea maghiară din România este imperială și arogantă față de majoritatea românească"; 5. Că "preocuparea pentru mediul înconjurător nu ar fi nimic altceva decît o pierdere de vreme prin conferințe, simplă flecăreală"; 6. Că "în întreaga sa operă, sprijină doar în vorbe o formă de hiper-ortodoxism".

Care ar fi caracterul deloc democratic al acestui ultim păcat (6) ce zguduie opera dlui H.-R. Patapievici e greu de înțeles, fără serviciile unui "referent" specializat într-ale democrației. În rest, după cum se vede, nu i-a trebuit prea mult trei Denise Rosenthal spre a învăța, vorba unui cunoscut prozator român, cum să te ardă cu țigara la subțioară, unde este pielea mai subțire. A deprins foarte rapid cum poate fi comisă un *character assassination* în America de Nord. Urmează întrebarea previzibilă, dar formulată cam anapoda, asemeni multora din frazele acestei delațiuni scrise într-o engleză amuzantă pe alocuri, mai ales că avem de-a face cu ditamai doctoranda, engleză foarte *challenging*, cînd vine vorba să o traduci în română. Ca să nu mai spun că, hotărît lucru, deseori logica trei Rosenthal mă depășește: "Întrebarea mea este: atîta vreme cît nu am nici o îndoială că, într-o democrație, oricine este liber să își exprime convingerile lor (sic!) politice, cum este posibil să ai un membru Soros în persoana dlui Patapievici, cînd crezul lui Soros este promovarea valorilor democratice, din etnic, religios, gen etc. (sic!) care cu toatele sînt încălcate de dl Patapievici?"

Cunosc încercări anterioare de subtilă discreditare a dlui H.-R. Patapievici în mediile universitare nord-americane. Posibilitatea ca autorul *Politicele* să fie invitat cîndva să predea pentru un timp într-o universitate nord-americană pare a da fiori unor specialiști în chestiuni românești, oameni cu un devastator simț al monopolului. Un stagiu Fulbright în România sau cîteva contacte, mai mult sau mai puțin epidermice, cu această țară determină asemenea oameni să se considere deținători ai adevărului absolut despre realitățile românești, să încerce, cu orice preț, impunerea propriei perspective despre ce este și încotro se îndreaptă o asemenea țară. Alții, plecați din

ERATĂ. Revista noastră s-a putut lăuda dintotdeauna cu o bună corectură. Din păcate, se întâmplă și accidente. Unele grave. Unele demne de o antologie a greșelilor de tipar. Nu mai demult decît în nr. 28, titlul articolului lui Dorin Tudoran, *Suveranul Poncif*, a fost mutilat, printr-o eroare a corecturii, și a apărut *Suveranul Pontif*. Tot din cauza neglijențelor de corectură, în articolul Ioanei Pârvolescu, *Culegătorii de lacrimi*, chiar titlul este greșit, primul substantiv apărînd nearticulat; de asemeni, în loc de *tingește* "gingașă și somnoroasă" a apărut "rînjește..."; iar în citatul din *Dor dur* de T. Arghezi în loc de "m-a fost iubit" a apărut "n-a fost iubit". Pentru acestea și pentru altele pe care cititorii le vor fi observat singuri ne cerem scuze. (Redacția)

HOBBY SAU DROG?

România, se simt obligați să depoziteze resentimente nu doar față de o dictatură atroce, care le-a furat țara în care s-au născut, dar și față de valori pe care această țară nu încetează să le producă. Cum, profesional, discreditarea dlui H.-R. Patapievici este dificil de realizat, se optează pentru piste înglobate în nefericita *political correctness*, devenită o armă devastatoare în mâinile celor ce nu își pot impune punctul de vedere prin competiție deschisă, echitabilă. Vreau să cred că delațiunea trei Denise Rosenthal nu are nimic comun cu asemenea mize murdare puse pe capul unui intelectual de talia dlui H.-R. Patapievici. Altfel, ar fi prea trist.

În ceea ce privește acuzele aduse revistei 22, nu pot decât să reamintesc că, în urmă cu aproximativ un an, considerând că unii din prietenii și colegii noștri de la revista Grupului pentru Dialog Social luau o poziție nepotrivită în legătură cu acuzații aberante aduse *României literare*, le sugeram că asemenea campanii nu se opresc niciodată la o singură victimă, că vor urma și altele. Îndrăznesc să cred că delațiunea trei Denise Rosenthal îmi dă dreptate, una de care m-aș fi lipsit cu dragă inimă.

Revenind la acuzele aduse astăzi dlui Nicolae Manolescu și H.-R. Patapievici, unor publicații ca 22 și *România literară*, ce se poate face pentru redresarea acestei situații considerată de reclamanta noastră inacceptabilă? Dra Rosenthal oferă soluții și își ...oferă serviciile de voluntară: "Cum v-am prezentat chestiuni ce constituie obiect de studiu zilnic pentru mine, chestiuni care m-au îndurerat, atât ca evreică, cât și ca promotor al valorilor democratice, în sfârșit aș vrea să spun că sînt gata să vin și să discut cu organizatorii programelor Soros în Europa Răsăriteană, să stau jos cu ei, să le citesc și să le traduc articolele autorilor introduși de mine aici, sau să-i ajut pe alții

să facă acest lucru într-un spirit de imparțialitate. Sînt gata să ofer orice informație referitor la mine, referenții mei sau textele prezentate mai sus. Pot, de asemenea, să adaug alte voci la a mea și la ideile mele."

Așadar, dra Rosenthal face o ofertă de servicii complete. Totuși, cine este această îndurerată "promotoare a valorilor democratice", fiindcă e bine să vedem cine este revoltat că Eminescu și Noica au încă statut de celebri în cultura română, cine pune la colț personalități de vîrf și publicații de primă mînă din România. Citez: "S-ar putea să fie folositor, poate, să spun că între 1993 și 1995, ca studentă la Drept, am lucrat pentru Sochnut (Agenția Evreiască pentru Israel) în București (în mișcarea Aliyah) și că știu ce spun, beneficiind de o evaluare fină și de primă mînă a curentelor democratice și a oamenilor din România. Cum puterea dvs este atât de mare în regiune, ea nu trebuie direcționată greșit doar pentru că membrii Soros în regiune nu au fost studiați de fundația dvs sau orientează pe o cale greșită strategiile dvs în care eu împreună cu o întreagă generație de tineri continuăm să credem."

Nu este, totuși, cam puțin pentru a te autoprezenta drept o promotoare a valorilor democratice? Ne-ar trebui ceva mai multe date în legătură cu opera și munca de cercetare a trei Denise Rosenthal. Ne poate ajuta în acest sens vreunul din cei pe care Domnia-sa îi numește "referenții mei"?

Este bine că organizația dlui George Soros continuă să fie deschisă dialogului despre valorile democrației, dar e trist că personaje marcate de turpitudine iau centrala din New York a Fundației Soros drept o cutie poștală în care pot arunca orice. Nu știu cît timp au pierdut angajații organizației dlui George Soros pentru a verifica veridicitatea afirmațiilor trei Rosenthal, dar cred că Fundația Soros - România are

motive întemeiate să-i ceară doctorandei din Canada returnarea banilor pentru biletul de avion ce i-a fost asigurat cînd a plecat la studii. Dacă rămîne ceva cît de cît demn de luat în seamă din acest episod, asta ar fi nefericita șansă ca, în curînd, printre "specialiștii imparțiali", oferind analize și informații despre România, prezentînd comunicări în cadrul unor reuniuni internaționale etc., să se numere și dra, deja doctor, Denise Rosenthal. Dacă nu a găsit astăzi o ușă neatent deschisă la Fundația Soros, în New York, poate găsi oricînd alte uși lăsate dinadins deschise pentru asemenea diversiuni de pe urma cărora se mîncă o pîine foarte bună.

În sfîrșit, în urmă cu doar un an, cineva pe nume Denise Roman era o admiratoare atât de mare a dlui H.-R. Patapievici încît sugera chiar organizarea, la Washington, a unui seminar ori conferințe dedicată operei dlui Patapievici. Intrase chiar în contact cu acesta prin e-mail. Curios cum sînt, mă întreb dacă nu există, cumva, o cît de firavă legătură între cele două identități - Denise Roman și Denise Rosenthal. Dacă, prin absurd, există, ce ar putea explica oare un asemenea viraj de 180°, fiindcă denunțul H.-R. Patapievici de astăzi era admiratul H.-R. Patapievici de ieri pe baza aceluiași opere și în virtutea cam acelorași articole publicate în presă.

*

NICI pe plan local nu stăm prost cu delațiunile. După o prezență a mea într-o emisiune a postului național de televiziune, s-a înregistrat un protest vehement din partea unui telespectator. Numele său este Mihail Ecovoiu-Doreanu și pretinde că datorită unui referat demolator semnat de mine,

pe vremea dictaturii Ceaușescu, pentru Editura Cartea Românească, volumul Domniei-sale Răzbunarea "nu a fost numai respins, dar a fost și ars, odată cu întreaga mea operă, 34 de volume...". "Cuvîntul tovarășului 'disident' Tudoran era sfînt pentru securiști, că era al unui specialist", scrie dl Mihail Ecovoiu-Doreanu pe prima pagină a fotocopiesi referatului semnat, într-adevăr, de mine; un referat care, da, recomanda editurii respingerea manuscrisului, pentru faptul că nici unul din cele patruzeci de texte ale sale nu mi s-a părut a avea vreo legătură cu literatura.

Din păcate pentru dl Ecovoiu, tocmai acest text olograf pus pe prima pagină a referatului dovedește că este vorba de o mistificare, fiindcă modificările făcute, cu stiloul, în textul referatului meu dactilografiat, dovedesc că avem de-a face chiar cu scrisul "victimelor". În plus, acolo unde un rînd al referatului nu se termină chiar la marginea filei, dl Ecovoiu adaugă, cu altă mașină de scris (diferența între literele celor două mașini de scris - a mea și a Domniei-sale este frapantă) afirmații pe care acum mi le pune în cîrcă. Iată cîteva exemple de adaosuri: "Ecovoiu nu zugrăvește epoca Com. ce-o trăiește". Unde scriu: "Literatura, însă, nu există în Popas în curaj, cum nu există în nici una din paginile manuscrisului." Dl Ecovoiu bate o virgulă, după care adaugă "o lit. politico-educativă a vremii". Altundeva adaugă "infl. din lit. am. capitalistă", ceea ce, probabil, ar fi vrut să spună "influență din literatura americană capitalistă". Dar se răzgîndește, și șterge cu stiloul cuvintele adăugate.

Sub finalul referatului semnat de mine, dl Mihail Ecovoiu-Doreanu adaugă, iarăși olograf, următoarele: "Scrisoare scoasă din dosarul de la securitatea Pitești de către col. Micutelu la anchetă, prin care mi se demonstrează și părerea unor confrăți (scriitori 'competenți' dar devotați partidului), că literatura scrisă de mine este apolitică, dușmănoasă PCR-ului și fără nici o valoare... Otravă de disident."

Regret orice neplăcere va fi avut dl Mihail Ecovoiu-Doreanu cu organele de Securitate din Pitești, dar, așa cum dovedește tocmai copia referatului semnat de mine și transmis de Domnia-sa postului național de televiziune, eu nu am susținut decît că manuscrisul prezentat de dl Mihail Ecovoiu-Doreanu Editurii Cartea Românească era lipsit de valoare literară. Aprecierile privind caracterul apolitic, dușmănos față de P.C.R. nu apar nici măcar în adaosurile săvîrșite de Domnia-sa cu propria-i mașină de scris. Și atunci, de fapt ce comite dl Mihail Ecovoiu-Doreanu? O delațiune sau un... autodenunț? Asemenea falșuri l-ar putea costa pe dl Mihail Ecovoiu-Doreanu neplăcute procese de calomnie. În ceea ce mă privește, să stea liniștit, nău am timp de așa ceva. Autodenunțul pe care-l conține documentul transmis televiziunii naționale l-ar putea costa însă mai scump - pierderea oricărui dram de respect pentru propria-i persoană. Că Domnia-sa se află în posesia unei copii a referatului respectiv nu mă miră. Din cîte îmi amintesc, Editura Cartea Românească (probabil, nu doar ea) cerea ca un referat să fie prezentat în cîteva exemplare. Evident, la unul din ele era îndrituit și autorul ce prezenta un manuscris editurii, mai ales atunci cînd aceasta îi refuza tipărirea volumului.

Dacă pentru unii delațiunea pare un hobby cu orientare politică, pentru alții pare a fi un drog cu ajutorul căruia își mistifică motivele atîtor dureroase neîmpliniri sociale și profesionale. Nu ne rămîne decît să-i compătimim - și pe unii, și pe ceilalți.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

CERCETĂRILE actuale de onomastică se îndreaptă și spre zonele minore sau marginale ale domeniului: tocmai în măsura în care au fost oarecum neglijate în trecut, acestea pot oferi surprize interesante sau cel puțin descrieri înzestrate cu detalii pitorești. Ideea că printre "obiectele" care pot primi nume (străzi, vile, restaurante, hoteluri, firme, produse comerciale, instituții publice etc.) se numără și trenurile, datorată cercetătorului italian Enzo Caffarelli ("Rivista Italiana di Onomastica"), care întreprinde un studiu comparativ al numelor de trenuri în mai multe țări, ne oferă prilejul de a examina - sumar - situația românească. La noi, atribuirea de nume unor trenuri nu era foarte frecventă în deceniile regimului comunist, fiind practică cel mult pentru traseele internaționale: individualizarea prin nume era pe atunci oricum riscantă, chiar în cazurile în care tradiția o impunea (pentru străzi ori licee). Vorbind aici, altă dată, despre specificul statistic al numelor de străzi din orașele românești, observam că foarte multe aveau (și multe au încă) nume neutre - de plante, obiecte, sentimente -, fiind defavorizate atribuirile de nume de persoane - care puteau deveni peste noapte indezirabile. Oricum, înregistrarea de tip birocratic, prin sigle impronuntabile (în cazul majorității instituțiilor) și chiar prin numere (în cazul instituțiilor de învățămînt, ori al farmaciilor) domina cîmpul deciziilor onomastice oficiale. În momentul de față, sînt însă destul de multe trenuri românești purtătoare de nume - și nu numai dintre cele internaționale. Bine reprezentată este categoria numelor proprii, în primul rînd istorice: *Traianus*, *Decebal*, *Ștefan cel Mare*, *Dimitrie Cantemir*, *Petru Rareș*, *Mihai Viteazul*, *Avram Iancu*, *Alexandru Ioan Cuza*, *Mihail Kogălniceanu*. *Cantemir* și *Kogălniceanu* pot figura și în alte categorii - literatură, știință - dar seria personalităților istorice rămîne oricum cea mai solidă. În rest, literatura e prezentă prin *Ovidius*, *Ady Endre*, *Ion Creangă*, *Mihai Eminescu* și - cu autori de o importanță mai mult culturală decît strict literară - prin *Dinicu Golescu* și *Nicolae Iorga*. Domeniul celorlalte arte e slab reprezentat - de fapt, doar prin *Brâncuși* (pe ruta București - Turnu Severin). Motivația denumirilor apare cu destulă claritate, punctul final al traseului fiind de obicei zona sau chiar locul de naștere sau cel al activității dominante a personalității respective. *Ștefan cel Mare* leagă București de Suceava, *Ion Creangă* merge în părțile Bicazului, *Mihai Eminescu* între Buzău și Suceava. Selecția numelor de trenuri, ca

TRENURI

și de pildă cea a personalităților al căror portret e reprodus pe bancnote, este desigur semnificativă pentru mitologia istorică și politică a unei culturi oficiale. *Traianus* merge la Budapesta, ca și *Ovidius* (care vine, desigur, de la Constanța); în ambele nume se manifestă obsesia latinității, a romanității și a continuității. Și *Decebal* străbate țara, ca simbol național al vechimii și unității (Constanța - Curtici). Toponimele sînt mai banale, și pentru că uneori reiau în chip tautologic numele orașului de destinație: *București*, *Sofia*, *Timișoara*, sau sintetizează traseul, indicînd provincia traversată: *Muntenia*, *Valahia*, *Moldova*, *Transilvania*, *Banat*, *Oltenia*, *Basarabia*, *Bucovina*, *Maramureș*. Numele de acest tip oferă maximum de informație, dar prezintă și riscuri de confuzie, în măsura în care orașul sau provincia au mai multe legături feroviare. Unele nume provin din hidronime - *Bega*, *Dunărea*, *Timiș*, *Cerna*. Mai generale sînt *Marea Neagră*, *Panonia*, *Bosfor*, *Bulgaria* - evident, pentru trenuri internaționale. O serie de nume ar putea fi considerate istorico-geografice, pentru că evocă prin toponime momente și perioade din trecutul mai îndepărtat - *Dacia*, *Ister* - sau mai apropiat: *Grivița*. Între acestea, sînt destule nume medievale latinizate (atestare de documente), preferate pentru diverse trasee în Transilvania, probabil tot din motive de discurs polemic pe tema continuității: *Partium*, *Claudiopolis* (pentru Cluj), *Corona* și *Brasovia* (pentru Brașov); spațiul dobrogean preferă numele coloniilor grecești - *Histria*, *Callatis*, *Tomis*. Puține nume provin din substantive comune: *Prietenia* (trenul care leagă Bucureștiul de Chișinău), *Unirea* (Vințu de Jos - Curtici). S-ar putea vedea în aceste rapide înșirări unele tendințe ale discursului național, dar și diferențe datorate identităților regionale: majoritatea numelor istorice și literare semnificative par a fi rezultatul orgoliului cultural moldovenesc, în vreme ce Transilvania își transpune și în căile ferate tradițiile polemice latinizante ale școlii Ardelene, iar Muntenia preferă neutralitatea unor denumiri geografice. Toate aceste observații și generalizări rămîn însă simple speculații, atîta vreme cît ne lipsesc datele exacte asupra atribuirii de nume. Așa cum se întîmplă cu numele care mi se pare de departe cel mai spectaculos: *Esperanto* (București - Sibiu - Vințu de Jos). S-ar părea că e vorba în acest caz chiar de un interes al Căilor Ferate pentru respectiva limbă artificială - dar informația trebuie confirmată.

LIVIU

Claritatea gândului

ÎN DIMINEAȚA zilei de 5 iulie 1999, a trecut pragul spre lumea celor drepi și Liviu Petrescu, după ce, cu aproape nouă ani în urmă, se stinsese, ca să mai dea un exemplu de injustiție a destinului, soția sa, neuitata Ioana Emanuela Petrescu. La sfârșitul lui martie, când s-a lansat la Librăria Universității din Cluj noua ediție din *Meta-morfozele poeziei* a lui Nicolae Manolescu, și când ne-am împărțit cuvintele de întâmpinare, nu bănuiam totuși că sub oboseala abia măturisită se ascundea ceva cu mult mai grav, care avea să-l răpună așa de curând. Vizitându-l apoi, în mai multe rânduri, după ce fusese obligat să se interneze din nou în spital pentru a-și înfrunta răul neiertător, îl regăseam mereu la fel de discret, aproape rușinat că trebuie să se întâlnească cu prietenii și colegii săi cu slăbiciunile și neputințele unui om bolnav. Și-a păstrat această discreție și demnitate până în ultimele momente, lăsând să se deplaseze dramatic doar liniile fapturii din afară, peste spiritul său frumos, rămas neatins.

Colegul și prietenul meu de vreo patruzeci de ani încoace, de când ne-am întâlnit în același an și, multă vreme, în aceeași grupă de studii la Facultatea de Filologie clujeană, apoi la Catedra de literatură română, a trăit, de altfel, întotdeauna sub semnul unui echilibru ce părea perfect controlat în tot ce făcea. Om de o înzestrare intelectuală superioară, cultivată în timp cu o impunătoare disciplină a studiului, a fost dintre cei la care geometria launtrică lăsa să transpară în fiecare gest fundamentală sobrietate, o eleganță gravă fără rigiditate, o *ținută academică* în cel mai bun înțeles al cuvântului. Refuzând efuziunile și efervescențele exterioare, îi puteai surprinde totuși, adesea, câte un gest de timidă tandrețe, de surdinizată afecțiune, într-o strângere mai caldă a mâinii, într-o sclipire mai vie a privirii de după lentilele ochelarilor.

De la catedră, de unde a ținut strălucite prelegeri de literatură română contemporană și de literatură comparată, discursul academic devenea pentru el un fel de ritual și de ceremonie. Cine l-a auzit vorbind a fost cucerit în primul rând de marea limpezime a articlării reflecțiilor sale deschise spre arii vaste ale culturii. Profesorul Liviu Petrescu avea ceea ce s-a numit "dicțiunea ideilor", stilul său didactic stând în chip esențial sub regimul clarității și al ordinii. Dascălul eminent a putut transmite astfel numeroaselor generații de discipoli nu numai știința specialistului erudit, ce nu construia nimic fără o temeinică asigurare bibliografică, cu precise referințe din spațiul teoriei literare, al filosofiei, al culturii și literaturii universale, ci și gustul - transmis cu har pedagogic - pentru luminoasa orânduire a gândului comentator. Învățăturile lui erau înțelese în felul acesta pe mulți, împărțându-le, de exemplu, în cea de a doua familie care au fost, pentru el și Doamna Ioana, cercurile și colocviile științifice ale studenților, și ceva dintr-o superioară iubire a maestrului bucuros să-și vadă știința promisă unor noi creșteri și înfloriri.

În plină lumină și sub bolți foarte clar arătate se pătrunde și în cărțile lui Liviu Petrescu. Cultul ordinii și al limpezimii ideilor e transmis și de exercițiul său critic, în care se impune mereu grija pentru o cât mai exactă trasare a cadrului reflecției, astfel încât propunerile de interpretare să se așeze într-o deplină securitate intelectuală. Nimic nu se întreprinde în acest spațiu fără definirea precisă și nuanțată a conceptelor-cheie și a contextului ideatic la care se raportează propria meditație. Liviu Petrescu-criticul nu pare niciodată

grăbit în scrisul său. Tentativa eseistică jucăușă, superficial strălucitoare și pitorească, nu-l vizitează. În preliminariile aproape oricărei analize simte mereu nevoia să-și clarifice, pentru sine și pentru cititorii săi, termenii. Numai o dată ce armătura teoretică și informația istorico-literară au fost "instalate" în reperele lor de bază, corespondențele temei comentate, demersul propriu-zis al lecturii poate începe.

Sunt preparative respectate de la debut, în toate scrierile sale. Pentru că, de cele mai multe ori, accentul cade aici pe configurația problematică a operelor, pe conținutul lor ideatic, pe ceea ce Mircea Martin numea, în paginile ce i le consacra în 1986, în *Singura critică*, "o stilistică a temelor, mai degrabă decât una a formelor". Autorul culegerii de studii *Realitate și romanes*, cu care debutase, foarte matur, în 1969, remarcase el însuși un anume "dezinteres", în acel spațiu unde comenta cărți de Duiliu Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale, Reboreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban și Gib I. Mihaescu, pentru "problemele de tehnică literară", privilegiind în schimb "estetica operei".

Titlul acestei prime cercetări se potrivea foarte bine cuprinsului său, căci devenea aparentă, de la o lectură la alta, linia subterană unificatoare a reflecției asupra raporturilor dintre imaginație și realitate, care-l și ducea la concluzia, în contrast cu opinia comună, că în romanul românesc poate fi descifrată "o tendință prin care realitatea exterioară este pusă la îndoială", mai degrabă decât înclinațiile spre "observația socială și spre crearea de tipuri". Ea era surprinsă în mișcarea mai largă, de plan european, ce "deplasează accentul de pe factorul exterior și material asupra personalității, asupra lumii launtrice", - tendință prin excelență modernă. Altminteri, interesul cititorului era mobilizat de ceea ce am putea numi dubletul teoretic al practicii literare, ale cărei "călăuze" din sfera filosofiei, a științei sau esteticii apar mereu puse în evidență ("estetismul" lui D. Zamfirescu sau Gib I. Mihaescu, răsfrângerile bergsonismului sau ale fenomenologiei husserliene în structurarea viziunii lui Camil Petrescu, "experimentalismul" Hortensiei Papadat-Bengescu, "tolstoismul" lui Reboreanu, tipologia personajului "dandy" la Mateiu I. Caragiale etc.). Tot Mircea Martin a fost însă îndreptățit să sublinieze că "apelul la modele filosofice nu îl face să neglijeze - nici în teorie și nici în practică - importanța impresiei originare. Critica lui Liviu Petrescu nu părăsește textele literare, menținându-se în zona lor de iradiere intelectuală și rezistând tentației unor simetrii speculative spectaculoase însă deformatoare".

A fost o bună pregătire, cartea aceasta, pentru următoarele, sistematice incursiuni în domeniul romanului european și românesc, care a rămas spațiul cu predilecție frecventat de critic. O dovedește - după remarcabilul eseu dedicat lui *Dostoievski* în 1971, unde sunt luate în discuție, cu aceeași stăruință în căutarea fundamentelor filosofice ale viziunii prozatorului, problemele legate de "statutul existențial" al lumii sale - sinteza publicată în 1979, *Romanul condiției umane* (teza sa de doctorat, susținută în 1977). Lucrare de ambițioasă cuprindere problematică, ea beneficiază de aceeași solidă așezare pe temelii teoretice. Pornind de la ideea că "literatura condiției umane ne relevă conflictul dintre setea de absolut a ființei umane, pe de o parte, și existența anumitor principii limitative, pe de altă parte" (acestea sunt numite în limitările de ordin metafizic, de natură ontologică și so-

cială), criticul propune pentru dinamica temei "condiției umane" o schemă de circularitate, în care momentele de răzvrătire vizând transcendentul (aspirația demiurgică) sau ontologicul apar depășite într-un fel de reconciliere finală cu propriul statut de om. Urmărită în evoluție cronologică și în ordine dialectică, tema propusă este privită în diversele sale metamorfoze, înregistrate - în etapa "preistoriei" sale - în clasicism, manierism, roman-tism, pentru a se putea trece apoi la reflecția asupra variațiilor sale în romanul secolului XX. Aici, cele trei tipuri de "limitări" cu consecințele lor în provocarea reacțiilor de revoltă sau a unor proiecte conciliatorii, se bucură de o analiză încă o dată substanțială, de un calm suveran, pe care i-l conferă excelența cunoaștere și asimilare de către critic a universului filosofiei moderne, convocat mereu în sprijinul analizelor din teritoriul literar. Inițiată de niște "preliminarii" care-i schițau structura, cercetarea se încheie, simetric, cu pagini de concluzii care subliniază achizițiile reflecției desfășurate pe parcurs, trasând cu maximă claritate liniile de forță urmate de lectura critică.

Nu mai puțin ambițioasă și novatoare pentru acest moment când problematica ei se află în plină dezbateră cu destule ambiguități și confuzii în primele sale încheieri, este *Poetica postmodernismului* (1996), încă o sinteză de mare relief, reprezentând reluarea și aducerea la zi teoretică a volumului publicat în 1992, sub titlul *Vârstele romanului*. Avem de-a face aici cu un "aggiornamento" spectaculos, nu doar al "bibliografiei" critice - pentru că foarte informat a fost întotdeauna Liviu Petrescu -, ci și, am putea spune, al "sensibilității" criticului, care cunoaște momentul deschiderii sale celei mai largi spre întrebările literaturii contemporane, surprinse până în actualitatea imediată. În foarte concentrata sa sinteză, criticul pune la contribuție, ca de obicei, o substanțială bibliotecă teoretică și critică, găsindu-și referințele revelatoare pentru metamorfozele discursului românesc chiar și în domeniul științelor și al filosofiei de ultimă oră, pentru a putea înainta, cu știuta nevoie de siguranță, în explorarea universurilor narative moderne și postmoderne. Distingând între un modernism timpuriu, fascinat de cunoașterea științifică și, ca atare, vizând "impersonalizarea" autorului și refuzul structurării, transformarea romanului într-un "dosar de documente de viață", și un al doilea modernism, târziu, întemeiat pe un complex principiu al "totalizării", al unei "cauzalități multiple" și, în privința perspectivei subiective, pe o critică tot mai radicală a "sistemelor", criticul confruntă nuanțat și precis aceste evoluții cu ceea ce se vrea a fi "postmodernismul", antimimetic prin excelență, promovând o poetică a indeterminării, deconstrucția limbajelor și descentralizarea sistemelor. Efortul autorului este impunător și în demersul de reliefare a trăsăturilor "paradigmei optzeciste" (preferința pentru "proza scurtă" în defavoarea romanului, opțiunea pentru o nouă "autenticitate" - "biografism", fapt cotidian, mitologic a derizoriului; "afirmarea unei poetici de tip non-mimetic" - limbaj non-referențial, practica "meta-romanului", extinderea tehnicii citatului, parodia, ironia etc.; postulatul unui "nou" umanism - refuzul imaginii "abstracte" a omului, miza pe "omul concret" etc.).

Simpla înșiruire a principalelor puncte de sprijin ale acestei cărți este suficientă pentru a indica amploarea perspectivei teoretico-analitice realizate de Liviu Petrescu, într-o acțiune urmată cu consecvență, extinsă și aprofundată de la o carte la alta, astfel încât între

șanțioanele analitice din *Realitate și romanes* și sintezele ultime se desfășoară un rariu continuu, dinamic, de o deplină calitate.

Recitite în durerosul moment al desrării, la netimp, de cel care a fost profesorul literar, teoreticianul, comparatistul cea mai bună clasă, Liviu Petrescu, toate aceste cărți (la care se adaugă numeroase eseuri, cronici literare, articole de atitudine doar parțial adunate în volume, precum *itori români și străini*, din 1973, și *Studiul silvane*, apărut în 1998) măsoară grav pierderii unui spirit aflat la apogeul puterilor sale de expresie. Cel puțin un pic de anvergura, despre care vorbise în timp, nu prea de mult, adică o istorie a prozei literare nești contemporane, se afla în curs de construcție - și marele cititor al literaturii noastre de azi, care era Liviu Petrescu. L-ar fi făcut, fără îndoială, în mod strălucit. Însă, n-a fost să fie...

Despre scrisul său, confrății critici pronunțat încă de la prima carte în teorie, elogiși. Toți cititorii săi au fost de acord: avea de-a face cu un interpret dintre cei profunzi și mai solizi în demersul lor exercițiu pentru care opera literară autentică își dea consistență existențială și estetică în măsura în care se deschide spre o largă meditație asupra marilor probleme ale omului, și în primul rând spre reflecție filosofică. Cum a observat însă Mircea Petrescu, "adevăratul său obiectiv îl conștientiza spiritualitatea literaturii și nu ipostaza, ci la literaturii ca fenomen spiritual. Între criticul și îndreptat spre existența literară, a «problemelor» și a raporturilor fundamentale, atitudine careia reduce raportul la idei, la probleme și la raporturi nerale îi este nu doar străină, ci chiar opusă" (*Scriitori români contemporani*, 1978).

Într-o lume unde nu sunt puțini literari comentatori, ispițiți mai curând de libere impresii-eseice ale exercițiului, mulțumindu-se cu concepte aproximativ universale, - adică rigoare a gândului, clară imaginație constructivă, "Liviu Petrescu este un genialoid, ci un umanist studios, aspru spre microclimatul moral al bibliotecii, sese despre autorul *Romanului condiției umane*, Gheorghe Grigurcu. Dar tot el evidențiază acestui studiu animat de o "mare", cu o "ambițioasă structurare a materialului prestigios", cu temeinică sucomparatiste. "Un critic universitar de rang" - conchidea comentatorului său (*români de azi*, 1981).

Un asemenea critic a fost, într-adevăr, gretatul nostru coleg, apropiat pe bună măsură de prestigioasa tradiție academică tratată de un Tudor Vianu ori, la Catedra de literatură română a Facultății de Litere, de un Dumitru Popovici. Un critic universitar receptiv însă și la realitatea literară iminentă, întâmpinată foarte frecvent de un cititor atent și subtil, dar care n-a renunțat niciodată la exigențele de "universalitate" în raza era convins că orice creație se cuvine să se așeze pe temelii solide. Un foarte învățat critic și profesor care și în universitatea și literatura, cultă și în întregul ei ar fi avut încă multă nevoie, - căci Liviu Petrescu era înzestrat cu toate calitățile unui spirit prin excelență constructiv, iar tulburata lume a noastră ducea atâtea lipsă de construcție. Oricum, atât de mult dat să edifice într-o viață atinsă de tragedie, a făcut-o cu înaltă știință exemplară probitate intelectuală, cu deplină înaltă a unui autentic purtător de lumină.

PETRESCU

Rigoare cu sine însuși

LA NUMAI citeva luni de la dispariția fulgerătoare, incredibilă, a lui Marian Papahagi, iată că survine și cea a lui Liviu Petrescu. A scris relativ puțin, dar tot ce a publicat este de primă mână, original, temeinic, valabil. Temele lui sînt, de regulă, ample, generoase și ambițioase (*Realitate și romanesco*, *Romanul condiției umane*, *Dostoievski* etc.) implicînd erudiție, reflecție intensă, precum și un admirabil efort de precizie în contextualizare. Pînă să ajungă la formularea propriilor sale ipoteze, Liviu Petrescu ne atrage într-o istorie (personală) a domeniului sau a problemei; sinteza finală devine cu atît mai convingătoare. Pentru cine vrea să urmărească îndeaproape cum își parcurge Liviu Petrescu temele și cum își construiește cărțile, exemplară mi se pare trecerea de la *Virtele romanului* (1992) la *Poetica postmodernismului* (1996).

Era ceea ce se cheamă un om riguros. Exersa rigoarea asupra lui însuși mai întîi, asupra meditației sale, asupra textelor proprii, asupra propriului său trup, extrăgînd de aici, presupun, și anumite voluptăți intelectuale ce se vor consuma în chipul cel mai tragic din momentul instaurării bolii și suferințelor consecutive.

L-am văzut, odată, întîmplător, prin deschizătura ușii unui amfiteatru - *tronînd* (acesta e cuvîntul potrivit, *singurul* potrivit, între el și imaginea văzută de mine nu încapă nici o nuanță ironică) în fața (sau în mijlocul?) rîndurilor de studenți care-și scriau lucrarea de examen într-o liniște absolută, tulburată doar de mobilitatea și diversitatea propriilor priviri. Profesorul stătea la catedră cu capul său frumesc, sprijinit în ambele mîini, drept, nemîșcat, sursă de autoritate și, aproape sigur, de fasci-

nație sortită să-i rămînă necunoscută.

Liviu Petrescu îmi apare ca fiind, poate, cel mai fidel discipol al lui Tudor Vianu, verificînd prin exemplul său ipoteza că moștenirea autentică a unei personalități se preia cel mai adesea nu din apropiere, ci de la distanță. Modelul vianesc e recognoscibil în *ținuta* lui publică, în modul de a pune problemele și de a-și construi personalitatea, în stilul său. Întîlnim în textele sale aceeași reparcurgere demonstrativă a materiei, aceeași modestie a formulării soluțiilor personale, aceeași grijă de a evita absolutizarea concluziilor și, mai ales, absolutizarea de sine. Fără să disprețuiască subiectivitatea, Liviu Petrescu o consideră - în formele ei accentuate - un principiu de distorsiune.

Dacă la Marian Papahagi era evidentă, eclatantă chiar *vitalitatea*, rapiditatea și *directetea* atitudinii intelectuale (și general omeneste), în cazul lui Liviu Petrescu e sesizabilă tendința (și chiar voința) de a aborda atît literatura, cît și viața însăși prin intermediul unor tipare, al unor convenții care pentru el nu erau cîtuși de puțin exterioare sau impuse, ci, dimpotrivă, alese și adînc interiorizate. Liviu Petrescu a fost un om care a trăit cu adevărat convențiile culturii și ale profesoratului; ele nu erau măști adoptate oportun și provizoriu, ci moduri de a fi: adoptarea lor îngăduia, totuși, un mic joc necesar spre a sublinia o anumită reacție (dar niciodată stridentă) și, în același timp, formularea unei rezerve, unei nuanțe, unei priviri personale. Tiparul era, prin urmare, locuit, impersonalitatea aparținea, totuși, *cuiva*.

Încerc să-mi imaginez drama solitudinii lui Liviu Petrescu după dispariția atît de atroce - nedreaptă - a Ioanei, după pierderea părinților săi, și îi admir, o dată mai mult, demni-

tatea, lipsa de paradă în lamentații cu care a trecut (dacă va fi trecut vreodată!) peste această suferință. Demnă i-a rămas ținuta și după ce boala a mușcat din trupul lui fără milă.

S-a întîmplat să fiu mai mult de o dată alături de el, la Cluj, în Comisia de doctorat și la festivitățile colegiale imediat ulterioare. Conversația și gesticulația sa erau - ca întotdeauna - intruchiparea decenței, măsurii, cordialității. Fără vreo confesiune, l-am simțit mai aproape ca oricînd. Și deși, auzisem de amenințarea ce plutea asupra-i, eram convins că o va înfrînge prin forță interioară.

Îmi amintesc de o întîlnire la librăria *Dacia* (din Cluj) cînd, profitînd de un doctorat, am vrut să lansez ultimul număr din revista *Euresis*: i-am rugat pe Liviu Petrescu și pe Ion Pop să spună cîteva cuvinte despre revistă și despre tema ei centrală. Am vorbit amîndoi cu multă căldură, dar ceea ce m-a surprins în cuvintele lui Liviu a fost faptul că a ținut să facă acolo, în fața unui public restrîns și aproape întîmplător, un fel de bilanț al întregii mele activități, nu numai editoriale.

Impresionant a fost însuși momentul în care, ajungînd în fața librăriei dintr-o direcție neașteptată, am putut să-i privesc pe cei doi prieteni ai mei de la o oarecare distanță și fără să le atrag atenția. Purtau amîndoi pălării negre și paltoane de culoare închisă. Mă așteptau conversînd încet; gesturile lor reținute fără a fi studiate, ținuta lor impunătoare și firească în același timp le dădeau un aer de distincție necontroversabilă. În plus, severitatea de pe chipuri, ce putea să pară ușor desuetă, dar care lor le stătea foarte bine, îi deconspiră ca fiind cu necesitate *profesori*. I-am privit cu admirație și recunoștință. Iată, mi-am zis, acești băieți (eram doar congeneri!), acești *domni* știu să (se) poarte (literalmente și în toate sensurile)

ca niște Profesori. În vreme ce noi, cei de la București, de pildă, prinși în vîrtejul de nimicnicii al unei capitale tot mai provinciale și înghițiți de lumea pestriță a Bărașului mutată la oraș, am pierdut tradițiile Universității românești interbelice, ei le-au recucerit și le ilustrează cu strălucire.

Din păcate, la ultima întîlnire de la Cluj, Liviu n-a mai putut să vină. Era deja nu doar bolnav, dar ținut la pat, la reanimare. Colegii săi mi-au spus că este inabordabil și că el însuși nu dorește să fie vizitat spre a nu fi văzut într-o situație considerată nedemnă. Am acceptat - cu o ușurință pe care mi-o reproșez acum - că vizita mea ar fi fost inoportună și mi-au promis să-i scriu neapărat lui Liviu, să-i spun că nu e singur, că prietenii lui se gîndesc la el, că Universitatea, studenții, cititorii lui au nevoie în continuare de el, să-l somez să lupte cu boala, s-o învingă.

Întors la București, confiscat de obligațiile cotidiene, de solicitări derizorii și presante, nu i-am mai scris lui Liviu Petrescu, deși n-am încetat să mă gîndesc la el și să mă interesez de soarta lui; pînă zilele trecute, cînd am simțit că nu mai pot amîna, că trebuie, în sfîrșit, să-i scriu! În aceeași seară am aflat că ireparabilul, s-a produs. N-o să-mi iert această aminare pînă la *prea tîrziu*. De ce întîrziem aproape întotdeauna să facem ceea ce știm foarte bine că trebuie făcut?!

Liviu Petrescu s-a stins după ce a luptat cu boala, cu neșansa, cu suferința. A suportat fără să se plîngă mai multe intervenții chirurgicale, a făcut tot ce a depins de el ca durerile, chinurile prin care a trecut să rămînă secrete. Cei care i-au stat în preajmă - foarte puțini - spun că Liviu s-a petrecut fără crispări și fără patetisme, lucid și riguros cu sine, cum îi stătea în obîșnuință; a împins rigoarea față de sine însuși pînă la un fel de voluptate tragică. A murit așa cum a trăit, într-o demnitate deplină.

Liviu Petrescu, un mare profesor, un critic remarcabil, un prieten adevărat.

Mircea Martin

Mintea și inima

L-AM întîlnit prima oară acum 20 de ani, la mare. Se plimba cu Ioana pe faleză și aș fi vrut să-i mulțumesc pentru cronica pe care mi-o făcuse la *Vina tragică*, dar n-am îndrăznit să-i opresc. Există între ei o comunicare atît de evidentă încît ar fi fost necuviincios să faci abstracție de ea. La rîndul meu, nu eram mai ușor de abordat. Trecuseră doar cîteva luni de la moartea sorei mele și eram încă bolnavă sufletește. Stam ore-n șir cu fața lipită de nisip sau uitîndu-mă la mare și numărînd valurile.

Nu mai știu cum am reușit să ne apropiem. Cred că primul pas l-a făcut Ioana. Nu mai știu nici ce i-am povestit eu despre sora mea. Țin minte doar că la sfîrșit ea mi-a spus: cred că nici eu nu mai am mult de trăit.

De-atunci n-am mai văzut-o, deși a mai trăit vreo zece ani. Ne trimiteam cărțile și ne scriam cîte o scrisoare în care le comentam. Ale ei erau semnate întotdeauna *Ioana și Liviu*. Mă gîndeam că în această privință nu-i întrecera decît Gellu Naum, care semna și dedicațiile împreună cu soția sa. Și mă bucuram de fiecare rînd de la ei. Întîi pentru că în aparenta lor cumîntenie de oameni care și-au petrecut toată viața în bibliotecă plăteau ca și mine prețul nebuniei de-a crede că ai putea schimba lumea cu cărțile tale. Apoi pentru că după dialogul pe care l-am avut pe malul mării știam că Ioana știe și că dacă ea știe, știe și Liviu - ce va să vină. Nu întîmplător își trăiau fiecare zi ca și cum s-ar afla în fața morții și vedeau lucrurile într-o lumină la care noi nu ajunsesem încă.

Dacă Ioanei Em. Petrescu îi datorăm faptul că a văzut un nou Eminescu, contemporan cu noi, lui Liviu Petrescu i-l datorăm în bună măsură pe acela că, în pofida furiei demolarii care a cuprins lumea, Blaga nu e transformat și el în altceva decît a fost.

În treacăt fie zis, n-a fost deloc ușor, pentru că lumea din jur nu era împărțită doar ca pretutindeni, ci și ca la Cluj. În mod paradoxal, faptul că Liviu Petrescu știa ca nimeni altcineva ce este postmodernismul l-a ferit de complexe aces-

tuia. Mai mult decît atît, întrucît îl stăpînea, și l-a luat ca aliat și a reușit astfel să elibereze colocviile Blaga de ceea ce este îndeobște supărător la sărbătorile ținute în virtutea inerteiei.

Dar ca să poți face asta trebuie să nu începi cu postmodernismul. Altfel riști să crezi că el nu reprezintă doar sfîrșitul, ci și începutul. Or, înainte de a se ocupa de postmodernism, Liviu Petrescu avea deja cinci cărți temeinice despre roman. În una dintre ele se ocupa de opera lui Dostoievski, care a constituit un punct de plecare pentru mulți gînditori de seamă ai acestui secol, în alta de romanul condiției umane.

Pe lîngă cărțile sale temeinice, avea și o generozitate care îl făcea să fie atent la tot ce se întîmplă în jur și nu-l lăsa să *încremenească în proiect*. Am perceput această generozitate a sa încă de acum două decenii, cînd s-a aplecat, cu toată seriozitatea care îl caracteriza, și asupra cărții mele despre tragic. Fiindcă nu aveam nici o îndoială că era la etapa la care nu mai avea ce să afle de la mine nici despre *vina tragică*, nici despre tragicii greci, despre Shakespeare, despre Dostoievski și despre Kafka. Dacă eu reușisem să aduc ceva nou, o făcusem prin analiza de text, neavînd formația necesară pentru a folosi bibliografia vastă a temei după toate regulile.

M-am gîndit ades că poate nu i-am răspuns cu aceeași generozitate. În primii ani am refuzat să merg la colocviul Blaga pentru a nu lua act de împărțirea în două a Clujului intelectual de care sînt foarte legată. Anul trecut mi-am depășit această rețineră și am fost bucuroasă că am reușit să mi-o depășesc. El avusese dreptate. Orgoliile noastre mărunte nu aveau ce să caute cînd era vorba despre Blaga.

Anul acesta am răspuns din nou invitației lui Liviu Petrescu care făcuse tot ce trebuia făcut pînă în ultima clipă, dar la 6 mai, cînd am ajuns la Cluj, era deja în spital și medicii spuneau că nu mai e nimic de făcut. Probabil știa ce îl așteaptă așa cum știuse și Ioana. Nu doar cu zece ani înainte, cînd mi-a făcut cea mărturisire pe care n-aveam s-o uit niciodată, ci și cu zece minute înainte de plecare, cînd i-a spus lui

să nu se ridice să-i dea medicamentele, că nu mai ajută la nimic. Să stea lîngă ea cît mai aveau de stat împreună.

Recitesc scrisorile din America ale Ioanei pe care ades îl iscălea și pe Liviu, și constat cu uimire cîte eforturi făcea să se integreze în lumea reală, de care părea desprinsă de totdeauna. Și cît umor avea în pofida faptului că trăia cu sabia deasupra capului.

Rămăsese cu sufletul aici, dar dacă tot ajunsese acolo își luase rolul în serios și făcea toate eforturile posibile cu fiecare student căruia reușea să-i trezească interesul pentru lumea noastră. Cum va face mai tîrziu Liviu ca să aducă lumea la Cluj. Nu doar pentru Blaga, ci pentru cultura română care riscă să fie sufocată sub presiunea economiei de piață și a politicii de piață care a pus stăpînire pe tot.

Închid cartea de corespondență și mă gîndesc că ea dă seama despre lumea acestor doi intelectuali de marcă din alt unghi decît studiile lor științifice de care nu va putea face abstracție nici un cercetător care le va prelua temele. Încă de acum un an, de cînd i-am citit prima oară aceste scrisori de peste ocean, mă obsedează uimirea Ioanei că a reușit să ajungă pînă acolo și mărturisirea că i se pare că ea a fost făcută să călătorească mai mult pe hartă. În această privință cred că semăna cu mine. În rest seamăna infinit mai mult cu sora mea pe care amenințarea sub care trăia a făcut-o să se bucure pînă la capăt de viață, legîndu-și speranța de faptul că maladia mortală nu-i atinsese încă organele vitale. Nu știa că, atunci cînd e să fie, te poți duce oricum de pe lumea asta.

Spre deosebire de ea, Ioana care știa totul, știa. Iar călătoria de pe urmă nu se putea s-o facă pe hartă. Oricît de greu i-ar fi fost să parcurgă drumul pînă la capăt în cea mai perfectă luciditate.

M-am gîndit că lui Liviu trebuie să-i fi fost totuși și mai greu decît ei. Nu numai atunci cînd l-a rugat să nu se ridice de lîngă ea, că se apropie clipa, ci și după aceea.

Ca și sora mea, care-o făcuse să-mi spună că nici ea nu mai are mult de trăit, și Ioana și Liviu s-au dus din cauza unui picior. Mintea și inima le-au rămas neatinsse pînă la capăt de răul care se abătuse asupra lor.

Ileana Mălăncioiu

CĂRȚILE NEȘANSEI

Dialog între Mircea Eliade și Ovidiu

RECENT, doamna Delia Cotruș ne-a pus la dispoziție un set de scrisori către Ovidiu Cotruș. Sunt semnate de Mircea Eliade, André Malraux, Pierre Emmanuel, Jacques Madaule, Robert Marteau și alții. La cele câteva întâlniri internaționale la care a participat Ovidiu Cotruș a lăsat o impresie puternică.

Dialogul epistolar cu Mircea Eliade ar putea fi prefăcut de cele câteva note din jurnalul lui Eliade: Cotruș a fost în închisoare și s-a purtat acolo ca un erou, azi înfruntă moartea ca un cavaler fără pată. Cu decizia medicilor în buzunar, el nu lasă impresia unui personaj agonizant: dimpotrivă, sfidează implacabilul. E un om-spectacol: memoria sa fabuloasă îl face să depună, în 1969, una dintre cele mai complete mărturii privind închisorile comuniste. Virgil Ierunca o va transcrie într-o carte-document.

Interviul cu Mircea Eliade nu poate apare în *Familia* în anul de grație 1972; Eliade este, în ciuda aparițiilor, *persona non grata*. Ovidiu Cotruș este - mai e nevoie să o spunem? - indezirabil. Citim în 1990, în nr. 1 al *Familiei*, paginile cenzurate și putem observa că și întrebările și răspunsurile erau scrise în așa fel ca textul să poată fi publicat. Mai mult decât un dialog lămuritor, "interviul" evocă o bună relație, un spațiu al respirației libere. Sunt supraviețuitorii unui timp al dezastrelor.

Correspondența lui Mircea Eliade ne pune în relație cu un om cald, capabil să-și trăiască micile complicități; să creeze "un aer de familie." Parcă nici unde ca în dialogurile epistolare cu Ovidiu Cotruș. Îl cunoscuse pe Aron Cotruș, unchiul scriitorului. Îl admirase.

Între destăinuirile din această scrisoare, ne-am opri

asupra uneia: Mircea Eliade vrea să scrie "Un *Doctor Faustus* cu material din părțile noastre".

Pentru cine a citit atent opera lui Mircea Eliade e evident rolul capital al lui *Faust* în construirea ei. Nu numai *Mitul reintegrării*, nu numai *Mephistofel și Androginul* sunt cărți scrise sub semnul dramaticii încercări de a medita asupra *Pactului cu diavolul*. În romanele anilor treizeci el va parafraza o scenă sau alta din *Faust*. Unul dintre lucrurile importante pe care Eliade le-a învățat de la Nae Ionescu a fost lectura lui Faust.

Dar Ovidiu Cotruș? În prezentarea interviului (neapărat! cenzurat!) Ovidiu Cotruș scrie:

"Bucuria încercată la primele lecturi din opera lui Mircea Eliade - romane, studii, eseuri etc. - pe vremea când eram elev de liceu, s-a convertit pe nesimțite într-un adânc sentiment de prietenie pentru om, pe care regretam că nu am prilejul să-l mărturisesc. Mai târziu mi-am explicat acest lucru prin remarcabila comunicativitate a scrisului lui Mircea Eliade..."

Taina acestei capacități de comunicare și comuniune umană este marea libertate interioară a lui Mircea Eliade și, în primul rând, libertatea față de propria lui operă. Mulți creatori par striviți sub greutatea operei lor ca sub o statuie pe care trebuie să o poarte în spinare. Victime ale insuficienței, ei își pierd treptat libertatea, găsind o consolă amăgitoare în ideea prăpastiei ireductibile dintre om și creator."

Am putea spune că "marea libertate interioară" era trăsătura principală a lui Ovidiu Cotruș. Indiferent până la uitare de sine față de opera sa (posibilă), Ovidiu Cotruș își găsește în Mircea Eliade un spirit confratern. Eliade ar putea fi, pentru el, o posibilă oglindă. Un per-

sonaj în care Ovidiu Cotruș se regăsește. După cum pentru Eliade, Ovidiu Cotruș este personajul pe care i-ar fi plăcut să-l trăiască.

Să ne întoarcem la *Jurnalul*. Scrie Eliade: "Seară petrecută cu Ovidiu Cotruș. Stăm de vorbă până la 2,00 dimineată. Extraordinara lui memorie; în închisoare ținea conferințe despre literaturile română, franceză și rusă. Cita pe dinafară nu numai poeme, ci pagini întregi din romanele pe care le analiza. (Asta am aflat-o demult, de la tovarășii lui de închisoare, întâlniți la Paris.) Îl îndemn să-și povestească amintirile (și nu numai cele din închisoare) cu un dictafon în față, aici, în S.U.A., sau în Franța. Ar fi un document unic. Nimeni altul nu are memoria lui excepțională și șansa de a fi în Occident... Inutil să rezum tot ce mi-a spus. Sper că le-au notat măcar unii, din cei, destul de numeroși, care l-au auzit povestind.

O.C. trăiește printr-un miracol; doctorii care l-au examinat nu înțeleg cum de supraviețuiește. Suferă de tot: de ficat, de inimă, de tuberculoză pulmonară, de colită cronică etc. etc. Și cu toate acestea, vitalitatea lui este pur și simplu uluitoare: nu obosește nici după zece ceasuri de discuții, fumează întruna, mănâncă orice (ar trebui să țină un «regim absolut»), bea alcooluri tari..." notează Mircea Eliade pe 18 iunie 1972, ca să adauge în ziua următoare:

"După amiază pierdută scriind lungi epistole. Din fericire, petrecem seara cu Ovidiu Cotruș. Pregătim un interviu pentru revista din Oradea - dar O.C. nu e sigur că va putea apărea..." Textul, așa după cum arată scrisorile, a fost mereu reluat, timp de 3 ani...

Cornel Ungureanu

21 decembrie 1969

Dragă Ovidiu Cotruș,

Cum n-am primit nici o veste de la Dta, nu știu dacă ți-au ajuns, la Paris, paginile în legătură cu interviul pe care mi-l ceruseși. Sper, în orice caz, că acele pagini, ți-au fost reexpediate la Timișoara.

...Și la Timișoara îți scriu acum, în preajma Crăciunului, urându-ți Sărbători ferice și An Nou spornic și norocos.

Inutil să adaog că voi citi cu cel mai mare interes revista la care lucrezi, dacă vei avea bunătațea să mi-o trimiți.

Salută, te rog, pe N. Balotă, și spune-i încă o dată (i-am trimis vorba prin cine am avut prilejul) cât de mult m-a interesat eseul d-sale despre unele din scrierile mele.

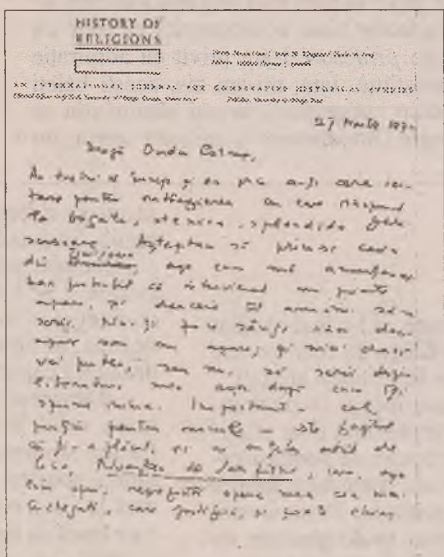
În speranța unui semn de viață, te îmbrățișează cu prietenie

al d-tale Mircea Eliade

27 martie 1970

Dragă Ovidiu Cotruș,

Ar trebui să încep și eu prin a-ți cere iertare cu care răspund la bogata, stenică, splendidă D-tale scrisoare. Așteptam să primesc ceva din Timișoara, așa cum mă anunțaseși. Dar probabil că interviul nu poate apare și de aceea tot amâni să-mi scrii. Nu-ți face sânge rău dacă apare sau nu apare; și nici dacă vei putea, sau nu, să scrii despre literatura mea așa cum îți spune inima. Important - cel puțin pentru mine - este faptul că ți-a plăcut, și ai înțeles atât de bine *Noaptea de Sânziene*; care, așa cum spui, reprezintă opera mea cea mai încheată, care justifică și poate chiar răscumpără, toate încercările epice anterioare. Înțelegi acum (așa cum am înțeles și eu acum câțiva ani, recitind *Noaptea* în românește) de ce după acest "roman" n-am mai putut scrie decât "proze fan-

tastice". Nu cred că ași mai fi putut adăoga ceva lumii pe care m-am trudit s-o înfățișez, cu misterele, tragediile și absurditățile ei, în *Noaptea de Sânziene*. Poate mai târziu, dacă îmi va îngădui Dumnezeu o bătrânețe goetheană, ca a lui Thomas Mann, să mă încumet și la un *Doctor Faustus* de prin părțile noastre.

Dar asta, numai după ce voi încheia *opus magnum* de care-ți vorbeam astă toamnă (am scris, iarna aceasta, capitolele despre Zarathustra și religiile iraniene, iar până la 15 iunie - când voi pleca la Roma să pun la punct capitolele mediteraniene și italice - sper să închei secțiunea Indiei, de la Mohenjo Daro la Ramakrishna).

Ași avea atâtea altele de spus, dar mă întrerup, aici, ca să-ți ajungă această scrisoare și să fiu sigur că ai citit-o. Scrie-mi câteva rânduri.

Îți urez sănătate și noroc - și te îmbrățișează cu dor al d-tale

Mircea Eliade

Ovidiu Cotruș despre Mircea Eliade³⁾

ADMIRAȚIA încercată la primele lecturi din opera lui Mircea Eliade - romane, studii, eseuri etc. - pe vremea când eram elev de liceu, s-a convertit, pe nesimțite, într-un adânc sentiment de prietenie pentru om, pe care regretam că nu am prilejul să i-l mărturisesc. Mai târziu mi-am explicat acest lucru prin extraordinara comunicativitate a scrisului lui Mircea Eliade. Povestind o istorie de dragoste din Orient, sau reacțiile unui om cumsecade prins în vârtejul unor întâmplări fantastice descifrând semnele unei culturi arhaice - cu o erudiție cum puțin se găsește în veacul nostru -, ordonându-și într-un eseu gândurile sugerate de o carte sau de personalitatea unui scriitor sau gânditor, notind în treacăt câteva observații pătrunzătoare pe marginea unei fraze a lui Baudelaire sau Unamuno, Mircea Eliade întreține un dialog familiar cu un interlocutor nevăzut pe care vrea să-l "trezească", să-i dezvăluie o taină, să-i arate o cale, să-i transmită un adevăr. Anticalofilia lui, refuzul oricărui artificiu și chiar al metaforei exprimă grija sa de a nu stinge, prin dificultăți inutile, această comunicare. După o frecventare îndelungată a operei lui Mircea Eliade, simți nevoia să cunoști părerea lui, despre o carte, despre un om, despre un eveniment spiritual.

L-am cunoscut îndeaproape pe Lucian Blaga dar nu m-am simțit niciodată ispitit să-i pun vreo întrebare. Așteptam să se dezvăluie singur, în anumite clipe alese, cind rostea vorbe pline de tîlc, ieșite cu greu de sub zăvoarele tăcerii, adresându-se întotdeauna unui interlocutor impersonal. N-aveai niciodată sentimentul că Blaga ți se "adrează" și că n-ai putea fi substituit de altcineva. Erai întotdeauna martorul unui monolog, căci dialogul său cu arborii, cu piatra, cu

frunzișul, nu avea nevoie de cuvinte.

Fără îndoială, dacă ar fi trebuit să-mi aleg un "guru" sau un tutore ca în Universitățile engleze, nu mi l-aș fi ales decât pe Mircea Eliade. Numai lui m-aș fi putut încredința, numai lui i-aș fi putut pune întrebările pe care nu le-am pus nimănui, niciodată.

Înainte de a-l cunoaște, vorbindu-mi despre el, prietenii de la Paris mi-au confirmat aceste gânduri. Toți îl admirau pe scriitor, pe gânditor, pe savantul a cărui prestigiu și influență se întindeau din India și Japonia pînă în America și Australia, pe profesorul ai cărui învățări deveniseră ilustre personalități științifice, dar toți mi-au vorbit, în primul rînd despre om, ca despre o sinteză vie a calităților risipite în opera și în activitatea sa.

Îndreptîndu-mă spre Cafeneaua Cluny, unde l-am văzut pentru întâia dată, eram ușor emoționat dar liniștit, știind că n-o să-mi pot spune - așa cum ne spunem deseori în fața unor mari personalități - că mai bine ar fi fost de i-am fi știut numai prin mijlocirea operei lor. Totul a decurs atît de firesc, de parcă ne-am fi cunoscut din clipa cînd i-am citit primele rînduri. Nu a fost necesară o perioadă de tatonare, de pregătire precută a comunicării, n-a fost nevoie să-mi depășesc nici un fel de inhibiții, deoarece omul din fața mea - a cărui excepționalitate mi se revelase cu aproape treizeci de ani în urmă - prin marea sa artă a comunicării urbane nu îngăduia nici o sfială. Aveam sentimentul că reiau o conversație întreruptă și mă întrista doar gîndul că va trebui s-o întrerup din nou.

Taina acestei capacități de comunicare și de comuniune umană este marea libertate interioară a lui Mircea Eliade și, în primul rînd, libertatea față de pro-

Cotruș

pria sa operă. Mulți creatori par striviți sub greutatea operei lor ca sub o statuie pe care trebuie s-o poarte în spinare. Încerci să-i întâlnești și te întâmpină statuia. Și e prea bine știut că nu poți sta de vorbă cu statuile decât în fumul de tămâie. Alții sînt obsedați de opera lor ca de o năluca profilată în zare, spre care aleargă zoriți, fără să-și îngăduie popasuri, ca nu cumva să-i ajungă moartea la vreo răscruce. Victime ale suficienței sau ale insuficienței ei își pierd treptat libertatea, se dezumanizează, găsind o consolare amăgitoare în ideea prăpastiei ireductibile dintre om și creator.

Este uimitoare la Mircea Eliade capacitatea sa de detașare de opera lui. Ea nu reprezintă nici o dată "subiectul" unei conversații, ci unul din multele subiecte abordate cu aceeași simplitate, fie că e vorba despre studiul "de Zalmoxis à Gengis-Khan", care îi este deosebit de drag, fie că-și exprimă prețuirea față de romanul "Intrusul" a lui Marin Preda, față de poezia lui Ion Alexandru, fie că evocă inequizabila vervă a lui Petre Țuțea. Detașarea lui Mircea Eliade nu este însă de aceeași natură ca sublimul diletantism al lui Montaigne, care își consemna, cu genialitate într-o libertate deplină, gândurile ce îi treceau prin minte, fără sentimentul unei obligații sau răspunderi determinate. Actul creator la Mircea Eliade este integrat unui plan bine determinat, îndeplinit cu Sentimentul de răspundere și cu smerenia celui ce-și îndeplinește datoria zilnică. Creația sa, pe toate planurile, - literar, teoretic, științific -, nu produce o ruptură între om și creator, ci dimpotrivă își adâncește umanitatea.

Voi aminti un fapt aparent nesemnificativ, dar profund revelator. În timpul unei discuții, Mircea Eliade s-a întrerupt, să-mi atragă atenția că nu e bine să fumez țigara pînă la capăt, deoarece - doctorii spun - ultima parte a țigării este cea mai nocivă. Întrucît nu urmam sfatul său drept, la un moment dat, mi-a stins țigara, oferindu-mi una neîncăpută. Oricît de apropiat ar fi un profesor de un discipol el nu ar face acest gest. Dar un "guru" sau un tutore are nu numai dreptul dar și datoria să-l facă.

Plecăt din țară de 30 de ani, Mircea Eliade a rămas român prin toată ființa sa, nedespriins niciodată de viața poporului său. Nu s-a gîndit nicicînd să-și scrie literatura într-o limbă străină și n-a încetat să se intereseze de tot ce se petrecea semnificativ în cultura română. Citește pe tinerii poeți de azi cu același interes cu care îi citise în tinerețea sa pe Blaga sau pe Barbu. S-a bucurat cînd i-am dat volumul "Ipostaze" al lui Ștefan Aug. Doinaș despre care a auzit dar n-a avut încă ocazia să-l citească. M-a rugat, ca și pe alți români, să-l încunoștiințez de tot ce apare mai interesant în România.

¹ Într-un interviu din *Veac nou*, sept. 1938, Eliade își numește autorii români preferați: "În epică, Rebreanu. În poezie, Aron Cotruș. În eseu, Cioran. În filosofie, Blaga".

² *Mircea Eliade, Jurnal*, Volumul II 1970-1985. Ediție îngrijită și indice de Mircea Handoca. Humanitas, București, 1993 p. 65.

³ Versiune a unei posibile prezentări.

George Petcu și "Manifestul Noptii Albe"

DESPRE George Petcu, cântărețul Bărașului de la sfârșitul deceniului al paptrulea, se știe și s-a scris prea puțin. Secerat de o boală nemiloasă, numai la 22 de ani, timpul și tăvălugul războiului l-au aruncat în neant într-o zi de mai (19 mai 1939), dimpreună cu cele două plachete ale sale: *Tălmăcirii din mine* (1936) și *Fata Morgana* (1938). Cât despre "Blocul scri-

Apelul era adresat, la începutul lunii decembrie 1937, unui număr de 30 de tineri poeți și prozatori, printre care, lista cuprindea nume bine cunoscute mai târziu: Ștefan Baci, Maria Banuș, Ovid Caledoniu, Boris Deșliu, Mihai Chirnoagă, Ion Frunzetti, Const. Gheorghe, Magda Isanos, Radu Stanca, George Vaida, Nichita Tomescu ș.a., care semnând adeziunea, acceptau "cu toată însuflețirea să ia parte la "Gruparea scriitorilor tineri", cu tot elanul și cu toate credințele, dăruite prieteneste pentru "Manifestul nopții albe".

În numele grupului de inițiativă, apelul era semnat de toți cei 3 prieteni, ori numai de unul singur, acesta fiind, deobicei, George Petcu.

La vremea respectivă, George Petcu avea publicat primul volum de poeme, la editura "Pământul" din Călărași și-l pregătea pe al doilea, ce urma să apară pînă la sfârșitul anului 1938. Ceilalți doi debutaseră cu versuri și proză în reviste: *Bilete de papagal*, *Decalogul*, *Festival* etc. Ștefan Baci era premiantul Fundațiilor Regale pentru poezie. Așadar, George Petcu era cel care trebuia să se folosească de succesul obținut cu prima sa plachetă de poeme, ca și de cunoștințele pe care le avea cu personalități culturale ca profesorii Tudor Vianu și Alex. Rosetti, care îl apreciau atât ca student cât și ca poet. Astfel că

el se va fi interesat la Ministerul Artei și Culturii, căutând să respecte instrucțiunile și prevederile legale pentru publicațiile periodice, atât de complicate, încât "Blocul scriitorilor tineri" și "Manifestul Noptii Albe" n-au putut lua ființă, autoritățile culturale

dovedindu-se ostile față de inițiativele tinerilor scriitori, pe lângă dificultățile materiale întâmpinate.

George Petcu nu s-a descurajat. El a luat o nouă inițiativă, la începutul anului 1939, de data aceasta, asociindu-se cu învățătorul Gh.D. Boia, președintele "Ateneului Cultural Melodia", cu care vrea să scoată revista *Contrapunct*, ca organ de cultură al Ateneului popular, și al cărui redactorșef trebuia să fie George Petcu, după cum arată prima machetă a revistei rămasă printre manuscrisele poetului. Rubricile indicate erau foarte semnificative: *Tinerețea creatoare*, *Nelinești metafizice*, *Note-polemici*, *Procesul falselor valori* etc.) din care se puteau deduce profilul revistei și aceleași idei care stătuseră la baza celui "Manifest al nopții albe". Iar colaboratorii revistei erau aceiași tineri care aderaseră la mișcarea inițială: Laurențiu Fulga, Ștefan Baci, Nichita Tomescu, Marin Grigore, George Pruteanu, Ion Sugariu, Gheorghe Bumbesti ș.a., care îi trimiseseră și primele colaborări (găsite printre manuscrisele poetului). Toate aceste colaborări, coroborate cu amintirile și evocările lui Ștefan Baci, transmise cu puțin timp înainte de a muri, dovedesc că George Petcu era sufletul acelei grupări a tinerilor scriitori de la sfârșitul deceniului al patrulea. Motiv pentru care poetul ialomitean trebuie evocat astăzi și așezat în rândul acelor tineri și talentați poeți care au dispărut prea de vreme.

M. Cosmescu Delasabar

GEORGE PETCU (1917 - 1939)

Pe Bărașan îi trimina...

*Aieit az'noapte, glas, din baltă,
Tramva, putredă, cu ochii lei, ardeți...
Spulber, sub pomii rugini,
Ida, plângea, un felinar în baltă.*

*Să-mă mai sata, unuși rogi, lumini?
Pînă la se amflet din Bărașan;
Bărașan, o vîntură a dîmării,
Cîna, trănășă, tîrce prin dăru.*

*Seară, aiephilită, bumbășă și ciobă...
Fumuri, pe gurașe, zărnășe, de plumb;
Aiephilită, dăru, dăru, dăru, dăru,
Trăgînd, cîrășe, tîrce, dăru, dăru.*

*Hei, înfunda saba... ca la coșă...
Vîntușe, aiephilită, zărnășe, de plumb;
Vîntușe, dăru, dăru, dăru, dăru,
Trăgînd, cîrășe, tîrce, dăru, dăru.*

*Tumba peste timpuri, zărnășe, de plumb;
Tumba peste timpuri, zărnășe, de plumb;*

itorilor tineri" și ceea ce trebuia să devină organul său de presă: MANIFESTUL NOPTII ALBE, se știe și mai puțin, deși printre inițiatorii acestei mișcări literare, în afară de George Petcu, se aflau și prietenii săi cei mai apropiați: Ștefan Baci și Laurențiu Fulga, care au supraviețuit jumătății de veac de "cultură socialistă", unul aflat în diaspora (Hawaii) și al doilea, afirmat ca scriitor de frunte și chiar vice-președinte al Uniunii Scriitorilor din România.

Inițiativa înființării "Blocului" și a "Manifestului" său aparține celor trei prieteni și colegi de facultate, urmărind un triplu scop prin această grupare, după cum se precizează în "apelul" adresat "talentelor tinere" din aceeași generație:

"1) - de a strînge în mînunchiu toate forțele tinerești, sub semnul artei pure, avînd ca organ 'MANIFESTUL NOPTII ALBE, mensual de mari transformări spirituale, care va apare de anul nou.

2) - înființarea unei case de editură, în care să vadă lumina tiparului tot ce tinerețea a încheat mai viabil, mai pur, mai astral.

3) - organizarea unor cicluri de sezători literare, atât în Capitală cât și în provincie, care să stabilească legătura cu marele public, ridicându-l pe culmi de trăiri intense a valorilor eterne ale artei."

Fișă bio-bibliografică

- Născut la 13 ianuarie 1917, în com. Grindu, jud. Ialomița;
- Decedat la București, 19 mai 1939 (înmormîntat în satul natal);
- Părinți: Alexandru, decedat în război (1916), Mama: Elisabeta;
- Studii: Școala primară în satul natal; Liceul militar de la Mănăstirea Dealu, Târgoviște (1931-1937); Facultatea de Litere și Filozofie, București (anul I și II) 1937-1939;
- Debutăază cu versuri în reviste: *Ancheta* (Târgoviște) și la *Pământul* (Călărași), în 1935. A mai colaborat la reviste: *Hotarul* (Arad), *Festival* (Siliștră), *Decalogul* (Brașov), *Revista scriitorilor și scriitorilor români* (Dir. Aida Vrioni), București ș.a.;
- Debut editorial: *Tălmăcirii din mine* (versuri), editat de Editura *Pământul*, Călărași, 1936;
- Al doilea volum de versuri: *Fata Morgana*, publicat la Editura librăriei *Pavel Suru*, București, 1938;
- Recenzii despre aceste volume, în reviste: *Ardealul* (Brașov), *Decalogul* (Brașov), *Hotarul* (Arad) sub semnătura lui Al. Negură, în nr. 11/12, dec. 1936; *Ancheta* (Târgoviște), *Familia* (Oradea);
- După moartea poetului, în *Universul literar* (iunie-iulie 1939), a apărut articolul "Dubla existență a lui George Petcu", semnat de Marin Cosmescu.
- Împreună cu Laurențiu Fulga, G. Petcu a inițiat "Gruparea scriitorilor tineri", ce urma să ia ființă la 1 ianuarie 1938, la care își dăduseră adeziunea și alți poeți: Maria Banuș, Ovid Caledoniu, Ion Frunzetti, Magda Isanos, Radu Stanca ș.a. Gruparea plănuise și editarea unei reviste: *Manifestul nopții albe*.

Notă: M. Cosmescu Delasabar, autorul prezentării și fișei bio-bibliografice, a fost coleg de facultate și de cămin cu George Petcu.

Un spectacol de teatru și dans

O altă generație

DUPĂ *Iluzia comică* de Corneille în regia lui Alexandru Darie la Teatrul de Comedie, sfârșitul de stagiune ne-a mai adus o bucurie artistică: *DaDaDance*, un spectacol de Theodor-Cristian Popescu și Florin Fieroiu. Este, dacă vreți, un altfel de spectacol pe care Teatrul Nottara îl include în repertoriul său, cultivând a doua oară în această stagiune colaborarea cu *Compania Teatrală 777*, primul proiect fiind *Îngeri în America*, Companie condusă de regizorul Theodor-Cristian Popescu. Fără valuri de imagine foarte înalte, încet dar sigur, cum se spune, *Compania 777* este deja o prezență în viața noastră teatrală. *Copiii unui Dumnezeu mai mic* a fost prima realizare concretă, un spectacol tot altfel, în limbajul surdo-mușilor, pentru prima oară pe o scenă românească, găzduit de Teatrul Odeon, o montare care a avut succes la public. *Îngeri în America* de Tony Kushner este un text care a făcut vîlvă în America anilor '90, o piesă care pune în discuție problema homosexualității. La fel, este prima oară în România cînd această problemă urcă direct pe scenă, într-un limbaj direct și percutant, din păcate într-o realizare scenică discutabilă.

DaDaDance este al treilea proiect al Companiei, și al doilea al Teatrului Nottara, și cu siguranță cel mai izbutit. Noua formă artistică a dansului contemporan, plecînd de la Pina Bausch și ajungînd la Karin Saporta și mai ales la Joseph Wadj a descătușat energii și tipologii mentale, creînd o formă de

spectacol de o dinamică specială. În ultima vreme s-a născut un alt tip de spectacol: teatru-dans, poate cea mai adecvată acestui final de secol, o formă de expresie multidimensională, extrem de solicitantă pentru artiștii care o îmbrățișează. Tipul de interpretare actoricească pune în prim plan, corpul și vocea lui. Să privim *mișcarea* cu același interes cu care privim *cuvîntul*, spune Florin Fieroiu, un tînăr și foarte special balerin și coregraf. Răzvan Mazilu, Florin Fieroiu, Cosmin Manolescu sînt coregrafii-balerini care au adus cu adevărat un aer nou, proaspăt și estetizant în ceea ce numim teatru-dans în România. În principiu, teatrul conține în forma sa și dansul, dar acesta din urmă nu țîșnește și prea rar este dezvoltat. De cele mai multe ori asta se întîmplă în ceea ce pe afiș apare sub titulatura de mișcare scenică. Acum patru ani, la cel mai important Festival Internațional de Teatru, cel de la Avignon, revelația a fost un spectacol de dans, *Le cri du caméléon*, conceput de Joseph Wadj. Era absolut impresionantă împletirea cuvîntului cu mișcarea, cu rădăcini estetice în subtilitățile spectacologice ale lui Tadeusz Kantor.

Ceva din atmosfera acestui mare spectacol, cum a fost cîntat de toată lumea *Le cri du caméléon*, am regăsit în *DaDaDance*. Totul este lucrat pînă la cele mai mici detalii, fără cusur. Spațiul propus de scenografa Lia Manțoc, și el în spirit dada, dar și ca un semnal de alarmă la o posibilă alienare la acest sfîrșit de secol, este concretizat în două cuști stilizate care țin în prizonierat

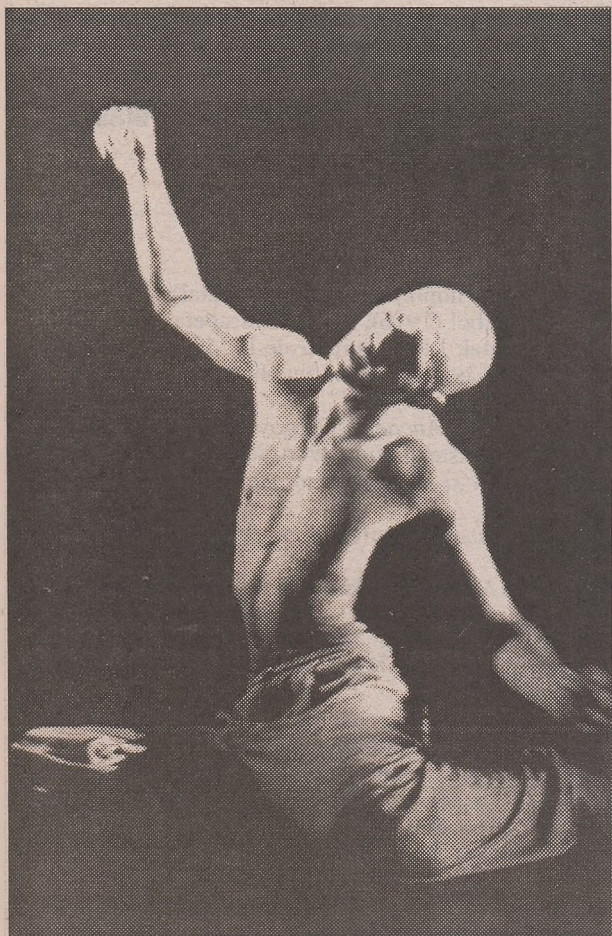
DaDaDance, un spectacol de Florin Fieroiu și Theodor-Cristian Popescu. Scenografia: Lia Manțoc. Cu: Dragoș Bucur, Alexandru Jitea, Ilinca Goia, Cristina Toma și Daniela Minoiu

două cupluri. Al cincilea personaj este, de fapt, provocarea, factorul de dezechilibru, tentația, gustul teoretic al plăcerii, al non-conformismului nu într-o formă de libertate interioară, ci într-una cu accente maladive, periculoase. Obsesiile, frustrările, stereotipurile mentale sînt exprimate scenic printr-un limbaj redundant alcătuit din gesturi leit-motiv, repetitive, pentru fiecare personaj în parte. Lipsa dialogului acestei lumi, chinul comunicării dincolo de *eu* capătă pe scenă diverse înfățișări. În cuplu sau nu fiecare personaj își are momentul său de *solou*, susținut superb de fiecare actor. Pentru că trebuie subliniat faptul că în *DaDaDance* interpretează nu balerini, cum am fi tentați să credem, ci actori. De aceea, este cu adevărat o performanță ceea ce

se întîmplă timp de o oră și zece minute pe scena Studio a Teatrului Nottara. Fața, mîinile, corpul vorbesc împreună cu cuvîntul, strivind tipare, întrecîndu-se pe muzica ce cultivă curențul dada în a provoca emoția, în a stimula gîndul și mintea să intre în joc, în convenție. Este puțin obișnuit pentru actor să fie solicitat pînă la performanță pe o altă valență, cum ar fi dansul. De aceea reușita artiștilor este cu atît mai mare, mai rotundă. Ei sînt Ilinca Goia, Alexandru Jitea, Daniela Minoiu, Cristina Toma, Dragoș Bucur. Din nou un spectacol-echipă, un spectacol cultural preponderent vizual semnat Florin Fieroiu, Lia Manțoc, Theodor Cristian Popescu.

Marina Constantinescu

DaDaDance

Actorul Dragoș Bucur în DaDaDance

STAGIUNEA 1998-1999 s-a încheiat în mod fericit pentru mine, cu un spectacol de o factură aparte și de o calitate deosebită, creație a tînărului coregraf Florin Fieroiu și a cinci actori de la Teatrul Nottara: Ilinca Goia, Daniela Minoiu, Cristina Toma, Dragoș Bucur și Alexandru Jitea.

Dacă era doar un altfel de spectacol, cum se specifică în programul de sală, ar fi fost totuși destul de puțin, căci astăzi este aproape o modă să încerci lucruri neîncercate, să forțezi granițele artelor, să cauți căi inedite de exprimare. Multe din aceste încercări, dincolo de surpriză, nu dau naștere însă unor opere autentice. Dar spre deosebire de asemenea experiențe sterpe, spectacolul *DaDaDance*, pus în scenă la Teatrul Nottara, este o împlinire.

Această creație intră în dialog cu una dintre cele mai incitante mișcări ale secolului XX, dadaismul, folosind și câteva texte de Tristan Tzara, dar nu este deloc un spectacol *retro*, o reconstituire, ci un spectacol animat de spiritul dadaist, așa cum s-ar fi putut el manifesta astăzi.

Cu ocazia acestui spectacol se pune în discuție, din nou, formula *teatru-dans*, care se dovedește, iată, și prin această nouă abordare a ei, drept una dintre cele mai elastice formule. De ce este atît de îndrăgită, în prezent, această formă de spectacol? Credem că răspunsul dat de regizorul Theodor-Cristian Popescu - și el implicat în spectacolul *DaDaDance* prin selecția de texte și prin lucrarea acestora cu actorii - este îndreptățit: "... publicul de astăzi nu mai are o cultură preponderent literară, ci una preponderent vizuală. Și încă vizuală «în mișcare»...".

Tot de la creatorii spectacolului aflăm că el nu a

fost construit pe baza unui scenariu prealabil, ci s-a născut, încetul cu încetul, din cuplarea diferitelor momente de dans, ivite și ele în mod spontan. Interesant este însă că scenariul care s-a constituit singur, de la sine, este unul încheiat și viabil.

Frumos este și gîndul coregrafului Florin Fieroiu, care spune că pentru el "oricare spectacol de teatru conține prin forma sa și un spectacol de «dans», insuficient dezvoltat", și că el tocmai acest lucru l-a urmărit "să redea teatrului ce este al teatrului, adică o dimensiune fizică elaborată".

Această dimensiune de care vorbește coregraful a fost excelent vizualizată de actori. Cuplarea textului (care nu ocupă un loc mare dar e bine spus) cu mișcarea a fost fără cusur. Dar mai uimitor decît acest lucru este modul cum au dansat actorii, căci nu se poate vorbi de simplă mișcare în scenă, ci de dans. Ce doi actori, Dragoș Bucur și Alexandru Jitea, pot concura, ca mod de exprimare prin dans, cu oricare profesionist al domeniului. Dar și cele trei actrițe, Ilinca Goia, Daniela Minoiu și Cristina Toma au susținut fiecare cîte o partitură distinctă, excelent interpretată, dînd un veritabil recital coregrafico-actoricesc.

Nu trebuie uitată nici contribuția scenografei Lia Manțoc, simplă și sugestivă, dînd posibilitate actorilor-dansatori să se exprime plastic, atît în fața cît și în spatele unor ziduri transparente.

Valoarea expresivă a liniei și încărcătura emoțională a țesăturii acestui spectacol de *teatru-dans*, ne-a făcut să ne întrebăm dacă nu cumva viitorul dansului contemporan stă în mîna actorilor.

Liana Tugearu

Expoziția Lucia Ioan

DACĂ s-ar face un sondaj în rândul artiștilor plastici din România, în jurul unei singure întrebări: *te știți despre Lucia Ioan?*, răspunsurile ar putea fi anticipate cu multă ușurință. Artiștii tineri, în cazul în care nu ar avea curajul să spună, pur și simplu, *nu știu nimic*, ar oscila între o sportivă de performanță și o cântăreață de muzică pop, cei de vîrstă mijlocie ar povesti despre un coleg de-al lor care a terminat cu vreo douăzeci de ani în urmă *decorativele* și parcă își aduce aminte că acesta a avut-o profesoară, iar cei porniți binișor pe versantul vîrstei a treia și-ar aminti de o femeie frumoasă, puternică și voluntară, născută prin Vrancea, de o pictoriță cu o forță expresivă enormă, dar umbrită de multele glorii care s-au tot perindat prin epocă, dispărută apoi prematur, la numai cincizeci de ani. Prin coroborarea acestor răspunsuri s-ar putea obține informația palidă că Lucia Ioan a fost profesoară la facultatea de Arte Decorative și o pictoriță prețuită în cercurile profesionale, lipsită însă de popularitate (și cu atât mai mult de glorie) și care, pentru acuratețea imaginii artei noastre contemporane, ar trebui readusă în atenția publică. Și acest lucru chiar s-a întâmplat. Cu opt ani în urmă, Mihai Oroveanu i-a organizat o retrospectivă la Galeriile Etaj 3/4, iar acum, în perioada iunie-iulie, Sala de expoziții „Constantin Brâncuși” de la Palatul Parlamentului găzduiește o nouă expoziție amplă, cu un aer retrospectiv-monografic. Aceste două mari

expoziții care s-au succedat la un interval relativ scurt (opt ani înseamnă foarte puțin pentru asemenea evenimente) dovedesc nu atât că cineva administrează cu multă eficiență posteritatea Luciei Ioan, cît faptul că opera artistei, asemenea seminței prinse sub asfalt, începe să germineze - și poate chiar să erupă -, spargînd blindajele artificiale și efemere ale istoriei mici. Dacă expoziția din 1991, poate și din pricina contextului de atunci și din aceea a interesului excesiv pentru politic și pentru evenimentul cotidian, s-a consumat în grabă și a fost receptată șters, cea de la Palatul Parlamentului redeschide cu adevărat discuția despre patrimoniul artistic contemporan, despre valorificarea lui, despre cunoașterea și circulația operei de artă, despre *prim-planul* și despre *fundalul* artei românești actuale. În mod evident, Lucia Ioan este un artist cu o energie morală și cu o putere de exprimare ieșite din comun; nici una dintre cele aproape 130 de lucrări (pictură și grafică) expuse aici nu este motivată superficial în expresie sau nesuținută profund la nivelul angajării conștiinței artistice. Și, cu toate acestea, artista trăiește un proces neîntrerupt de revelații, de abandonuri. Lumea sa este multiplă, fragmentată formal și dispersă stilistic, proaspătă prin începutul continuu și deja cunoscută ca imagine sinoptică. Construcțiile monumentale și aproape acromatice, gândite riguros și compuse hieratic, se învecinează direct cu arhitecturile cromatice pure, desenul cu o puternică sugestie

tridimensională, *de sculptor*, coabitează cu spațialitatea anihilată prin jocul de emulsii și de tonuri fluide, iar imaginea arhaică, sever coagulată, asemenea unui idol preistoric, se îngîna cu explozii expresioniste și cu obstinată grija pentru detaliu a unui caligraf. Coexistă, în aceste imagini, și forța unui figurativism fără vîrstă și retorica unui eroism circumstanțiat, și aerul grav, arhetipal, ușor de recunoscut în pictura lui Vlasiu, și lirica unui simbolism înțirziat, și înrîncenarea cromatică a lui Teodor Moraru, și figurația statică a lui Gh. Șaru, și pensulația amplă a lui Salișteanu, și rafinamentul lui Octav Grigorescu și lumea văzută cu lupa a Getei Napăruș. Toate aceste incizii stilistico-formale ar putea să creeze suspiciunea că Lucia Ioan este un pictor nesigur și o conștiință artistică fluctuantă. Nimic mai fals! Lucia Ioan este o artistă de o coerență impresionantă și opera sa are o unitate profundă, dincolo de expresia imediată. Ea este unitară prin fervoare, prin forța limbajului și prin capacitatea de a-i conferi picturii statutul de realitate suficientă sieși. Altfel spus, care nu are nevoie, pentru a se valida, de un referent exterior. Faptul că ea stochează atât de multe direcții, că testează coduri de comunicare atât de variate nu reprezintă, în absolut, decît dovada unei mari neliniști spirituale și mărturia unei imense generozități. Artista este un fel de enciclopedie a momentului, o conștiință cumulativă în care se absorb și se plămădesc toate marile tensiuni ale epocii. Privirea sa este panoramică,

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

mătură orizontul și adulmeca în germene, la izvor, marile aluviuni ale generației. Din această pricină ea nu este un artist de *prim-plan* prin nici una din proiectele sale - așa cum de *prim-plan* sînt Geta Napăruș, Teodor Moraru și alții pe care Lucia Ioan îi include în inventarul său -, ci un artist de *fundal*, unul care protejează forme și oferă garanții tendințelor multiple nu prin epuizarea unui anumit comportament, ci prin luciditatea și prin vigoarea enunțului axiomatic. Ea nu dezvoltă eposuri și nici nu epuizează direcții, ci lansează memorabile definiții. Prin cumulusul de forme și de tendințe, prin sinteza spiritului difuz al unui anumit timp, prin capacitatea nemijlocită de a transforma observația în intuiție și intuiția în fapt istoric, evident într-un alt spațiu expresiv și într-o convenție a reprezentării total diferită, Lucia Ioan se aseamănă, psihologic și comportamental, cu Alexandru Țiפוia. Între ei este, însă, atât o deosebire de manifestare temperamentală cît și una de acoperire geografică: în timp ce Țiפוia privește arta europeană și sintetizează totul într-un spirit cartezian, Lucia Ioan contemplă peisajul artistic românesc și formulează într-un limbaj dezlănțuit și imprevizibil. O face însă cu o forță enormă și cu o cantitate de artist care nici nu spune totul dintr-o dată și nici nu se lasă descoperit doar dintr-o singură privire.

Capacitatea de a dăru

IN TEANCUL de cărți puse de o parte în așteptarea unui răgaz ca să le citesc și eventual să și scriu despre vreuna se aflau și două volume pe a căror copertă stă scris numele Ilenei Rațiu. Mare mi-a fost întristarea când am aflat că între timp Ileana Rațiu s-a stins. Cele două cărți, pe care a avut bucuria să le vadă apărute, o definesc într-un tot: o biografie documentară, lucrare de investigație migăloasă care îi relevă

extraordinară capacitate de a dăru au determinat-o să aleagă postura celui ce se dedică altora, apoi se retrage discret în umbră. A făcut-o în calitate de redactor la Editura Muzicală, unde a trudit cu o conștiinciozitate exemplară pe manuscrise care (unele) erau departe de exigențele tiparului și le-a dat formă și chip. Ca traducător textele talmăcite de ea din și în limba franceză pe care o cunoștea ca puțini alții, dovedeau nu numai mînuirea perfectă a cuvîntului ci și cultura întinsă în varii domenii (muzica în principal dar și literatura, istoria artei, filozofie). Ca îngrijitor de ediție Ileana Rațiu a lansat în circuitul muzicologic moșteniri valoroase ale unor muzicieni precum Alfred Alessandrescu, Tudor Ciorte. Chiar și alegerea celor doi spune ceva despre „afinitățile electice” ale Ilenei Rațiu: într-un peisaj destul de „pitoresc”, deși din generații diferite ei se aseamănă: formație franceză, cultură vastă, gusturi rafinate, discreție, eleganță, un anume aristocratism al gândirii și tinutei.

Volumul antologic închinat lui Tudor Ciorte - aproape 400 de pagini format mare - strîngea la un loc studii, conferințe, cronici muzicale dar și pagini intime - însemnări zilnice, amintiri. Este a doua carte apărută în ultimul timp despre personalitatea atașantă a lui Tudor Ciorte, compozitor înzestrat, profesor fermecător, intelectual de foarte fină calitate. Ele se completează în rotunjirea unui portret veridic. Din arhiva D-nei Vera Proca-Ciorte, din cercetări personale Ileana Rațiu a selectat, a ordonat, adnotat unde era necesar, o mare cantitate de material. Temele sunt diverse: analizele lui Ciorte la Sonata a III-a „în caracter popular românesc” și prezentarea „Sonatei Torso” de Enescu au fă-

cut epocă la vremea aceea iar volumul despre Cvartetele de Beethoven poate sta alături de cele mai adâncite exegeze. Regăsim aceleași preocupări, în forme mai simple, în conferințe, lecții, fără a pierde însă din temeinicie. Cronicile de concert și recenziile dezvăluie un condei ascuțit care nu ezită să-și pună pe hîrtie, cu civilitate dar tranșant, opiniile. Textele despre propriile sale lucrări denotă o foarte subtilă relație cu sine și cu gândul muzical, mai ales cele în care cumpanește raportul dintre poezie și muzică în lied. Ele cuceresc prin mlădierea unui stil literar, bogat în imagini colorate delicate care poartă în tonul ușor ceremonial și în polisarea forme un parfum interbelic.

„George Enescu. Biografie documentară 1900-1920” continuă un volum apărut cu peste două decenii în urmă sub semnătura lui Romeo Drăghici, apropiat al Maestrului, întemeietor și primul Director al Muzeului Enescu și deținător al unei arhive bogate. Ileana Rațiu împreună cu D-na Colette Axente reiau aceeași structură, urmărind din corespondență, presă, programe și cronici de concert, amintiri, evocări etc. reconstituirea aproape zi cu zi a vieții lui George Enescu. Multe mărturii sunt inedite, altele reiau, aducând clarificări, fapte deja recunoscute. Cu o acribie impresionantă, în jurul fiecărui amănunt este țesută o întreagă rețea de relații, de confruntări între surse, care stabilesc identificări de persoane, corectări de date, completări utile. Este un documentar științific dar are interes nu numai pentru cercetători ci este și un document uman. Amuzante și expresive psihologic sunt de pildă scrisorile tatălui, Costache Enescu, de la adresarea „Măi băiete!” la buletinul meteo din nordul Moldovei ce

nu lipsește niciodată, detalii despre recoltă, preocupări bănești. Emoționantă este corespondența dintre mamă și fiul care oricât de involburată îi este viața nu uită să-i scrie aproape zilnic câteva cuvinte calde, glumete, încurajatoare pentru mama singură și bolnavă și răspunsurile ei pline de sfaturi naive, de nesfârșită iubire. Se completează și imaginea de artist care abnegația arătată în timpul războiului, despre uriașă putere de muncă și viața trepidantă a lui Enescu, despre numărul enorm de concerte im-prăstiate pe tot continentul și distanțele parcurse neîncetat - cu trenul bineînțeles; o cronologie refăcută cu datele ce se cunosc azi ar arăta că Enescu își petrece cea mai mare parte a timpului pe drum între două săli de concert, între două țări, între orașele țării în interminabile turnee. Este relevant pentru portretul omului, delicatețea în relațiile cu apropiații și pasiunea romantică în expresie și în intensitatea ei pentru Maruca Cantacuzino - în contrast cu poza literaturizantă a fragmentelor din memoriile ei. Toate acestea evocă o lume dispărută din care se desprinde „o viață de om așa cum a fost” și nu romantată, dealtfel Enescu avea o proastă părere despre acest gen foarte la modă în vremea sa. Cartea este scrisă atrăgător, cu un stil firesc, lipsit de pedanterie.

Închizînd cartea, am avut în fața ochilor zîmbetul blînd al Ilenei Rațiu (căci dacă poți defini un om printr-un singur cuvînt, acesta în cazul ei este blîndețe) și m-am întrebat dacă în lumea noastră grăbită și agresivă se va mai găsi cineva care să se dedice cu harul și modestia ei, continuării cercetării începute.

Elena Zottoviceanu

vocația de cercetător și o îngrijire de ediție. Pentru că Ileana Rațiu și-a perceput destinul ca fiind a se pune în slujba celorlalți. Cu pregătirea ei muzicală solidă, dobîndită nu numai din cărți ci și din practica interpretării, cu eleganța scrisului, ea ar fi putut aspira la rezultate mai spectaculoase. Dar modestia ei (excesivă, imi îngădui să spun) și o

PREPELEAC

de Constantin Toiu

NOTE ABANDONATE

S FÎRȘITUL istoriei este sfîrșitul diavolului. (Ca al cunoașterii?)

“De aici înainte, timpul nu va mai exista”, anunță Îngerul Apocalipsului strîngînd *covorul timpului* (ca al unei *primiri oficiale* - n.n.).

Vezi imaginea de la Voroneț, *Judecata de Apoi*.

Cheia. Țiganul cu căruța, nevasta și copilul de lingă comuna *Izvorul*, în sus, spre mănăstiri. Plecați, după cum spun ei, “în vilegiatură”. Căruța are un coviltir negru de nailon. În unele părți, unde acesta n-a ajuns, sunt și petece mari de nailon alb, lăptos, prin care nu se vede interiorul căruții.

Căruța, la care este înhamat un cal bălțat, ca în filmele cu indieni, de epocă, are ulubele atît de lustruite, încît par de os. Cea mai mizeră și în același timp cea mai pretențioasă căruța, deoarece cu ea se face “vilegiatură”. N-am mai văzut. Au sub ea și-un lămpaș, spre codirlă, iar pe la mijloc, înaintează, legat de osie cu o frînghie terminată cu o zgardă un ciine roșu, cu coada între picioare, ca veșnic bătut. Dar nu cred că-l bateau, nu aveau ei un aer violent, dar probabil că acest ciine pe care-l chema *Ursu*, - ca să vedeți! - avea în el o fire nenorocită. Mă rog. Abia mai tîrziu, după ce am intrat în vorbă cu stăpînul căruții, cînd nu se știe din ce motive, ...deși era de presupus, ...a vrut să se dea jos, nevastă-sa, lăsînd copilul din brațe, care dormea pe semne de aerul tare de munte, a dat să-l ajute. Omul era șchiop. Avea un picior de lemn care pînă atunci stătuse acoperit de finul așternut în caruța și care mirosea frumos a fin proaspăt cosit. Vreun muntean își făcuse pomană cu ei.

Dîndu-se jos cu grijă, ajutat de nevastă-sa, care părea ceva mai în vîrstă decît el și careia îi lipseau aproape toți dinții din față, omul se propti mai întîi bine în cîrjă, mă salută, ca și cum abia acum făceam cunoștință cu adevărat, și tot ce discutaserăm pînă atunci, eu jos, lingă drum, el sus, în căruța, cu hațul alături, avusese loc între alte două persoane. Dat fiind betșugul bietului om, care abia acum ieșise la vedere, se putea susține... “În orice caz, în acest moment al coborîrii din căruța sa mascată, el se și recomandase înclinîndu-se spre mine. Îl chema *Buturugă!* Formidabil, *alde Buturugă*. Culmea, mai lipsea, să adauge ca un titlu de noblețe, zicerea arhicunoscută: *răstoarnă carul mare*, adică, în întregime, proverbul așezat pe baza unei foarte vechi experiențe: *Buturuga mică răstoarnă carul mare*. Ca David și Goliat.

Fusese cositor în prima tinerețe. Dar nu mai cositorea. Nevastă-sa, pe care spusese că o cheamă Milica, se ocupase pînă atunci cu ghicitul în fel de

fel, mai ales dădea în cărți. Dar, fiind credincioasă și spovedindu-se într-o zi și zicîndu-i popii, sub patrafir, ce face, iar popa spunîndu-i că astea sînt lucruri diavolești, se lăsase. La sfatul popii. Și mai ales că avea copil. Copilul care se trezise între timp era o fetiță de vreo trei ani și ceva, vioaie și avînd pe muțrița ei murdară expresia unei frumuseți îndepărtate, exotice, cum arată, ca indienii de viță nobilă, unii zlatari mai ales de pe la poalele munților.

Fetița se dăduse jos din căruța și, în loc de păpușă, se juca cu o bucată de lemn rotundă găurită în mijloc. Nu părea să fi avut vreo utilitate, dar o trata și o legăna ca pe o păpușă mai mică. *Buturugă*, jos fiind, fuma tot timpul, țigare de la țigare, numai jos. Îmi explicase că, sus, în căruța, sub coviltir, una că putea să ia foc căruța, mai ales de la finul ce o pardosea și care mirosea atît de frumos; două, că-i făcea rău nevastă-sa care avea “răpciugă”.

Am stat și am vorbit așa mult timp în marginea drumului, sub niște copaci tineri, de unul din ei fiind legată de oiște căruța cu calul ei cuminte, răbdător, indian.

Ursu zăcea întins pe jos dedesubt gîfîind de căldură, cu limba scoasă. L-am întrebat pe *Buturugă* dacă nu-l dezleagă, să mai alerge și el, să se bucure. Dar Țiganul *a obiectat*, întins pe jos pe iarbă, aproape de botul calului, nu prea bătrîn, după dinți, și care smulgea iarba cu pîrîituri de ierbivor puternic avînd din belșug hrană, ...a obiectat sau a zis, nu contează, că fiecare trebuie să stea la locul lui, cum i-a dat Dumnezeu să stea; și că nu-i bine să se învețe cu alte locuri ori obiceiuri, și că de-aia sînt atîtea nenorociri pînă la urmă că *fiecare vrea să facă ce nu-i stă în caracter să facă*.

Aici am salutat frumos întreg echipajul pornit în *vilegiatură*, bravînd universul întreg și lumea întreagă, ori societățile întregi, oricare ar fi fost ele și orice deprinderi ar fi avut. Și, făcînd un pas îndărăt, îmi adusei aminte că nu mă recomandasem, ceea ce ar fi fost o mare necuviință. Deoarece *Buturugă* o făcuse aproape ca un tip de lume. Și zicînd cum mă cheamă, și făcînd înaintea lor încă o plecaciune, am auzit-o pe Țiganka pocăită strigînd spre mine, de la ea, cu accentul lor cîntător de care cu siguranță în milenii ce vine se va molipsi și limba română. Reproduc în bună limbă română:

- Bună să-ți fie inima, omule, care iubești săracii și îi iei mata în seamă și nu-i batjocorești și le arăți că și ei sînt oameni... Dumnezeu să te ajute pe unde oi umbla și să-ți de sănătate matală și bogăție, uite-așa!

Și spunînd astfel, se închină repede de trei ori, mărunt, aplecîndu-se cuvioasă către pămînt.

OCHEAN

de Paul Miron

O vindecare miraculoasă

D ACĂ megieșii de pe Ulița Morilor nu s-ar pierde, seară de seară, în scene conjugale, ar fi putut observa, duminică, cel puțin barba albă a lui Avraam fluturînd în întuneric ca să dispară apoi în crîng, după sandramaua lui David. Acolo s-a ținut un consiliu la care au participat mai multe vlăstare ale comunității. O săptămînă nu s-a întîmplat, după asfințitul soarelui, nimic. Abia sîmbătă, la poarta Învățătorului, se opri o caleașca vieneză. În grabă se aduse o căldare cu apă care fu legată sub oiștea trăsorii. Rebi pleca la drum lung. Fiind șabăs, cînd credincioșilor le e oprit de a călători, excepție făcînd doar aceia ce se află pe ape, un recipient din casă, un butoi, o ulcică, o cofiță sau o ceașcă poate înlocui o mare, un fluviu sau un ocean. Explicația dată de Învățător, era să poți înșela pe orice pămîntean, rîu însă pe Dumnezeu care are mai multă înțelegere și iubește pe descercăreți.

În Iași, poposiră la hanul lui Bercovici, de unde bătrînul fu luat de o altă trăsură și dus la muzeul medicinei. Acolo îl aștepta decanul Iordanov cu un snop de chei în mînă. N-au stat mult de vorbă; profesorul era pregătit să deschidă orice ușa. Pe bătrîn îl interesa sala 15. Peste tot, un miros aspru antiseptic. Ajunși la țel, o infirmieră obosită le legă cite o pestelcă și le înmînă cuțitele. În tăcere savantul și clericul începura să dumice morcovi, ceapă, gulii și țelină. Amestecară totul într-o oală, adăugară semințe, frunze uscate, boabe și prafuri. De fiecare dată cînd presăra Avraam ingredientele aduse într-un sac de piele, dezvăluia numele lor profesorului care dădea din cap afirmativ și repeta: “picioarcă, da, săpunariță, da, bob de mare, da, bolândăriță, da, moțul curcanului, da, păpădie, da, sâricică, da, ghimber, da, da, da.” Turnară produsul rău mirositor în trei borcane în care înotau niște hidoșenii zoologice. Un grafician înzestrat le împodobise cu etichete: ‘omithorhynchus anatinus’, ‘lepus timidus’ și, în scris mai citeț, ‘rana’. Apoi cei doi se despărțiseră. Soarele urcase bine pe cer, cînd Avraam ajunse acasă.

Trecură luni. Venise iarna. Rebi tăia lemne în curte, cînd auzi clopoțelii saniei care se anunța de departe. Era profesorul Iordanov. Venise să mulțumească vindecarea miraculoasă a lui Țalic: “Nu mai bea o gură de rachiu, nici măcar la sărbătorile naționale. Mi-a povestit că odată i s-a întors stomacul pe dos, cînd spirtul din borcane avea același gust ca supele preparate de Ghizela, soția sa.” Avraam se bucură: “E foarte bine. De acum, trebuie ținut sub observație.” - “O să ne ocupăm noi. Cam cît timp?”, întrebă profesorul pus pe fapte bune. Rebi Avraam goli paharul și răspunse îndurerat: “Cam 20 de ani”.

Sărbătorire

Vineri 9 iulie a.c. au fost sărbătoriți la Uniunea Scriitorilor Irina Mavrodin, Ion Horea, Costache Olăreanu, cu prilejul împlinirii vârstei

de 70 de ani, și Antoaneta Ralian, la împlinirea vârstei de 75 de ani. Au rostit alocuțiuni omagiale Laurențiu Ulici, președintele Uniunii

Scriitorilor, Micaela Ghițescu, Gabriel Dimisianu, Ioana Pârvolescu, Andreea Deciu. În încheierea festivității au luat cuvîntul scriitorii sărbătoriți.

CĂRȚI
STRĂINE

prezentate de
Andreea
Deciu

● Actualitatea editorială ●

O ALTĂ ROBINSONADĂ

“POVESTEA lui Robinson Crusoe e povestea cuiva care se vede constrins să reflecteze asupra eticului, în condiția absenței lui «celălalt»: el va descoperi că, lipsit de societatea oamenilor, nu poate ieși totuși din perimetrul dezbaterei morale, ci, dimpotrivă, e obligat să o ia, pentru înția oară în serios. Drumul său va fi lung și chinuitor: va porni de la deznădejdea izolării totale, va continua cu intuiția unei alterități care nu depinde de alteritatea semenilor săi, și va sfîrși prin a reintegra – din perspectivă a acestei alterități supreme – alteritatea-curentă a semenilor” (Andrei Pleșu, *Minima moralia*, Editura Humanitas 1994, 121). Ideea că departe de toți, în deplină singurătate, acolo unde confrunțați cu noi înșine fără putința de a ne feri privirile căutînd refugiu pe chipul altcuiva sîntem obligați să ne luăm cu adevărat în seamă, descoperind de fapt sensul unei vieți nu de pustnic, ci dimpotrivă, *împreună cu ceilalți*, este esențială în definirea unui cod occidental al vieții. Singurătatea te ajută să te găsești, pentru ca abia apoi să te poți întoarce între ai tăi. Robinson Crusoe, în definitiv, e un aventurier smintit cînd își începe voiajul, dar sminteala lui e deja o formă de căutare și provocare a destinului (să ne amintim că pînă la naufragiul corabiei el scăpase miraculos din alte grele încercări). Pe insula unde l-au aruncat apele dezlanțuite ale oceanului, Robinson va descinde, cum observa Andrei Pleșu, în propriile sale adîncimi morale, pentru ca astfel să înțeleagă ceea ce între oameni îi pare simplă convenție: problema răului și a binelui, tensiunea depărțării și reaproprierii de ceilalți. Cu alte cuvinte, el își definește locul său într-o ordine superioară a lumii. Pustia îl învață să privească în jurul lui, cu toate că, aparent, nu e nimic de văzut.

Robinson Crusoe este mai mult decît un personaj de roman, e de-a dreptul un prototip, iar povestea lui un mit comportamental și fundamentul unei dogme etice a omului occidental. Astăzi, în plină epocă a solitudinii individului, istoria lui mi se pare mai actuală decît oricînd altcîndva, fiindcă are în centru această experiență formativă a singurătății, despre care vorbeam mai sus. În *Vineri sau viața sălbatică*, însă, Michel Tournier ne propune un Robinson care mie mi se pare semnificativ diferit de cel al lui Defoe și de protagonistul interpretat de Andrei Pleșu. Este un Robinson care nu se va mai întoarce niciodată între ai săi, pentru că a găsit pe insulă ceva

ce lumea lui inițială nu îi poate da: candoarea jocului, deliciul libertății absolute, o libertate ce vizează inclusiv o aneantizare a propriei sale persoane, și, mai cu seamă plăcerea de a trăi relația cu alteritatea în forma ei cea mai simplă și în același timp simbolică, *în doi*. Acest nou Robinson trăiește, pe insulă, experiența unei transfigurări, nu a unei regăsiri. El va deveni, ca urmare a întîlnirii cu sălbăticia și cu reclusiunea, un altul prin excelență.

Vineri sau viața sălbatică (anul primei apariții în Franța fiind 1971) e o carte cu un statut aparte. Ea reprezintă ceea ce în cinematografie s-ar numi un *remake*: varianta pentru adolescenți și copii a romanului lui Tournier din 1972, *Vineri sau limburile Pacificului* (tradus în românește de Ileana Vulpesco, ediția a doua publicată tot de Editura Univers în 1997). Pentru cine nu ar cunoaște acest lucru, nu ar fi deloc evident că *Vineri sau viața sălbatică* este literatură pentru copii. De altfel, ca să constat ce diferențe există între primul roman și această variantă adaptată, am recitit *Vineri sau limburile Pacificului*. Povestea în sine este în esență nemodificată. Lipsește jurnalul lui Robinson, adică un întreg palier al discursului romanesc, cel al solilocviului protagonistului, rezumat, aici, de comentariul auctorial. De asemenea, numeroasele referințe biblice au dispărut complet. Un Robinson asimilat complet în glasul naratorului apare drept un personaj într-un fel mai vulnerabil, mai puțin conștient de cele ce i se întîmplă, pentru că e mai puțin reflexiv. Dar tocmai de aceea e și mai uman, mai emoționant felul în care își domesticește singurătatea și se reinventează pe sine însuși. Singurul aspect eliminat din *remake*, care mi se pare atît de important încît el afectează felul de a înțelege cartea, este menționat în jurnalul lui Robinson din *Vineri sau limburile Pacificului*: timpul. Eliminat în sensul că reflecțiile personajului, lipsind, nu mai e teoretizat explicit. Însă el există și în *remake*, ca temă de adîncime, ca subtext fundamental pentru înțelegerea felului în care se articulează sinele unui Robinson transfigurat. Identitatea lui Robinson, cel eșuat pe insulă, este, inițial, o identitate definită riguros prin repere temporale. De îndată ce își revine din depri-marea morbidă a începutului singurătății sale, personajul e obsedat să măsoare cumva scurgerea timpului, chiar dacă e conștient de elementul de arbitrar care intervine în acest proces. Construiește clepsidra, concepe un calendar care de-

vine valabil, prin convenție, din ziua cînd e gata, dă legi, care la rîndul lor presupun o anumită manieră de a gestiona timpul, cu alte cuvinte, face tot ce îi stă în putință pentru a se repune pe sine însuși într-un flux imuabil și universal al trecerii timpului. Pierzîndu-și timpul, în sensul de a nu-i mai putea măsura trecerea, Robinson se teme că se va pierde pe sine însuși. De aceea e fatală lenevia (ca și visătoarea, de altminteri), de aceea se dedică el pasionat unei discipline severe a muncii. Munca este dinamică, activă, celebrează prin însăși ancorarea ei într-o realitate concretă, devenirea temporală. A supraviețui echivalează, pentru personaj, cu o judicioasă împărțire a timpului în trecut, prezent și viitor, căci dimensiunea temporală este dătătoare de semnificație. “Trăind de azi pe mîine, mă las dus, timpul mi-alunecă printre degete, îmi pierd timpul, *mă pierd pe mine*. (...) Reintroducîndu-mi calendarul, am pus din nou stăpînire pe mine însumi” (44, sublinierea mea), își spune Robinsonul din *Limburile Pacificului*. Însă acest Robinson nu a înțeles încă adevărata lecție a singurătății, el continuă să viseze la clipa cînd se va reîntoarce între ai săi, iar timpul este cordonul ombilical care îl ține în viață și legat de lume, deși atît de departe de ea. Un Robinson decis să trăiască în pustie după legile celor de-acasă, pe care și le dictează aici sieși, supunîndu-se cu o docilitate de care nu ar fi dat niciodată dovadă înainte de plecare. Personajul trebuie să supraviețuiască, și singura logică a supraviețuirii pe care o cunoaște este cea a împregnării pustiului de o ordine familiară. În chip semnificativ, Robinson ia hotărîrea de a-și construi o casă, deci un spațiu domestic și intim, după ce îl regăsește pe ciinele Tenn, care pentru el semnifică o alteritate familiară și afectuoasă. În *Viața sălbatică*, Tenn este cel ce îl va redeprinde pe Robinson să zîmbească, să fie senin și vesel. Cu alte cuvinte, cel ce îl va vindeca de tristețe.

Prin tot ceea ce face pe insulă, Robinson se dovedește a fi un nostalgic desăvîrșit. El trăiește sub semnul amintirii, al menținerii propriei sale fapuri într-un univers care aparține inevitabil trecutului. Dar aceasta este universul său familiar, căruia încearcă să îi construiască o copie în solitudine. Nostalgia, însă, nu numai că nu îl apropie de lumea pe care a pîdut-o, ci dimpotrivă, îl îndepărtează de toate, amenințînd să-l arunce, treptat, în brațele morții. Pe insulă e înăbușitor de cald, și Robinson observă că păsările își caută răcoarea într-o mlaștină. Cufudindu-se și el în mîlul ră-

coros, pricepe că gazele emana-te de mlaștină sînt halucinogene. Cu mințile tulburate de dor și de aburii aromați ai mîlului, Robinson își amintește de York, orașul tinereții sale, de familia pe care a lăsat-o în urmă, de aventurile sale pe mări, de companiile pe care nu știe dacă îi va mai vedea vreodată. Mlaștina devine, astfel, un fel de vehicol al timpului: gazele ei îl duc pe nostalgicul care delirează înapoi, către himerele unei alte vieți. Robinson înțelege, însă, că această dependență (în sensul concret) de mîlul halucinogen îi va aduce moartea, că într-o bună zi se va îneca în miasmele ametoare ale propriilor sale amintiri. Și atunci, face un efort imens de a renunța la dulcele său viciu. Dar nu peste mult timp va aluneca într-un altul, căci nostalgia sa nevindecată își caută sistematic porți de evadare spre trecut: într-o peșteră, Robinson găsește un fel de vizuină nu mai mare decît trupul său, în care adoarme hipnotizat de o lumină albă, viscoasă, care îl duce în depărțări fabuloase ale copilăriei sale. Peștera este spațiul matern, evident, aici eroul se simte protejat, ca într-un fel de ascunzătoare. Dar ce nevoie are pustnicul de o ascunzătoare pe o insulă nelocuită de nimeni? Tocmai acest paradox explică fascinația peșterii: ascuns în pîntecul ei, Robinson uită că nu are, de fapt, de ce anume să se ascundă. El se poate minți că lumea din afară este o lume a alterității, populată și diversă, nu infinitul deșert al ființei sale, aceea ființă pe care Robinson încă nu o cunoaște.

Leacul nostalgiei lui Robinson nu este Vineri, cum am fi tentați să credem. Indianul pe care îl salvează de la moarte reprezintă, inițial, o alteritate obiectivată și concretizată, la care personajul se raportează însă tot ca la o himeră, căci a-l trata conform normelor civilizației pe care încearcă să o recompună pe insulă echivalează cu a-l include în proiectul său recuperator. Tournier concepe, însă, un Robinson pe care insula îl transfigurează complet, cum spuneam. Este o insulă însuflețită, chiar erotizată intens (în *Limburile Pacificului*), un fel de suprapersonaj, semn al alterității absolute pe care o descoperă eroul. Ea îl înghite treptat, întocmai ca și florile pe care le studiază personajul, care țin captive diverse insecte pe durata polenizării. Vindecarea de nostalgie a lui Robinson se face pe măsură ce el cedează, ca într-un sofisticat ritual erotic, insulei, iar abandonul lui e definitiv atunci cînd, după ce își pierde corabia pe care o construisese în nădejdea că va putea pleca într-o bună zi cu

MICHEL
TOURNIER
Vineri
sau viața sălbatică

EDITURA UNIVERS

Michel Tournier, *Vineri sau viața sălbatică*, traducere, cuvînt înainte și postfață de Radu Sergiu Ruba, Editura Univers, București 1999, 150 pagini, preț nementionat.

ea, nu dispera, ci dimpotrivă, se resemnează pentru prima dată cu adevărat la gîndul naufragiului său. Din acest moment, totul e altfel. În primul rînd, Vineri nu mai e o slugă, ci prieten. Jocurile de-a civilizația sînt înlocuite cu jocurile lui Vineri, candid și splendide. Jocuri de-a identitatea, în care cei doi își construiesc un fel de dublu, cite-o păpușă din paie care poartă numele lor, sau alteori își inversează rolurile. Insula nu mai e spațiul dezolant al exilului, ci loc privilegiat al retragerii și ascunderii. Singurul element nou care apare în *Viața sălbatică*, fiind absolut remarcabil, este o secvență în care Robinson și Vineri sînt asaltați de papagali vorbitori, care, imitîndu-i, îi asurzesc în vacarmul ecoului propriilor lor spuse. Ca să scape de acest pandemonium, cei doi își inventează un limbaj privat, alcătuit din semne, astfel că papagalii pleacă, nemaivînd pe cine să imite. Dar și după plecarea lor, Robinson și Vineri își mai vorbesc cîteodată, în semne, fascinați de deliciul acelei comunicări mute. Cît de departe e acest Robinson de marina-ru de dinainte de explozie, cel pentru care limbajul e atît de important, ca element al civilizației, încît își vorbește singur!

E drept că Robinson îl va pierde pe Vineri, care pleacă împreună cu echipajul ambarcațiunii care l-ar fi putut salva și pe el. Dar e o pierdere vremelnică, pentru că în locul lui își va găsi un nou companion, mai potrivit: un copil căruia îi va pune numele de Joi în *Limburile Pacificului* (de la ziua lui Joe, a Cerului), iar în *Viața sălbatică* de Duminică (ziua copiilor și a jocurilor). Noul Robinson trăiește în afara timpului, de aceea și refuză să se întoarcă în vechea sa lume, unde și-ar recăpata vîrsta, vulnerabilitățile, efemerul de muritor. Pe insulă, însă, el e nemuritor.

LUMI PE SFÎRSITE JEREMIADA

1.

SFÎRȘITUL LUMII e sfârșitul iluziilor sau, mai rău, al speranțelor. E blankul absolut sau întunericul. Extremele care te fac să te înșurubezi steril în tine și să nu mai vrei, să nu mai poți, să nu te mai intereseze. Totală abulie. *Divine apathia, divine athambia, divine aphasia*... Fandacia-i gata. Totuși încă n-am ajuns acolo fiindcă mai avem cultura. Mă întreb doar *cîți și dacă*.

O lume se termină atunci cînd nu mai înțelege valorile aceleia aflate pe locul penultim într-o cronologie mereu discutabilă. Astăzi mai pricepem, cît-de-cît, ce e un gentleman, însă nu mai știm (nu mai *simțim*) ce e onoarea cavalierilor. Prea puțini înțelegem finalul lui *Don Carlos*. Și e limpede că tocmai pentru asta sintem condamnați în, de și la fel ca lumea în care trăim prin accident. *Jeder stirbt fuer sich allein*, adică pre limba lui.

Relativ de puțină vreme, Elinor Schaffer citea ză părerea conform căreia "Practic nu există nici un fel de scenariu despre sfârșitul lumii, în care întreaga creație să se termine". Teoria catastrofelor, cum știm, prevede resturi. În realitate, o parte a creației continuă, dar într-o cu totul altă lume. Și realitate.

Apocalipsele sînt criptice, deci nu scriu despre ele, despre antichristi și despre Judecata de Apoi, ci despre sfârșitul lumii noastre și al altor lumi. Căci infernul nu sînt ceilalți. Simptomatic, chiar și cartea pe care a editat-o Malcolm Bull se referă la *sfârșiturile lumii*. Ale *lumiilor*, aș zice eu.

Poeții sînt falși profeți, s-a spus mereu. Și totuși. Nouă, celor care, în principiu, respingem ceea ce se cheamă *Realpolitik*, ce ne rămîne? Niște rămășițe ale zilei, după ce-am pierdut aproape toate diminețile. Poate n-ar strica dacă am vedea odată cum. De dragul jocului.

2.

CUM putem vorbi despre sfârșit, dacă nu știm începutul? De unde să numărăm? *Ad urbe condita*? Iar în ceea ce privește anul 1 A.D., știm că a fost stabilit mult ulterior. Iar la anul zero nu s-a gîndit nimeni, deși *f.e.n.* se socotește în sens invers, către minus infinit, dar se numără spre noi, pornind de la un ipotetic minus infinit.

Și chiar anul 1 e nesigur, adică valoarea absolută a semnificației sale. S-a născut oare Iisus chiar în anul 1 sau poate ceva mai devreme? Să admitem, prin convenție, că-n anul 1. Dar să nu uităm că și aici există precursori sau înainte-mergători. Platon și Aristotel, pe-o filieră, profeții din Vechiul Testament pe alta...

Lumea e în cruce, și asta se știe. Axă verticală duce-n jos, spre iad, iar în sus - spre Dumnezeu. Axele sînt perpendiculare, dar pe ce? Pe "al treizeci și unulea an al domniei lui Octavian Augustus", cum am învățat în clasa a cincea?

Pe orizontală, timpul oscilează între începuturi nebuloase, pierdute într-un *illo tempore* multicolor și

divergent și sfârșitul mereu altfel și altcînd proiectat.

Dacă și momentul începuturilor e nesigur, cum putem să știm, cu certitudine, cînd e sfârșitul? "Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl." (Matei 24, 36)

Cît privește spațiul, aparent e simplu. E crucificat spre cele patru zări. Meridianul zero cade perpendicular pe Ecuator. Sau așa credem, aici, printr-o convenție și de aceea sintem condamnați la șocuri. Acum cîțiva ani, în

dieval-renascentistă asupra lumii sau va fi cu totul altceva. O cu totul altă lume. Asta se va fi sfârșit demult. Cîndva.

3.

CATEDRALELE ȘI CRUCIADELE, deplasările pe verticală și pe orizontală, sînt aproape simultane. Datează din jurul anului 1000. Ușoara antecedentă a catedralelor, a drumului în sus, spre absolut, spune multe (poate că spune chiar totul) despre omul medieval. Tot astfel cum persistența pînă azi a catedralelor spune mult (deși nu totul, căci pe cei mai mulți nu-i mai interesează) despre umanitate în general.

Trecerea din Evul Mediu spre Renaștere o mijlocește Dante. Care a fost în toate lumile de dincolo și scrie despre ele. Doar așa se poate asigura o continuitate fără de rupturi dramatice. Evul Mediu curge firesc în Renaștere, care reprezintă apogeul.

Apoi coloniștii au plecat spre Lumea Nouă. Doar că n-au descoperit-o, ci au inventat-o prin distrugere.

Cu vreo sută de ani mai tîrziu, Miranda exclamă *O brave new world*. Declinul

spiritului Renașterii și al Renașterii în spirit începe fix atunci cînd, radiind de incitare, Miranda rostește această frază. Nu degeaba o face Ciulei ca, spunînd asta, să îi ia de mîna pe Antonio și Sebastian. Nu e vorba de o ironie ieftină, nici n-are cum. E un adevăr. E ceea ce se întîmplă în acel moment.

Miranda alege Lumea nouă.

Și Prospero o alege. Căci nu-i mai ajunge nici "regatul strîmt al bibliotecii", nici magia prin care l-a dominat, fiind totodată dominat. Și-și îngroapă cartea. Prospero revine în Milanul său (cuvîntul e în text, iar sublinierea în spectacol), unde chiar dacă urmează să citească (lăsînd să domnească generația tînără, cum i-a sugerat Alonso într-o scenă anterioară), Prospero își trăiește propria postmodernitate. Lumea Veche, adică modernă, a bibliotecii, s-a sfârșit din nou. În Milanul său, "tot al doilea gînd" al ducelui cel nou și vechi "va fi spre moarte".

Mai tîrziu, în anul regicidului, Revoluția franceză stabilește, tot *post festum* (halal *festum*) să numere timpul de la 1. Se revine, pentru scurt timp, la formulele de adresare și la unele funcții administrative ale Romei antice. Nu întîmplător. Tot așa cum nu întîmplător Ludovic al XV-lea pare să fi profețit potopul de după sine. Cam atunci a început sfârșitul. Începutul.

Iar Marat, tot fără să-și dea seama, încearcă, la rîndul său, să asigure un fel de continuitate. Paralel cu declanșarea și perpetuarea iadului, el scrie romane proaste în mansarda sa.

În rest, Einstein e fiul lui Darwin și nepotul lui Diderot. Însă nici iluministii - cu sau fără *Enciclopedie* - nu sînt generație spontanee. Eu cred că se trag din niște ieziuți generici.

4.

PENTRU Prospero, după cortină, postmodernitatea este singura scăpare și probabil că o știe. Mutarea focalizării de la Dumnezeu la omul-demiurg, operată în Renaștere - și, din nou ambiguu, pregătită chiar de Dante după ce (scrie că) s-a întors din Paradis - a fost oarecum licită, pentru că Renașterea a dat cîțiva titani (scuzați clișeul) de neegalat vreodată și pentru că a descoperit legile perspectivei, care ne-au schimbat fundamental percepția despre lume. Pe de altă parte, tocmai în această schimbare esențială de accent găsim germenii exacerbării eului din Romantism, ai atomizării științei în secolul al XIX-lea și ai individualismului acerb (justificat prin așa-zisa descentrare) din zilele noastre, oricare ar fi ele.

Nu mai putem continua așa sau curînd nu vom mai putea. Fundamentalismele ne dovedesc cum clivajul este sau va fi prea mare. Dacă avem timp să dispărem pe cale naturală sau se va produce un cataclism (dar de ce s-ar mai produce?), vor vedea cei ce vin după.

Nici pentru noi nu cred că ar fi profitabil dacă am supraviețui la infinit, fie într-o decadentă din ce în ce mai accentuată, deci morbidă, fie într-o încremenire de muzeu. Oare cum ar arăta acum atlantii? Fără îndoială, desueți și prăfuiți ca orice utopie.

Ar mai fi, măcar în teorie - *tertium datur* - minimum o cale. Mulți o pun în practică și, pînă unal-alta, eludează tragediile.

Să joci toate rolurile ce-ți sînt date cu distanță brechtiană, să nu-ți pui prea mult și prea multe probleme și să nu te legi prea tare de valori. În acest fel, le poți abandona fără prea mari regrete și le poți îmbrățișa, moderat

Apocalipsa - Școala de Nord (Cambrai)

Statele Unite, am văzut un planiglob (încă o convenție, de vreme ce, pe cît se pare, Pămîntul e oarecum sferic) conform căruia Americile se aflau în centru, iar Africa și Eurasia erau tăiate în două și plasate la extremități.

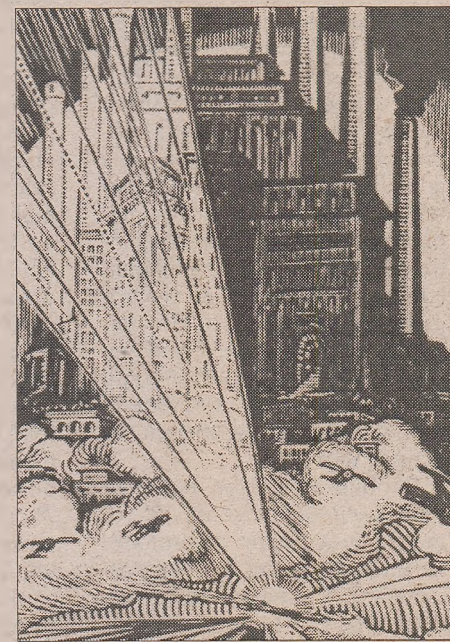
Oricum, unde se situează lumea spațial? Între cer și iad e purgatoriul catolic (ceea ce ar justifica parțial convingerea, de mulți împărtășită, că totul se plătește *îci-bas*). Sau, mai sigur, e un limb perpetuu.

Eternitatea o purtăm (sau o putem purta) în noi; la fel și prăbușirile. Dar dacă microcosmosul e o *mise-en-abîme* a macrocosmosului (ceea ce putem traduce și prin faptul că prăpastia ne e predestinată), înseamnă că și catastrofele și veșnicia există și independent de noi și în afara noastră. Cum altfel? Nici o înălțare a omului (chiar dacă, poate, s-ar impune, mă tem că nu-l pot scrie totuși cu majusculă inițială) nu implică o aplatizare a cosmosului. Dimpotrivă.

Dar să lăsăm timpul și eternitatea și să revenim în spațiul terestru. Unde toate drumurile duc la Roma. La începuturile acestui mileniu, Roma s-a mutat, pentru un timp, la Avignon (dar știm că, în vremurile acelea, regii Franței erau blestemați). După alții, ea s-a deplasat, succesiv, în Bizanț, la Moscova... de fapt însă Cetatea a rămas eternă. Roma a fost totdeauna Roma, chiar dacă a revenit mereu la Roma.

Dar pe cine mai interesează astăzi Roma? Astăzi toate drumurile duc la Washington, D.C., iar Kristeva se întreabă, în *Samurai*-i autobiografici, unde va fi Ierusalimul anul viitor.

Acestea (și multe altele ce s-ar putea adăuga) fiind zise, cred că profetia lui Malraux începe să prindă contur: Secolul XXI va regăsi o viziune me-

Orașul haos - J. Kefalenos

entuziast, pe celelalte, ce se vor schimba la rîndul lor.

Așa treci prin lume cu o oarecare eleganță wildeană (dar și Wilde a contribuit, în multe feluri, să se termine o lume), nu lipsită de un dram de farmec și de o fărîmă de autoironie. Dar și cu un maxim de profit.

Elegant pînă la capăt (prin urmare, *raisonneur* ratat?), Wilde ne-a lăsat nouă profitul.

Mariana Neț

Gerhard Meier

MEMBRII juriului pentru premiul Heinrich Böll pe anul 1999 au hotărât acordarea acestuia - pentru întreaga creație - celui mai "cunoscut necunoscut scriitor", elvețianului Gerhard Meier. Născut în 1917 în micul sat Niederbipp, Gerhard Meier va lucra, timp de treizeci de ani, aici într-o fabrică de lămpi. Primul volum de poezii îl va publica puțin înainte de a implini cincizeci de ani, volum care trece aproape neobservat. După ce cei trei copii ai săi își încheie studiile, Meier hotărăște să se dedice, în întregime, scrisului, "subvenționat" de soția sa care avea un mic chioșc în gară. Continuă să publice volume de poezie însă abia după publicarea primului său roman - la șaizeci de ani - și imediat a trilogiei *Baur si Bind-schädler*, creația lui Meier începe să fie atent (re)citită, receptată și concret apreciată, prin acordarea unor premii naționale dar și internaționale de prestigiu: Peter Handke împarte cu el premiul Kafka după care urmează premiile

Petrarca, Fontane, Hesse, Gottfried Keller...

"Și când te gîndești că eu", îmi mărturisește Meier, chicotind amuzat, "n-am prea ieșit din satul meu decît foarte rar. Cu ocazia decernării acestor premii... iar cu banii primiți am reușit să fac și eu împreună cu Dorli, câteva excursii prin Europa..." Meier locuiește acum singur în vechea casă părintească, cu podele din lemn, cu tavanul jos, cu ferestre mici împodobite cu flori, cu grădină, hambar, staul... Soția a murit de cîțiva ani dar în numeroase locuri se zăresc cîte două scaune, pe verandă, în grădină, în fața casei... locuri unde aveau obiceiul să-și bea ceaiul și să tacă împreună. Satul cu oamenii săi simpli, nu lipsiți de viclenie, cu întâmplările sale cînd obișnuite, cînd neobișnuite, se află în centrul creației lui Meier, mai ales în proză. Precum Faulkner, și-a definit și el un mic loc geografic, Amrain, unde se naște, se trăiește și se moare nu întotdeauna în liniște. Scrierile sale conțin un fericit amestec de naivitate cu ironie,

spontaneitate cu comentarii despre poezie, muzică, pictură, portrete, descrieri de natură, de întâmplări dramatice ori doar domestice, analiza unor stări sufletești prin prisma unui bun psiholog, totul garnisit cu o fină, discretă doză de ironie, de umor bine temperat.

"Lumea există în primul rînd atunci cînd este formulată, cuprinsă în limbă." Casa în care s-a născut și trăiește scriitorul, are aproape 300 de ani. "Omul trăiește o viață întreagă pentru a-și putea aminti... Eu, însă, simt cum și această casă, cu tot ce păstrează în ea, își amintește... Și mierloiul acela care-n fiecare dimineață mă procopsește cu-n potop de sunete..." Meier chicotește iarăși și-n ochi îi saltă zeci de luminițe, precum mici explozii de lumină. "Nu s-au schimbat prea multe pe aici... S-au introdus curent electric și s-au asfaltat

toate ulițele... Iar ulița pe care locuiesc, cu toate că mai sînt în viață și primesc premii internaționale, se numește deja Gerhard Meier... Asta înseamnă că-i timpul să-mi iau rămas bun și să plec după Dorli..."

R. T.

Basel, 1999

După Goethe chiar două

Orașele au vîntul lor
satele praful treierătoarelor
fundațiilor mirosul lor de pămînt
și casele oamenii lor
oamenii sufletul lor
după Goethe chiar două
și fiecare batista sa și-o are
și mirosul gurii sale

De-a lungul străzii fluieră o mierlă

Vîntul dinspre răsărit
linge străzile
Pavajul din piatră de sub Urechile Acului
e umed va fi
ploaie

Pietrari
așează pietre la vedere
frizerii spală păr cu grămada
comentatorii își pierd
controlul

Între timp
vîntul s-a întors
De-a lungul străzii fluieră o
mierlă

Să întemeiezi o viață

Zilele schimbă lumina iar femeile pijamalele,
și blînde
rătăcirii împodobesc fațadele vechilor sanatorii.
O viață să
întemeiezi pentru ca, ajuns bătrîn,
să exploatezi amintirile,
și zilele schimbă lumina și femeile pijamalale.

Peste poeziile lui Neruda

Vitele tușesc
Locomotivele urlă
Negru se sprijină noaptea
de munte

Insomnie

Timpul bate orele
în plumbul
noptilor

Iar pe pămînt
ele zac în
corali de piatră
ceasuri
la-ncheietura mîinilor

Fără somn ascultînd
timpul lor
orele bat
în plumbul nopții

Și-n cîrduri roși
neliniștea tresare printre
corali

Despre viața simplă

De macara
afîrna luna
pe pereții WC-urilor
podul mișcător al lui Van Gogh multiplicat
În dunele de zăpadă zac casele
La gura șemineului se vorbește
despre viața simplă

Vînt
Blîndule
de mult încerci
să-i înveți pe copaci mersul tu
cel care nu poți fi instruit.

Am văzut

Am văzut
cum casele
culoarea
și-o pierd

Și-am văzut
cum cerul
culoarea
și-o reține

Și-am văzut
cum se moare
și cum
se naște

Cum în vară
torente
apa
și-o pierd

Și cum
bile de sticlă
se pierd
la cărți

Luna roșie

Coloane
de stîlpi de telegraf
se-mpart peste deal
iar pe lîngă case
se scurge timpul
și rămîne

În jurul meselor îmbătrînite
se-nșiră
vechile fotografii

Miros de camfor
se-nalță din
tapetele cu cîmpii

La ferestre se oferă
firfele
în orașe
unde luna
gonește roșie
deasupra acoperișurilor

Zvon

Sori de decembrie
întind umbrele cîinilor
peste verzile parcuri sportive -
blana le rămîne
cîinilor

Bărbați
împletesc copilăria
pe roata de vînt în nopți solitare -
Copilul rămîne în
bărbat

Statuile
împrăstie zvonuri
pe-afară despre viață -
zvonul însă despre viață
rămîn
statuile

Prezentare și traducere de Radu Țuculescu

Gloria postumă a lui Robert Walser

SCRITORUL elvețian de expresie germană Robert Walser (1878-1956) a fost multă vreme ignorat de public, deși, la vremea publicării lor, povestirile și romanele lui au fost admirate de Kafka, Musil, Walter Benjamin și Hesse pentru autenticitatea lor pură, realizată într-un stil aparent naiv, de o mare originalitate. După ce a practicat mai multe meserii umile, schimbându-și mereu domiciliul, în Elveția și Germania, el nedorind de fapt decît să scrie, Robert Walser a publicat volu-

mele *Fritz Kochers Aufsätze* (1904), *Geschwister Tanner* (1907), *Der Gehülfe* (1908), *Jakob von Gunten: ein Tagebuch* (1909), și o serie de culegeri de povestiri, între 1913-1925. Apoi depresia i s-a accentuat și, din 1929 pînă la moarte a trăit în azile psihiatrice și n-a mai scris nimic. Abia după zece ani de la dispariție steaua lui a început să urce: între 1966-1975 Ed. Suhrkamp i-a publicat operele complete în 12 volume, plus corespondența și pagini inedite. Romanele sale au fost ecranizate și traduse în

diverse țări, ca și culegerile de proză scurtă. I-au fost dedicate monografii și biografii, faima lui este astăzi la apogeu: numai în Franța anul acesta i-au fost traduse trei cărți - *Compușurile lui Fritz Kocher*, la Gallimard, *Marie*, o nuvelă din 1917, la Ed. Le Rocher, și o culegere de proze scrise între 1899-1920, *Întoarcere în zăpadă*, la Ed. Zoe (în legătură cu acest ultim titlu, preluat după una dintre povestiri, trebuie spus că, în ajunul Crăciunului din 1956, niște copii i-au găsit lui Walser trupul neînsuflit în zăpadă, situație pe care el o anticipase cu mare precizie și poezie în povestirea titlulară, scrisă cu cîteva decenii în urmă).

Best-sellers non fiction

● **CHILE.** După ce mai multe cărți despre Pinochet au ținut capul de afiș, acum pe primul loc în topul librăriilor din Santiago se află *El Chile perplejo* de Alfredo-Jocelyn-Holt (Ed. Planeta), o interpretare istorică a ultimului deceniu, care identifică în violența problema crucială a țării.

● **GRECIA.** Cea mai cerută carte în luna iunie a fost *Violarea democrației grecești* de L. Papagelas (Ed. Estia), urmată de traducerea *Diplomației* lui Henry Kissinger și de *Greția lui Hitler* de M. Mazzaouer (Ed. Alexandria).

● **CANADA.** Cititorii canadieni sînt foarte preocupați de aplicațiile informaticii în domeniul financiar și au epuizat tirajul a două cărți cu această temă: *How to get started in electronic day trading* de David Nassar (Ed. Mc Grow) și volumul colectiv *The electronic day trader*.

Paz - postum

● O carte inedită a lui Octavio Paz, *Memorias y palabras*, a fost publicată în Spania la un an de la moartea poetului mexican distins cu Premiul Nobel în 1990. Volumul reunește 200 de scrisori trimise de Paz prietenului său catalan, scriitorul Pere Gimferrer.

Voci feminine

● Colecția "O mie și una de voci", lansată de Editura Mondadori, e consacrată literaturii nonfictive - biografii, jurnale, confesii ale unor personalități ieșite din comun. Întimplător sau nu, planul editorial al colecției în acest an include persona-

lități feminine: *America zi cu zi* de Simone de Beauvoir, biografia violonistei Jacqueline du Pré, povestea unei irlandeze, Daisy Bates, care a plecat să trăiască în deșertul australian la sfîrșitul secolului 19, *Doamna Mao* de Achee Min...

Casa Schumann

● Robert Schumann (în imagine) a ținut, împreună cu soția sa Clara Wieck, între 1841 și 1844, un jurnal la patru mîini. El avea 31 de ani și ea, 22. Oglindă a vieții cotidiene a tînărului cuplu de artiști, cu dificultățile, sensibilitățile și bucuriile lor, jurnalul oglindește și viața socială și muzicală la care participau, intîlnirile cu Wagner, Liszt și Mendelssohn, turneele concertistice. Aceștia au fost anii cei mai senini ai compozitorului. Sub numele *Casa Schumann*, jurnalul celor doi soți a fost publicat pentru prima oară în Italia anul acesta, la E.D.T.

Un admirator al femeilor

● Scriitorul columbian Hector Abad Faciolince, autorul unei *Cărți de bucate pentru femei triste*, a publicat recent la Ed. Alfaguara o carte norocoasă, *Fragmente dintr-o dragoste pe furie* - ajunsă best-seller în America Latină. Eroina, Susana, o Șeherezada modernă, povestește iubirii ei, în fiecare seară, cîte o întimplare frumoasă, pentru a-l face să uite violența

și ororile lumii contemporane. Hector Abad Faciolince a declarat în "El Pais" că nu cunoaște plăcere mai mare decît să stea de vorbă pe îndelete cu femeile "fiindcă ele știu mult mai bine decît bărbații să povestească" și, fără să se pretindă specialist în psihologie feminină, ci doar admirator fascinat al inteligenței lor, a folosit în carte istorii ce i-au fost spuse cu adevărat.

Încă un sud-american

● Un nume nou vine să se adauge celebrilor scriitori sud-americani: Eduardo Berti. Născut în 1964 la Buenos Aires, el este în primul rînd cineast - scenarist și realizator de filme documentare și un reductibil cri-

tic cinematografic. Dar, de curînd, s-a afirmat în lumea literară hispanofonă printr-un roman excepțional, *Aqua*, care se înscrie în tendința revenirii la povestire, după o etapă în care materia multor romane era mai curînd limbajul decît acțiunea. Acțiunea cărții lui Eduardo Berti se petrece în Portugalia anilor 1920-'27, în nordul provinciei Coimbra, unde Luis Aqua, un reprezentant al societății de electricitate din Lisabona, vine să aducă modernizarea așezărilor arhaice. Personaje extravagante, aventuri, umor, lupta dintre tenebre și lumină, dintre vise și realitate fac din acest roman, tradus și în franceză, la Ed. Grasset, sub titlul *Dezordinea electrică*, o lectură desfătătoare.

Scriitori englezi "străini"

● Caryl Phillips a ajuns la Londra în 1958, abia născut, împreună cu părinții săi originari din St. Kitts (Caraibe). A studiat la Oxford literatura, fiind pre-ocupat în special de scriitorii "străini" ce aparțin literaturii engleze. Publicarea la Londra a unor autori de alte origini, precum Salman Rushdie sau Kazuo Ishiguro, pare un fenomen recent. Nu e așa - sustine Caryl Phillips - literatura engleză e "metisată" de două secole. O demonstrează cu o antologie, *Extravagant Strangers*, ce acoperă sec. 19 și 20 și reunește scrieri ale unor autori născuți în străinătate dar care fac parte din tradiția literară engleză.

Apel

● Biblioteca de Stat din Berlin a făcut apel la donațiile publicului, în vederea salvării a 7800 pagini de partituri originale, scrise de mîna lui Johann Sebastian Bach, care au o nevoie urgentă de restaurare. Această bibliotecă deține cea mai mare colecție din lume cu manuscrisele lui Bach, inclusiv *Concertele Brandenburgice* și *Clavecinul bine temperat*. Se pare că două treimi dintre foi au fost degradate de acidul sulfuric și de fierul din cerneala folosită de către compozitor.

Contestatarii

● Fantezia alcătuitorilor de dicționare tematice Larousse e inepuizabilă: recent a apărut, sub titlul *Un secol rebel: dicționarul contestării în sec. XX*, un volum cu 500 de articole care face bilanțul tuturor mișcărilor și personalităților contestatatoare din secolul nostru, de la Dada la Acțiunea directă și de la octombrie 1917 la mai 1968, declinîndu-se diferitele moduri de a spune *nu*, a agita drapele, idei și a arăta pumnul. Inutil de spus că în dicționar figurează un mare număr de artiști.

O viață de cîine

● Cum Editura Univers a început publicarea în românește a romanelor lui Paul Auster (în imagine), anul trecut, prin *Trilogia New York-ului* (*Orașul de sticlă*, *Fantome* și *Camera încuiată*, în traducerea Liviei Szász și a Ciprianei Petre), sperăm că cititorul de la noi va găsi cîndva în librării și mai recenta capodopera a scriitorului american, *Tombuktu*, un ma-

un vagabond, un clovn nihilist, un sfînt bețiv și rînit de viață, cel de al doilea - cîinele lui. Willy vrea să îndeplinească două lucruri înainte de moartea pe care o simte aproape: să-i găsească un nou stăpîn prietenului său canin și să lase pe miini bune cele 74 de caiete cu manuscrise-poeme, eseuri, jurnale, meditații autobiografice - operă a unei vieți, păstrate într-o casuță

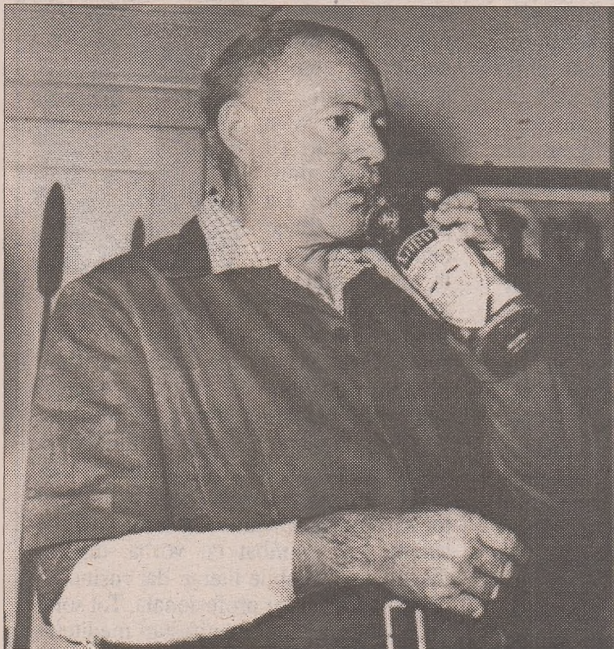
re roman inițial ce reia și sintetizează toate temele și obsesiile operei lui Auster. Numele din titlu, ce a devenit sinonim cu un loc foarte îndepărtat, cu dorința confuză de *altundeva*, necunoscut, devine la Paul Auster "lumea cealaltă", o oază a spiritelor, situată la capătul lumii. Eroii cărții sînt Willy și Domnul Bones. Primul e

de bagaje. Personajul cel mai important al cărții este cîinele aproape orb, ce vede lumea cu o luciditate reductibilă, și care, după moartea lui Willy, își închipuie că îl va regăsi în Tombuktu și încearcă să ajungă acolo. Tradus recent în franceză la Ed. Actes Sud, *Tombuktu* are în presa literară franceză cronici elogioase.

Biografia lui Coleridge

● Richard Holmes și-a făcut în Anglia o solidă reputație de autor de literatură de călătorie. Însă el călătorește doar iarna, cînd sînt turiști mai puțini și prețurile mai mici. Vara, împreună cu soția sa, romanciera Rose Tremain, stă în casa lor de vacanță din apropiere de Norwich și scrie biografii. După ce a publicat, în urmă cu un deceniu, un prim volum despre Coleridge, *Early Visions* (1772-1809), Holmes a anunțat printr-o conferință de presă că a definitivat continuarea, *Coleridge: Darker Reflections* (1804-1834). Un distins universitar, aflat de față, i-a spus: "După ceea ce ai scris în primul volum, ceea ce a rămas e un cadavru. Ce pu-țeți face cu un cadavru?", "Să-l readuc la viață, domnule!" - a răspuns entuziast Holmes. *Darker Reflections* a apărut de curînd și a fost întîmpinat cu o anumită rezervă în cercurile academice. Astfel, Norman Truman, specialist în Coleridge, îi reproșează biografului în "T.L.S." că, subjugat de subiectul său, a omis să amintească faptul că talentul Coleridge plagia fără rușine din poezii germani, împrumutînd de la ei versuri și pasaje traduse, fără să indice sursa.

Hemingway și alcoolul

● Pentru Hemingway, un bărbat care nu "ținea" la băutură și se îmbăta repede era lipsit de virilitate. Le-a reproșat acest

lucru, în termeni nu prea amabili, unor colegi scriitori, precum Scott Fitzgerald, Primo Carnera, Thomas Wolfe și alții care se ameteau de la primele pahare. Există numeroase anecdote despre rezistența la băutură a lui Hemingway și despre motivele care-l făcuseră dependent de alcool. Una dintre aceste anecdote povestită de un martor: după 12 pahare de țarie curată, scriitorul i-a cerut barmanului un rom dublu, amestecat cu coca-cola. La mirarea acestuia, i-a explicat: "știi, încă n-am luat micul dejun în dimineața asta". Biografia lui spun că alcoolul și violența sint măștile care îl ajutau să trăiască și să-și uite disperarea. Unul dintre aceștia susține că Hemingway i-a mărturisit:

"Eu beau totdeauna *pentru* sau *contra* unui lucru". În imagine, Ernest Hemingway la Cortina d'Ampezzo, în 1948.

Drăcovenii moscovite

● Aleksandr Ceaianov s-a născut în 1888 la Moscova, a devenit un bun specialist în economie rurală, a fost arestat și condamnat pentru prima oară în 1930 și pentru a doua oară în 1937, la Alma Ata, unde avea domiciliu forțat. În 1939 a fost împușcat. Dacă se vorbește despre el astăzi este pentru că, sub diferite pseudonime, a publicat și literatură. Astfel, sub numele Ivan Kremnirov, îi apărea în 1920 la Moscova cartea *Călătoria fratelui meu Alexis în țara utopiei țărănești*, iar între 1918 și 1928, sub pseudonimul Botanik N., a scris cinci povestiri fantastice, interzise de cenzura sovietică. De asemenea a mai publicat eseuri despre artă, a alcătuit o hartă a Moscovei în secolul XVII, și era un patimas bibliofil. Exerciții de imaginație cu situații și peripeții extravagante, având drept cadru Moscova primei jumătăți a secolului trecut, povestirile lui Ceaianov (care îi plăceau lui Bulgakov) au fost traduse și publicate acum, sub titlul *Drăcovenii moscovite*, la editura franceză Interférence.

Premiu

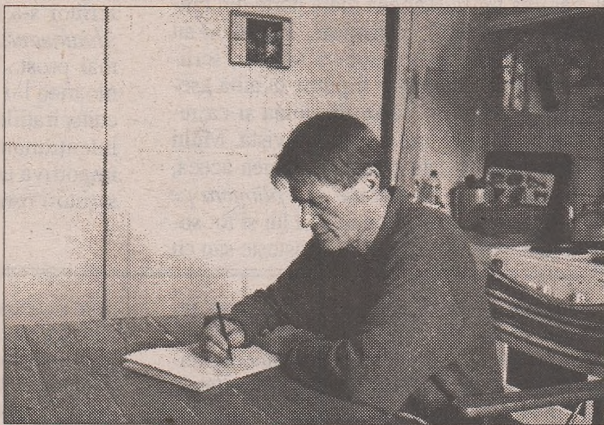
● Unul dintre premiile Prințul de Asturias a fost decernat unui institut columbian de lingvistică, pentru activitatea sa de cercetare și promovare a limbii spaniole în America Latină. Institutul Cuervo a primit Premiul Comunicării pentru "păstrarea, predarea și investigarea limbii spaniole". Romanierul Gabriel García Márquez și doi foști președinți columbieni - Cesar Gaviria Trujillo și Belisario Betancur - s-au aflat printre cei care au nominalizat Institutul Cuervo.

Recompensa

● Sceptrul de aur - cel mai valoros premiu polonez în domeniul culturii (100.000 de zloti) - a fost decernat anul acesta lui Jerzy Giedroyc, "pentru operă și viață, spirit și viziune, probitate și rectitudine". Laureatul este fondatorul Institutului Literar și conduce revista lunară "Kultura", împrejurul căreia a reunit cei mai importanți scriitori și jurnaliști polonezi din diaspora, în timpul comunismului (printre ei - Witold Gom-

browicz, Czesław Miłosz, K. Jeleński). Fără Giedroyc, n-ar fi putut exista, în R.P. Polonă, "cel de al doilea circuit", samizdatul, el tipărit, la edituri clandestine, manuscrise ce îi parveneau la Institutul literar. De asemenea, el a fost la originea creării Fundației de ajutoare a literaturii și științei independente poloneze. Deși personal n-a scris mult, acțiunile sale în favoarea culturii poloneze merită din plin acest premiu.

Hazard

● J.M.G. Le Clézio a scris prima povestire la 7 ani pe un vapor care-l ducea în Nigeria, pentru a-și vedea tatăl. 52 de ani mai târziu și după 25 de volume (fără a socoti cărțile pentru copii și cele de benzi desenate), el are aceeași plăcere de a călători, ca și în copilărie, și o face destul de des, țările îndepărtate fiindu-i o sursă de inspirație permanentă. Ultimul volum publicat (la Gallimard, editură căreia îi e fidel de 33 de ani) cuprinde două romane: *Hazard*, a cărei eroină, Nassima, are un model real în Panama, unde scriitorul a voiajât în anii '70, și *Angoli Mala*, scris în urmă cu 15 ani și publicat acum fiindcă are în comun cu primul un superb personaj tutelar - oceanul. La 59 de ani, între două călătorii, Le Clézio nu-și pierde timpul: două alte povestiri sint aproape gata. În imagine, scriitorul la masa lui de lucru din casa de la Nisa, în această vară.

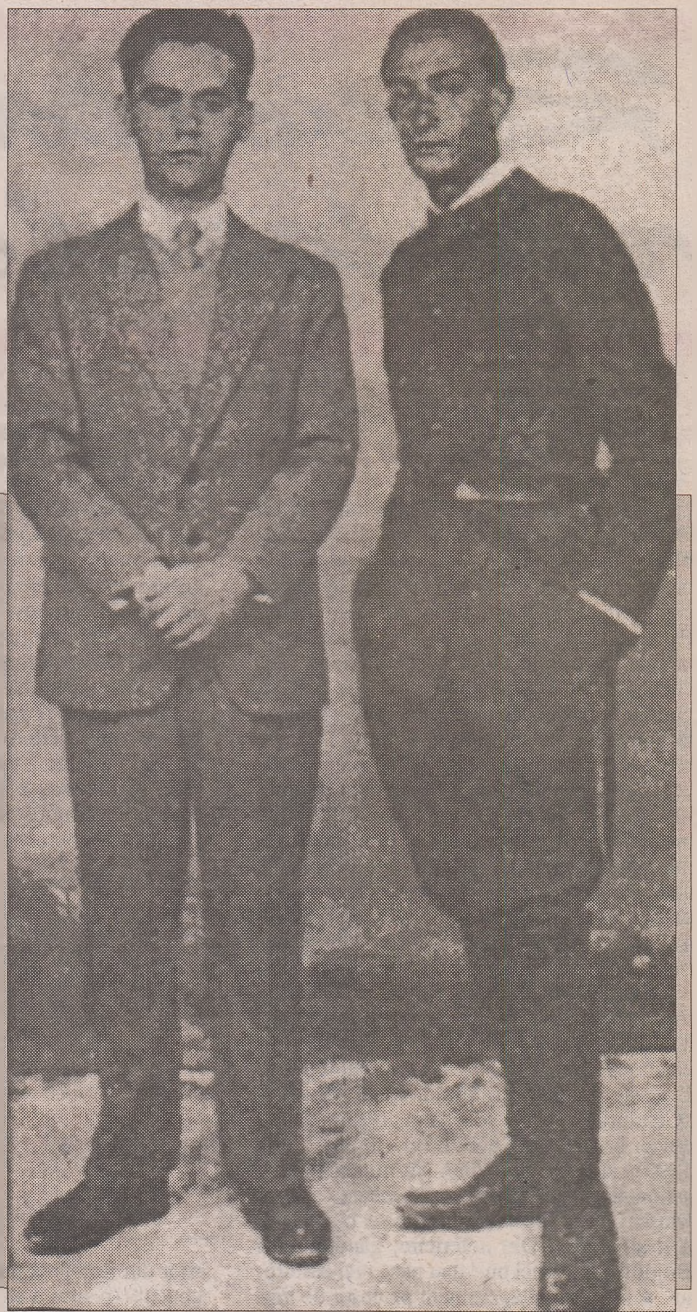
Luciano Berio la Salzburg

● "Corriere della Sera" anunță că, de curând, casa de discuri "Deutsche Grammophon" a publicat un album cu trei CD-uri, cuprinzând seria completă de "Sequenze", scrise de Luciano Berio (73 de ani) între 1958

și 1995. Berio este muzicianul contemporan cel mai "înregistrat", și va fi cântat și în cadrul festivalului de Salzburg, care se va deschide în iulie la sala Felsenreitschule cu o nouă lucrare a sa - "Cronaca del Lugo".

Dali și Lorca

Istoricul literar Ian Gibson, născut la Dublin dar stabilit în Spania, a analizat cu deosebită finețe psihologică relația amoroasă și sentimentală între poetul andaluz și pictorul catalan în cartea *Lorca-Dali. El amor que no pudo ser* (Ed. Plaza y Janés), insistând asupra influențelor artistice reciproce din timpul tinereții lor. Volumul a fost distins cu premiul "Asi Fue". În imagine, poetul și pictorul, la începutul anilor '30.

Ofensiva firmei W.H. Smith

● W.H. Smith, principalul lanț britanic de librării și difuzare a presei (546 de librării și 184 de chioșcuri în gări și aeroporturi) își continuă dezvoltarea achiziționând și edituri. După ce a cumpărat Helicon Publishing, editură specializată în carte școlară și de referință, a preluat de curând și grupul Hodder Headline, care ocupă locul II pe piața cărții populare, "de buzunar", editând între alții pe John Le Carré, Stephen King, și Tom Clancy. De asemenea, WHS a anunțat că a semnat un acord cu compania Britannia Airways pentru a vinde la bordul avioanelor cărți fără taxe. Începând din luna aceasta pasagerilor către cele o sută de destinații ale avioanelor le va fi propusă o listă de cărți selectate împreună cu membrii echipajelor. Cum oamenii călătoresc vara mai ales spre stațiuni de vacanță, unde au timp de citit, se presupune că afacerea va fi extrem de profitabilă.

Un "mic" avans

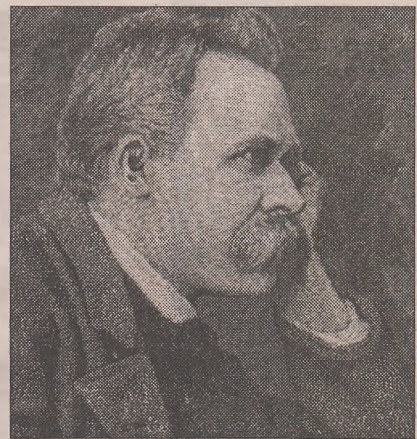
● Un ziarist englez, Paul Eddy, a semnat cu diferiți editori americani, britanici și din alte țări occidentale, contracte în valoare totală de un milion de lire (1.492.090 euro) pentru un roman polițist a cărei eroină e o femeie-detectiv, divorțată dar care își iubeste încă fostul soț. Cum o fi romanul acesta, considerat de editori o afit de bună afacere, încă nu se știe: milionul de lire e doar un avans.

Nu doar 3,14

● Cel mai cunoscut și mai popular număr (chiar și în afara mediilor de matematicieni) este π . Încă din școală, se învață că el nu e doar 3,14, după aceea urmînd o infinitate de cifre - 159265358979 ș.a.m.d. Încă de la determinarea lui de către Arhimede, acest "număr transcendent" nu a încetat pînă azi să fascineze. La Universitatea din Viena există o asociație a "prietenilor lui π ", în care, pentru a fi admis, trebuie să spui din memorie, în fața unei comisii, primele 100 de zecimale. Cel puțin. Re-

cordul mondial îl deține un tînăr japonez, Hiroyuki Goto, care și-a amintit fără greș primele 42.000 de cifre (i-au trebuit peste nouă ore ca să le recite). Alt japonez, Takahiro Sakai, a încercat să înlocuiască cifrele lui π cu note muzicale și a obținut o melodie fascinantă, ca un mesaj dintr-o lume necunoscută. Toate aceste lucruri, precum și multe altele legate de matematică, istorie, magie, religie, se pot afla din cartea *Bucuriile lui π* publicată de un informatician, David Blatner, la Editura Garzanti.

Prietenul lui Nietzsche

● Franz Overbeck, profesor de teologie la Universitatea din Bielefeld, avea 33 de ani cînd s-a împrietenit cu Nietzsche, care era cu 7 ani mai tînăr, și au rămas prieteni pe viață, chiar și în perioada de întunecare a minții strălucitului filosof. Overbeck a scris o prețioasă mă-

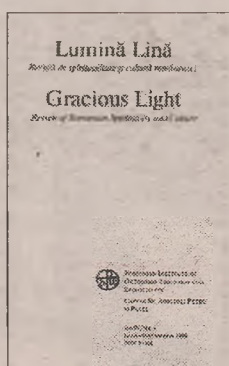
turie, *Amintiri despre Nietzsche*, în care, fără exaltare și hagiografie, povestește întâmplări semnificative din viața cotidiană a prietenului său, despre gustul lui pentru teatralizare, ieșirile violente, lipsa de umor, pulsunile spre extreme, vanitatea și ambițiile sale și da amănunte importante pentru înțelegerea operei. Cartea a fost tradusă recent în franceză, la Editura Allia, la aproape 90 de ani după apariția ei în germană.

Revista revuistelor

Bucătăria oficială românească

● În revista 22 (nr. 27 din 6 iulie 1999), Gabriela Adameşteanu face mărturisiri complete: "De mai mulți ani observ, în diferite ocazii (...) cât de demodată este bucătăria oficială românească față de cea internațională". Patrioată înflăcărată, scriitoarea se gândește la țărișoara ei chiar și când se află la un banchet fastuos, în străinătate: "nu am cum să evit umbra de umilință, comparând mesele de la Cotroceni sau Palatul Victoria cu cea pe care o văd în fața mea". Nobile (și gastronomice) trăiri! Rămâne numai de văzut dacă regulile politicii permit cuiva invitat la masă (de președinte al României sau de prim-ministru, nu contează de cine) să se plângă ulterior de calitatea mâncărilor. ● Topul celor mai bogați scriitori români, publicat în CUVÂNTUL (nr. 6 din iunie 1999) cuprinde zece nume: 1. Adrian Păunescu; 2. Mircea Dinescu; 3. Sânziana Pop; 4. Dinu Sărațu; 5. Ion Cristoiu; 6. Corneliu Vadim Tudor (e scriitor?! - n.n.); 7. Cornel Nistorescu; 8. Gabriel Liiceanu; 9. Ion Vădan; 10. Laurențiu Ulici. Lipsește numele scriitorului Radu Vasile. ● "Gândurile mele - se plânge Bujor Nedelcovici în LUCEAFĂRUL (nr. 26 din 7 iulie 1999) - sunt ca niște câini. Nu-mi dau pace zi și noapte. Mă hărțuiesc, mă încolțesc... Latră! Mușcă! Urlă! Îmi smulg liniștea și bucuria de a fi și a trăi!" Din nefericire, gândurile lui Bujor Nedelcovici nu-i dau pace nici cititorului. ● Florin Ioniță, eminent profesor de limbă și literatură română, comentează cu umor în VINERI (suplimentul literar al revistei DILEMA din iulie 1999) bibliografia obligatorie pentru "examelele examinatorilor": "Cartea domnului Vasile Teodorescu, apărută la Editura Didactică și Pedagogică în anul 1979 are drept subiect *Compunerile-corespondență și cu destinație oficială*. Acestea (compunerile-corespondență) aflăm din prefață sunt *frecvent întâlnite în relațiile interumane și în întreaga viață social-economică și culturală a țării*. De aceea *viitorii cetățeni trebuie să recunoască și să le utilizeze*. Să vedem așadar ce anume trebuie să cunoască *viitorii cetățeni*. Mai întâi *stilul solemn* în care se exprimă *gânduri și sentimente grave, mărețe, profunde*. Iar exemplul este o scrisoare, evident *solemnă* (se putea altfel?), a tovarășului Ni-

colae Ceaușescu, secretar general etc. etc. Dacă nu ne interesează așa ceva, nu-i nimic, există și capitolul despre stilul administrativ, unde este reprodusă *Legea pentru constituirea Statului Român: Art. 1 - Adunarea Deputaților ia act de abdicare Regelui Mihai I...* Stilul publicistic oferă ca exemplu un articol despre *mamele eroine* din comuna Maieru și un altul în care tov. Vasile Voichiță, erou al muncii socialiste, declară că *adevărata comoră e, astăzi, propria noastră muncă*". ● La New York continuă să apară, prin strădania preotului-poet Theodor Damian, revista LUMINĂ LINĂ/GRACIOUS LIGHT. Ultimul număr, 3, pentru perioada iulie-septembrie 1999, se remarcă prin paginile de poezie și de comentarii asupra poeziei. Sunt prezenți cu versuri (emoționante) Magda Cârneci, Lucia

Olaru Nenati, Alexandra Rocerici, Theodor Damian, Gellu Dorian, Liviu Georgescu. Revista încearcă să relaxeze interesul pentru poezie antrenându-i pe cititori într-un concurs ingenios: completarea versului lipsă dintr-un poem al lui Nichita Stănescu deținut de M.N. Rusu: *Rondelul glonțului scăpat*. Reproducem și noi poemul, dându-le și cititorilor din România posibilitatea să participe la concurs (pentru a obține un premiu-surpriză, un premiu, oricum, american): "El a scăpat de împușcare/ Fiind de multă vreme mort/ Mai înainte de naștere/ el își dădu obștescul ort/ al popii care-n inslujbare/ într-un sicriu ca într-un port/ El a scăpat de împușcare/ fiind de multă vreme mort// plutind în frig ca-ntr-un fiord/ dintr-o greșită nenăscare/ plecând din piele ca din cort/ el a scăpat de împușcare" (Scrisorile pot fi trimise pe adresa: M.N. Rusu, 26-45th Street, Apt. 408, Long Island City, NY 11102). Succes tuturor participanților! Sperăm că premiul va fi un fel de mâncare produs de bucătăria oficială americană!

Între certitudini și votul nehotărâților

Un recent sondaj de opinie realizat de CURS spune care e predispoziția de vot a locuitorilor Capitalei. La prima vedere, și după ea se ghidează mai multe cotidiane, CDR și actualul președinte au pierdut primejdios sau chiar catastrofal din opțiunile de vot ale bucurărilor, aducând în poziții ciștigătoare pe fostul președinte Iliescu și partidul pe care îl conduce. În ce măsură însă această proporție reflectă și situația reală în care se află aceiași locuitori ai Bucureștiului în ipoteza votului real, despre asta zărele nu încearcă să afle cum stau lucrurile. Adică nu știm ce vot ar da indecizii, cam 50%, indecizii care, în fond, vor decide cantitatea votului de la urne. Astfel că victoria din sondaje, care dă aripi principalului partid de opoziție, s-ar putea să fie un fel de pion otrăvit cu care PDSR se joacă primejdios de familiar. Liderii ai PDSR, care se văd ciștigători ai alegerilor grație rezultatelor alegerilor, au început să facă declarații de-a dreptul stupefiant. Miron Mitrea, vicepreședinte al acestui partid, promite reprezentanților actualii coaliții guvernamentale locuri confortabile în pușcării. Fostul premier Văcăroiu, mai calm, anunță că, după ce PDSR va veni la putere, trei sferturi din activitatea legislativă a ultimilor patru ani va fi ștersă cu buretele, pentru ca reforma să fie luată din momentul 1996, când PDSR a pierdut alegerile. Mai multe cotidiane își pun întrebarea ce fel de reformă mai vrea să facă PDSR-ul dacă își propune să dea înapoi ceasul acesteia

Nedelciu - conspirație reușită

"SE POATE și mai prost, dom Cristi!" mi-a spus acum vreo lună, când am vorbit ultima oară cu el. Mircea era plictisit de suferință, așa cum nu-l auzisem până atunci, vorbea mai greu și în voce îi apăruse o îndoială pe care nu i-o auzisem niciodată. Nu era îndoiala cu program cu care cerceta mai tot ce se întâmpla în jurul lui.

În '79, când l-am cunoscut, urma să-i apară primul volum, *Aventuri într-o curte interioară*, o carte de care sint îndrăgostit și azi și din care a citit una dintre povestiri la Cenaclul Junimea, când am fost de față. Pe atunci Mircea era ghid ONT și fost profesor în județul Tulcea. Vorbea ca despre un succes că luase "negația" din învățămînt și despre liber profesionismul lui de ghid. De fapt, era făcut să fie profesor și ghid a devenit urmînd, oarecum, această vocație. Turistii săi îi trimiteau scrisori după aceea, foarte prietenești în ton și respectuoase în conținut - genul de scrisori prin care studenții mulțumesc profesorului după an, să-i zicem, curs de vară. Mircea avea forța, dar și plăcerea de hărțuială, cu care putea transforma o neșansă nemeritată, într-o victorie. O valoare ca el se putea bucura de o nenorocită de "negație" în învățămînt, în vreme ce școlile din București nu mai aveau loc de *pile* și de nulități de *încredere*. Era asta una dintre primele lui victorii asupra ghinionului, să-i spun, cu care a avut de-a face chiar și atunci când stîrnea invidii, nu puține.

Cîteva ani mai tîrziu, când s-a urnit *Suplimentul Literar* al "*Științei tineretului*", lui Mircea i s-a propus mai întîi funcția de redactor. După cîteva numere nu s-a mai putut asta, rămăsese cumva ca el să fie un soi de corector cu funcție de redactor. Nu s-a putut nici asta, din cauza *dosarului* său. Unul dintre cei mai importanți scriitori din noua generație se întîlna din nou cu *ghinionul*. Atunci i-a venit în ajutor George Bălăiță care i-a oferit funcția de librar la "Cartea Românească". Asta a fost o nouă "victorie" a lui Mircea, pentru care, culmea, iar s-au găsit persoane să-l invidieze, fiindcă la librărie, după venirea lui se strîngea mare parte din crema scriitorimii românești. Puțini și-au pus atunci întrebarea dacă Mircea, scriitorul de succes, n-ar fi putut să aibă asemenea raporturi cu scriitorimea și ca redactor la o editură sau la o revistă. Mulți colegi de breaslă erau, pe vremea aceea, de părerea că *nu trebuie să-l plîngem pe Nedelciu*. Circula pe seama lui și tot soiul de zvonuri, colportate prosteste sau cu

rea intenție, pentru a-i diminua puterea de influență. Pe atunci, n-avea cum să răspundă în scris acestor atacuri pe la spate, alt ghinion pe care l-a primit cu un fel de neputință amuzantă, transformîndu-l într-o victorie a unei amărăciuni ținute sub control. Totuși, unii dintre cei care îl atacau erau printre cei care frecventau librăria, iar dintre ei, cîteva - prieteni declarați și nesiliți de nimeni cu Mircea.

Cel mai mare "ghinion" al lui Mircea a venit însă cînd, vreo trei ani, diverși medici de la diverse spitale sau policlinici, în loc să-i spună deschis că habar n-au de ce suferă, l-au plimbat cu vorba, dîndu-i diagnostice valabile literar, dar rușinoase pentru condiția lor profesională. Tot soiul de febre atipice, de manifestări mediteraneene, în locul unui diagnostic precis, care, dat la timp, i-ar fi putut ajuta. Cînd a ajuns în Franța, la tratament, Mircea era deja în stadiul în care boala lui devenise primejdioasă. Pentru a fi operat, la Marsilia, în țară s-a făcut un fel de colectă publică, cu un tapaj mai potrivit pentru o țară bananieră decît pentru una în care o personalitate de statura lui se vede la strîmtoare. Au existat și atunci voci care au spus că Nedelciu nu trebuie plîns. Evident că nu trebuia plîns, ci ajutat, ajutor care a venit din partea prietenilor și admiratorilor lui, mulți, dar săraci, dar și din partea guvernului.

Ajuns în scaunul de infirm, Mircea vorbea și despre această experiență ca despre un soi de ciștig care îl ajuta să înțeleagă lucruri la care altfel n-ar fi putut avea acces. Avea mari dușmăni din pricina succesului în care știa să transforme toate ghinioanele sale.

Din necroloagele pe care le-am citit despre el, Mircea Nedelciu scapă de toate ghinioanele, pentru a părea un scriitor al tuturor reușitelor. Nimic mai fals. O bună parte din energia creatoare a acestui mare scriitor s-a consumat pentru a-și învinge *ghinioanele*. Dar, vorba lui, "Se poate și mai prost..." Așa cum văd eu lucrurile, moartea lui Mircea Nedelciu e una dintre conspirațiile reușite, chiar dacă nu și vădit intenționate, ale sistemului comunist împotriva unuia dintre cei mai importanți scriitori români din ultimele decenii.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente în 1999: 3 luni - 52.000 lei; 6 luni - 104.000 lei; 1 an - 208.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
C&R Graphic S.A.

24 pag - 4.000 lei
La redacție: 3.000 lei

Cronicar